

Hollolan kunta

Tilinpäätös 2018

Kunnanhallitus 25.3.2019
Valtuusto 17.6.2019

Sisällys

1. Toimintakertomus	2
1.1 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa	2
1.1.1 Kunnanjohtajan katsaus	2
1.1.2 Hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset	5
1.1.3 Yleinen taloudellinen kehitys ja kuntien talous	8
1.1.4 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa	11
1.1.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä	12
1.1.6 Kunnan henkilöstö	14
1.1.7 Ympäristöasiat	15
1.1.8 Muut ei taloudelliset asiat	16
1.2 Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä	17
1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	19
1.3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen	19
1.3.2 Toiminnan rahoitus	22
1.3.3 Rahoitusasema ja sen muutokset	24
1.3.4 Kokonaistulot ja -menot	26
1.4 Konsernin toiminta ja talous	27
1.4.1 Hollolan kuntakonserni ja konserniyhteisöjen toiminnan ohjaus	27
1.4.2 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat ja arvio konsernin tulevasta kehityksestä	28
1.4.3 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	28
1.4.4 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	30
1.5 Kunnanhallituksen esitys tuloksen käsittelystä	34
2. Talousarvion toteutuminen	35
2.1 Strategiset tavoitteet ja kriittiset menestystekijät	35
2.2 Käyttötalouden toteutuminen	37
2.3 Tuloslaskelmaosa	66
2.4 Investointiosa	68
2.5 Rahoitusosa	71
2.6 Yhteenveto valtuuston hyväksymien sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta	73
2.7 Yhteenveto valtuuston hyväksymien nettomenojen toteutumisesta	74
3. Tilinpäätöslaskelmat	75
3.1 Tuloslaskelma	75
3.2 Rahoituslaskelma	76
3.3 Tase	77
3.4 Konsernilaskelmat	79
4. Tilinpäätöksen liitetiedot	83
4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	83
4.2 Tuloslaskelman liitetiedot	84
4.3 Taseen liitetiedot	87
4.4 Vesihuoltolain edellyttämät liitetiedot	99
4.5 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot	106
5. Taseyksiköiden erillistilinpäätöslaskelmat	114
5.1 Vesihuoltolaitos	114
5.2 Toimitilapalvelut	118
6. Konserniyhtiöt	121
7. Käytetyt kirjanpitokirjat ja tositelajit	123
8. Tunnusluku- ja laskentakaavat	125
8. Tilinpäätöksen allekirjoitukset ja merkinnät	129

1. Toimintakertomus

1.1 Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

1.1.1 Kunnanjohtajan katsaus

Hollolan kunnan vuoden 2018 tilinpäätös on -2,1 milj. euroa alijäämäinen.

Alkuperäinen talousarvio oli tasapainoinen (tulos 0), talousvuoden aikana talousarviota muutettiin kahteen otteeseen erityisesti heikon verotulokertymän vuoksi. Tilinpäätös toteutui muutettua talousarviota n. 0,4 milj. euroa parempana, mutta selvästi heikompana kuin edellisenä vuotena (tulos -7 milj. euroa heikompi).

Tulot

Verotulot olivat yht. 89,7 milj. euroa. Verotulot vähenivät - 2,2 milj. euroa eli 2,4 %. Heikkoa verotulokertymää selittää keskeisimmin Kiky-sopimus ja siihen liittyneet veronpaukukset eli kunnallisveroon kohdistuneet vähennykset.

Valtionosuudet olivat 36,4 milj. euroa. Valtionosuudet vähenivät -0,4 milj. euroa eli -1 %. Merkittävin muutos vuoden 2018 valtionosuudessa johtui kilpailukykysovimuksesta (-22 €/asukas vuodelle 2018; Hollolan osalta n. puoli miljoonaa euroa).

Toimintatuotot olivat 15,2 milj. euroa. Ne pienenevät -1,9 milj. euroa eli -10,9 %; tämä johtui keskeisimmin vuokratulojen vähentymisestä myytyjen kiinteistöjen tai soteen liittyvien ratkaisujen osalta.

Tulorahoitus (verotulot, valtionosuudet ja toimintatuotot) vähenivät edellisvuoteen nähden yhteensä -4,5 milj. euroa, mikä vastaa yli 1 %-yksikön kunnallisverotuottoa.

Menot

Toimintakulut olivat 132,5 milj. euroa, missä kasvua edellisvuoteen oli 2,7 milj. euroa (+2 %).

Hollolan kunta on siirtänyt kaikkien sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuun Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymälle. HYKY:n menot olivat 623,7 milj. euroa, kulujen kasvu 26,5 milj. euroa +3,8 %, alijäämää yhtymä teki -5,7 milj. euroa, kuntien maksuosuudet +20,4 milj. euroa ja +3,4 %

Hollolan kunnan sote-menot olivat vuonna 2018 yhteensä 69,3 milj. euroa, missä kasvua edellisvuoteen oli 1,2 milj. euroa eli 1,7 %. Menoja vähensi laboratorioliikelaitoksen myynnistä kirjattu myyntivoitto sekä PHP:n osakkeiden myynneistä syntynyt myyntivoitto. Ilman näitä satunnaisia myyntivoittoja menojen kasvu olisi ollut 3,0 %:ia.

Hollolan kunnan palvelujen käyttö kasvoi vuonna 2018 erityisesti perhe- ja vammaispalveluissa (1,7 milj. euroa) sekä erikoissairaanhoidossa (0,8 milj. euroa) ja väheni erityisesti hoito- ja hoivapalveluissa (-1 milj. euroa).

Hyvinvoinnin palvelualueen toimintakulut olivat n. 48,1 milj. euroa, kasvua edellisvuodesta n. 0,3 M€ eli 0,6 %. Toimintatuotot 4,2 milj. euroa, missä kasvua 0,1 milj. euroa eli 0,2 %. Talousarvion toimintakate toteutui lähes 100 %:sti, toimintakatteen ylitys oli n. 20 t euroa.

Elinvoiman palvelualueen toimintakulut olivat 24,2 milj. euroa eli 1,4 milj. (6,1 %) euroa suuremmat edellisvuoteen. Muutosta selittää erityisesti työllisyyspalvelujen siirto konserni-palveluista elinvoiman palvelualueelle. Toimintatuotot olivat yhteensä 22,5 milj. euroa eli ne vähenivät vuodesta 2017 yht. 2,8 milj. eur eli 11 %. Tuottojen väheneminen liittyi erityisesti myytyjen kiinteistöjen vuokratuottojen ja soten ostamien ruokapalvelujen vähenemiseen.

Henkilöstömenot olivat n. 31,08 milj. euroa (+0,2 %). Kun vertailulukuja korjataan rakenteellisilla muutoksilla eli tiläpalvelun poistumisella, oppilashuollonmuutoksilla ja ruokapalvelumuutoksilla (siirto Lahden Ateria Oy:lle/Vesikansan ottaminen omaksi toiminnaksi) sekä huomioidaan työllistettyjen määrän muutos, kasvua oli 0,8 milj. euroa eli 3,1%. Tästä

osuudesta pääosa oli keskitetyn palkkaratkaisun vaikutuksia. Vaikutukset näkyivät erityisesti varhaiskasvatuksen ja opetuksen menoissa.

Investointien bruttomenot olivat n. 9,0 milj. euroa (v. 2017 bruttoinvestoinnit 10,8 milj. euroa). Investointimenoista 80 prosenttia koostui infran rakentamiskustannuksista. Investointimenoista 2,9 milj. euroa aiheutui VT 12 Lahden eteläisen kehätien kustannuksista, 2,3 milj. euroa muista julkisen käyttöomaisuuden hankkeista, 2,0 milj. euroa vesihuollon investoinneista.

Investointituloja syntyi poikkeuksellisen paljon pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynneistä n. 5,1 milj. euroa, kun kunta myi oman toiminnan käytöstä poistuneita kiinteistöjään.

Uutta pitkäaikaista lainaa ei otettu lainkaan vuonna 2018 kuten ei otettu edellisenkään vuonna. Pitkäaikaista lainaa lyhennettiin n. 8,1 milj. euroa. Asukaskohtainen lainamäärä 31.12.2018 oli n. 1 900 euroa/asukas. Tulevien vuosien investointeja varten tullaan kuitenkin tarvitsemaan ulkopuolista rahoitusta ja lainamäärän arvioidaan kasvavan vuoteen 2021 mennessä n. 70 milj. euroon eli reilu 2 900 euroon/asukas.

Toiminta

Kunnan asukasmäärä vuoden lopussa oli 23 591. Laskua edellisvuoteen oli 191 henkilöä. Vuodesta 2016 alkaen kuolleisuus on ollut syntyvyyttä suurempaa.

Työttömyysaste Päijät-Hämeessä oli vuoden lopussa 12,8 % ja Hollolassa maakunnan alhaisin 8,3 %.

Kunnanvaltuusto hyväksyi 7.4.2018 kuntastrategian. Sen täytäntöönpano (Työn Hollola, Tekemisen Hollola, Asumisen Hollola ja Palvelujen Hollola) käynnistettiin ja näkyviä toimenpiteitä kyettiin toteuttamaan jo loppuvuoden aikana.

Työn Hollolan osalta yhteistyösopimusta Laded Oy:n kanssa jatkettiin ja kunnan omia painopisteitä tuotiin osaksi täytäntöönpanoa, kunnan uutena työntekijänä aloitti elinkeinopäällikkö. Vuoropuhelutilaisuudet kunnan yrittäjien kanssa käynnistettiin. Kunta jatkoi myös yhteistyösopimusta Lahti Region Oy:n kanssa; asumisen markkinointi siirrettiin kunnan tehtäväksi.

Paassillan yritysalueelle käynnistyi kahden yritystilan rakentaminen, Hopeakallion alueella aloitti Matkakeidas. Hollola-opas toteutettiin. Messilän kehittämistä edistävää puitesopimus hyväksyttiin valtuustossa kesäkuussa. Valtuusto hyväksyi kolme yritystoimintaa palvelevaa asemakaavaa Hopeakallio (rakennusoikeuksien tarkistus), Harjurinne ja Ojastemäki.

Tapahtumien Hollolan osalta kunnassa järjestetään Lahti-Hollola Jukola Hollolan Hälvälässä 16.-17.6.2018. Se onnistui tavoitteiden mukaisesti niin kilpailullisesti kuin myös taloudellisesti. Jukolassa saavutettiin uusi osanottaajaennätys, lähes 20 000 kilpailijaa. Lisäksi kunnassa toteutettiin useita perinteisiä tapahtumia (mm. Hämeenkosken VPK-juhla, Hollo ja Maritta -kansantanssifestivaali, Keskiäikätapahtuma) mutta myös suuren suosion saanut Hollola-ilta syyskuussa.

Asumisen Hollolan osalta valtuusto linjasi joukkoliikenteen seudulliseksi järjestämismalliksi bruttomallin. Seudullisen joukkoliikenteen suunnitteluun lisättiin erillistyöpanos. Asumiseen liittyvä viestintä ja markkinointi siirrettiin kunnan omaksi tehtäväksi v. 2018.

Palvelujen Hollolan osalta erityisnuorisotyötä, etsivää nuorisotyötä ja ohjattua liikuntatoimintaa on lisätty, harrasteryhmät ovat kasvaneet lapsille ja nuorille tarjottavien ilmaisten liikuntatilojen innoittamana. Hyvinvointivaliokunta hyväksyi palvelusetelisääntökirjan ja palvelusetelin käyttöön otton 21.11.2018. Kunta sai Sosiaali- ja terveysministeriöltä loka-kuussa investointiluvan hyvinvointiasemalle ja suunnittelu käynnistyi. Vesikansan terveyspalvelut keskitettiin Kalliolan koulun yhteyteen. Digitalisaatioon varautuminen aloitettiin mm. digitalisaatio-ohjelman laadinnan aloittamisella.

Yrityksistä huolimatta tehdyillä kiinteistöratkaisuilla ei kyetty varmistamaan Hämeenkosken lääkäripalvelujen jatkuvuutta; Hyvinvointikuntayhtymä päätti palvelut kesällä.

Kunnan riskienhallinnan osalta tehostettiin konsernijaoston toimintaa, ohjeistuksen antoa ja ennakoivaa otetta. Kunnan kiinteistöjä (vajaakuntoiset) myytiin yhteensä 14 kpl ja n. 18 000 brm². Samalla korjausvelka väheni lähes 14 milj. euroa. Piiparin vanhan päiväkodin rakennukset myytiin Norlandia Oy:lle tulevaan päivähoitokäyttöön; samalla yksityisen palvelun tarjonta lisääntyi. Hollolan Asuntotalot Oy ja Palveluasunnot Oy fuusioitiin.

Tulevaisuus

Tilinpäätöstä laadittaessa maan hallitus on eronnut kaksi viikkoa aikaisemmin ja eduskuntavaalit toteutetaan kahden viikon kuluttua. Sote-uudistuksen kaatuminen oli iso pettymys Päijät-Hämeelle, missä valmiudet muutoksiin olivat pitkällä ja lupaukset merkittävästä lisätulosta todettu maakunnan kuntien heikon talouspohjan vuoksi erittäin tervetulleiksi. Kuntien taloudellinen kantokyky suhteessa nopeaan ikääntymiseen on vedetty äärimmilleen. Lisävuosien odottelu sote-ratkaisusta on tuskaista. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän on kurottava talousarviotaan tasapainon saavuttaakseen n. 20 milj. euroa vuonna 2019. Odotuksen ja kuntatalouden paine voi purkautua sote-rakenteen pirstoutumiseen sen keskittämisen sijaan.

Toinen iso yhteiskunnallinen muutos näkyy väestön keskittymiskehityksenä, mikä aikaisemmista ennusteista poiketen lupaa selkeää kasvua ja kehitystä vuoteen 2040 enää kolmelle keskukselle (Pk-seutu, Turku ja Tampere). Samanaikaisesti syntyvyyden aleneminen kiihtyy. Näkymät monella alueella ovat synkkiä.

Yhteiskunnallisesti suurin haaste ei tällä hetkellä olekaan enää sote, vaan se, miten hyvinvointivaltion edellyttämä yhtenäisyyden pohja kyetään pitämään tässä jo käynnistyneessä ja kiihtyvässä väestörakenne- ja muuttoliikkeessä kasassa. Hyvinvointivaltio on rakentunut tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden arvoille, mitä on vaikea toteuttaa entisellä kaavalla taloudellisen pohjan ja muuttoliikkeen vaikutusten jakautuessa epätasa-arvoisesti.

Päijät-Hämeen asema ei ole heikoimpien joukossa, mutta alueen tilanteen kohentaminen edellyttäisi pk-seudun imun (laajat työmarkkinat) hyödyntämistä täysimääräisesti samalla, kun saavutettua yliopistoasemaa kehitetään. Hollolan osalta avainasemassa on kehätien mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen.

Hollolassa 20. maaliskuuta 2019

Päivi Rahkonen

Kunnanjohtaja

1.1.2 Hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Hollolan kunnan organisaatio 31.12.2018

Lahden kaupungin organisaatiossa toimivat yhteislautakuntina Lahden seudun joukko-
liikennelautakunta ja Päijät-Hämeen jätelautakunta.

Valtuuston jäsenet (43), tilanne 31.12.2018

Ahlgrén-Tervala Kirsi	Kesk.
Arvila Erkki	SDP
Brax Tuija	Vihreät
Hakanen Heidi	SDP
Heikkilä Hannu	Kesk.
Hyytiä Kari	SDP
Hämäläinen Kristiina	Kok.
Kilpinen Tuula	SDP
Kinnari Teemu	Kok.
Kotiaho Pekka	Kok.
Kurisjärvi Mari	SDP
Lähti Jaakko	Vihreät
Lampi Pentti	Kok.
Lampola Mika	Kok.
Louekoski-Huttunen Toini	SDP
Louhelainen Anne	Sin.
Lönnqvist Miikka	SDP
Maattola Helena	Kok.
Mantere Heikki	Kok.
Markkola Aki	PS
Markkola Ilpo	PS
Marttila Sakari	PS
Niemi Jarkko	SDP
Nieminen Minna	Kok.
Nisula Ilkka	Vas.
Nurminen Heli	Kesk.
Pulkkanen Markku	Kok.
Pälsi Pasi	KD
Pölönen Kati	Kesk.
Rehula Juha	Kesk.
Ronkainen Jari	PS
Salo Pia	PS
Siirola Matti	Kesk.
Siljander Hannu	PS
Sulonen Kari	Kok.
Suominen Minna	Kesk.
Suomäki Anne	SDP
Söyriälä Tatu	Kok.
Talvitie Jarmo	Vas.
Vanhala-Selin Kristiina	Vihreät
Vinnamo Harri	Kesk.
Virta Eero	Kok.
Virtanen Eila	KD

Valtuuston poliittiset voimasuhteet:

Kokoomus	12
Keskusta	8
Perussuomalaiset	6
Sosiaalidemokraatit	9
Kristillisdemokraatit	2
Sininen tulevaisuus	1
Vasemmistoliitto	2
Vihreät	3
Yhteensä	43

Kunnanhallituksen jäsenet (11), tilanne 31.12.2018

Heikkilä Hannu	Kesk.
Hämäläinen Kristiina	Kok.
Kilpinen Tuula	SDP
Kinnari Teemu	Kok.
Louekoski-Huttunen Toini	SDP
Maattola Helena	Kok.
Markkola Ilpo	PS
Pölönen Kati	Kesk.
Siljander Hannu	PS
Vanhala-Selin Kristiina	Vihreät
Virta Eero	Kok.

Kunnanhallituksen esittelijä:

kunnanjohtaja Päivi Rahkonen

Kunnanhallituksen poliittiset voimasuhteet:

Kokoomus	4
Keskusta	2
Perussuomalaiset	2
Sosiaalidemokraatit	2
Vihreät	1
Yhteensä	11

1.1.3 Yleinen taloudellinen kehitys ja kuntien talous

Maailmantalouden kasvun ennakoidaan jäävän tänä vuonna jonkin verran hitaammaksi kuin viime vuonna. Kasvun odotetaan vaimenevan asteittain Yhdysvalloissa, kun finanssipoliittisen elvytyksen vaikutukset hiipuvat. Kiinan talouskasvun hidastuminen on jatkunut. Ison-Britannian EU-eron lähestyminen on heikentänyt Ison-Britannian taloutta. Myös euroalueen talouskasvu on hidastunut nopeasti ja pitkäkestoisemmin kuin aiemmin on arvioitu. Maailmankauppa ja kehittyneiden maiden teollisuustuotanto heikentyivät huolestuttavan jyrkästi viime vuoden lopulla. Maailman tavarakaupan vuosikasvuvauhti muuttui joulukuussa negatiiviseksi. Teollisuuden luottamus on heikentynyt laaja-alaisesti, viime vuoden lopulla myös Yhdysvalloissa.

Maailmantaloudessa odotettua heikomman kehityksen riski on yhä suuri. Reilu vuosi siten alkanutta Yhdysvaltojen ja Kiinan välistä kauppakiistaa ei toistaiseksi ole saatu sovittua neuvottelujen jatkumisesta huolimatta. Kauppapoliittisten jännitteiden lisääntyminen ja Kiinan talouskasvun ennakoitua nopeampi hidastuminen voivat heikentää merkittävästi maailmantalouden kasvua.

Brexit heikentää eniten Ison-Britannian taloutta, mutta joillekin euroalueen maille ja talouden sektoreille vaikutukset voivat olla merkittäviä.

Euroalueen nopeimman talouskasvun vaihe ajoittui vuoteen 2017. Euroalueen kasvun äkillinen hidastuminen vuoden 2018 aikana on yllättänyt eikä merkkejä kasvun nopeutumisesta uudelleen vielä ole. Erityisesti teollisuuden luottamus on heikentynyt nopeasti, ja teollisuustuotanto supistui viime vuoden lopulla.

Talouden kasvun vaimenemisen myötä myös työllisyyden kasvu on hieman hidastunut. Usean kasvuvuoden ansiosta työttömyysaste on kuitenkin jo laskenut vuoden 2013 huipun noin 12 prosentista hieman alle 8 prosenttiin vuoden 2019 alussa. Palkkojen nousuvauhti vastaa nyt suunnilleen pidemmän ajan keskiarvoa.

Kevyet rahoitusolot tukevat yhä euroalueen talouskasvua. Yritysten ja kotitalouksien pankkilainojen korot ovat alhaisia, ja korkojen maakohtaiset erot varsin pieniä.

Suomen talouskehitys on hidastumisesta huolimatta jatkunut hyvänä viime vuoden lopulla. Maailmantalouden epävarmuuden lisääntymisen ja euroalueen kasvun hidastumisen vaikutukset Suomen talouteen näytävät jääneen tähän mennessä rajallisiksi loppuvuonna 2018. Suomen Pankin lyhyen aikavälin ennustemallit viittaavat kasvun jatkuneen Suomessa vuodenvaihteessa. Työmarkkinoiden koheneminen on jatkunut ja inflaatio pysynyt maltillisena.

Teollisuustuotanto on jatkanut kasvua, joskin tahti on hidastunut. Tammi-marraskuussa 2018 teollisuuden volyyymi-indeksi kasvoi neljän prosentin tahtia vuoteen 2017 verrattuna. Marraskuussa teollisuustuotannon taso oli noin 1,5 prosenttia korkeampi kuin vuosi sitten. Kasvussa on viime aikoina ollut etenkin metalliteollisuus.

Asuinrakentamisen suhdanne näyttäisi kääntyneen laskuun. Asuinrakentamisen arvioidaan hidastuvan selvästi vuonna 2019, sillä myönnettyjen lupakuutioiden määrä on jatkanut voimakasta laskuaan elo-lokakuussa 2018. Asuinrakentamisen lupamäärä väheni kyseisellä ajanjaksolla runsaan kolmanneksen vuoden takaiseen verrattuna.

Lähde: Suomen Pankki Tammikuun 2019 talouskatsaus, Euro & Talous 1/2019

Kuntien talous

Kuntaliiton 13.2.2019 julkaiseman tiedotteen mukaan kuntatalous näyttää vuoden 2018 tilinpäätösarvioiden valossa hälyttävän synkältä. Tulos painui vuonna 2018 negatiiviseksi 196:ssa eli peräti noin kahdessa kolmasosassa kunnista, kun vuotta aiemmin miinusmerkkisiä tuloksia oli 55 kunnassa.

Tilinpäätösarviot kertovat, että verotulot ja valtionosuudet tippuivat vuonna 2018. Samaan aikaan kuntien ja kuntayhtymien menot kasvoivat yli 3 prosenttia. Valtaosa menojen kasvusta tulee materiaalien ja palvelujen ostoista. Henkilöstömenot kasvoivat varsin maltillisesti.

Suurin yksittäinen tekijä kuntatalouden heikentymisessä on kilpailukyky sopimus, joka kohtelee kuntakenttää ankarammin kuin yrityksiä. Vaikka tällä hallituskaudella tavoiteltiin kuntatalouden vahvistamista, niin todellisuudessa kuntien tehtävät ovat olleet yhä voimakkaassa myllerryksessä ja rahoitusta on vähennetty.

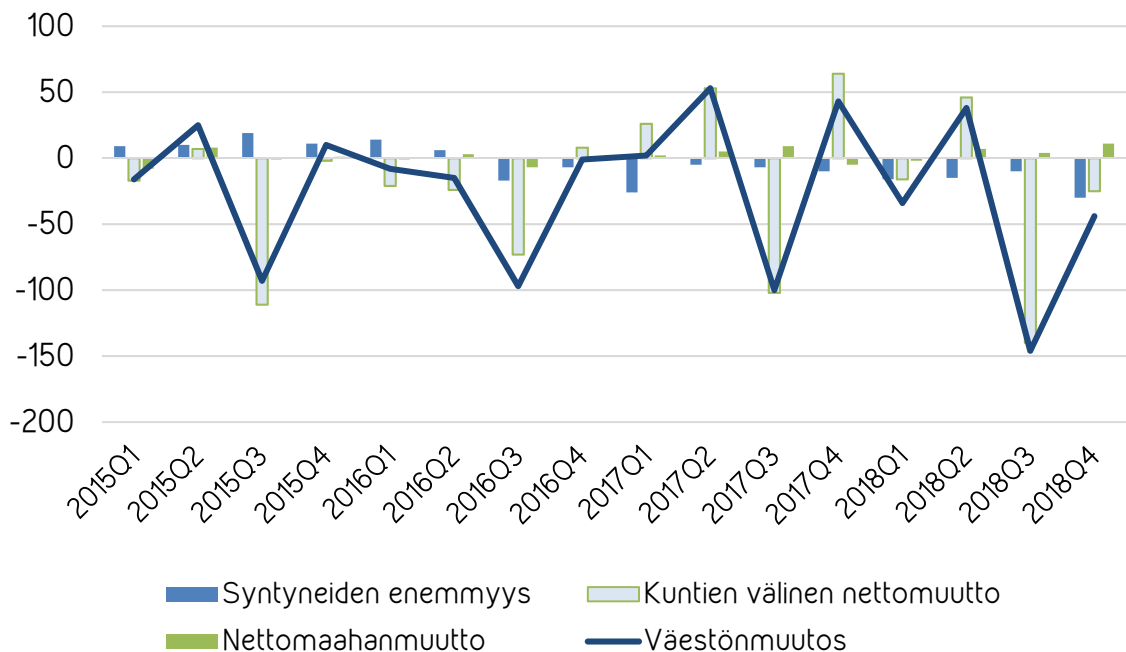
Kuntien ja kuntayhtymien velka kasvoi viime vuonna miljardilla eurolla. Kuntien velka- taakka kasvoi reilut kolme prosenttia, mutta kuntayhtymien velka kiri lukuisten sairaala- hankkeiden vuoksi yli 11 prosenttia. Yhteensä kuntatalouden velka on asettumassa noin 19,4 miljardiin euroon, mikä pitää velkaantumisen ennallaan suhteessa bruttokansantuot- teeseen.

Lähde: www.kunnat.net

Väestö

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan kunnan asukasmäärä oli 23 591 eli se väheni viime vuoden aikana yhteensä 191 henkilöllä, mikä on koko tilastointiajan heikoin muutos. Päijät-Hämeen kunnista ainoastaan Lohdessa väestön määrä kasvoi. Vuodesta 2016 al- kaen kuolleisuus on ollut syntyvyyttä suurempaa. Syntyvyys on laskenut koko maassa ja kokonaishedelmällisyysluku (1,4) on ollut tilastokeskuksen mittaushistorian alhaisin. Kokonaishedelmällisyysluku 1,4 kertoo, että Suomessa asuvat naiset saavat keskimäärin 1,4 lasta elämänsä aikana. Kokoomaan tilanteeseen verrattuna Hollolan tilanne ei ole mi- tenkään poikkeava.

Hollolan väestönmuutokset neljännesvuosittain 2015–2018

Työllisyys

Hämeen ELY-keskuksen kuntien alueella oli joulukuun lopussa 19 158 työtöntä työnhakijaa. Se on 2 405 vähemmän (11,2 %) kuin vuosi sitten. Työttömien työnhakijoiden määrä lisääntyi edellisestä kuusta 1 916 henkilöllä (11,1 %). Päijät-Hämeen maakunnassa oli joulukuun lopussa 11 916 työtöntä työnhakijaa, mikä on 1 390 vähemmän (10,4 %) kuin vuosi sitten. Työttömyyden kasvu joulukuussa on jokavuotinen ilmiö, joka johtuu eräiden ammatillisten koulujen päättymisestä, lomautusten kasvusta ja määräaikaisten työsuhteiden tavanomaista yleisemmästä päättymisestä joulukuun aikana.

Päijät-Hämeen kunnista työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuussa korkein Lahdessa (14,3 %) ja Heinolassa (14,0 %). Vastaavasti osuus oli matalin Hollolassa (8,3 %) ja Kärkölässä (9,6 %). Päijät-Hämeen maakunnassa työttömien osuus työvoimasta oli 12,8 % eli 1,5 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuosi sitten.

Taulukko. Työttömien osuus työvoimasta (työttömyysaste) kuukauden lopussa.

KUNTA	12/2018	11/18	12/17	muutos 11/18	muutos 12/17
Asikkala	10,0	9,8	11,8	0,2	-1,8
Hollola	8,3	7,6	9,7	0,7	-1,4
Kärkölä	9,6	9,1	12,0	0,5	-2,4
Lahti	14,3	12,7	15,9	1,6	-1,6
Orimattila	10,2	9,1	11,9	1,1	-1,7
Padasjoki	11,5	10,7	12,4	0,8	-0,9
Lahden seutu	12,8	11,4	14,4	1,4	-1,6
Hartola	11,9	11,2	12,0	0,7	-0,1
Heinola	14,0	12,7	13,9	1,3	0,1
Sysmä	9,8	8,3	11,3	1,5	-1,5
Heinolan seutu	13,2	11,9	13,4	1,3	-0,2
PÄIJÄT-HÄME	12,8	11,5	14,3	1,3	-1,5

Nuoria alle 25vuotiaita oli joulukuun lopussa työttömänä 2 605, mikä on 131 vähemmän (4,8 %) kuin vuotta aiemmin. Nuorten työttömien määrä kasvoi edellisestä kuukaudesta 396:lla (17,9 %). Pitkäaikaistyöttömiä eli yhdenjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä työnhakijana olleita oli joulukuun lopussa 1 625 vähemmän (22,4 %) kuin vuosi sitten eli 5 630.

Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Hämeessä joulukuun lopussa 11,0 %, mikä on 1,3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuosi sitten. Alle 25vuotiaiden nuorten työttömien osuus alle 25vuotiaasta työvoimasta oli joulukuussa 16,1 % ja ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus ulkomaalaisesta työvoimasta 27,4 %.

Yli vuoden työttömänä olleiden määrä väheni viime vuoden aikana n. 24 %. Työmarkkinatuen kuntaosuus toteutui edellisvuotta pienempänä ja talousarviota alhaisempana olleen n. 1,4 milj. euroa (talousarvio ja edellisvuoden toteuma 1,5 milj. euroa).

Taulukko. Yli vuoden työttömänä olleiden lukumäärän kehitys.

KUNTA	12/2018	11/18	12/17	muutos 11/18		muutos 12/17	
Asikkala	115	117	133	-2	-2 %	-18	-14 %
Hollola	317	317	419	0	0 %	-102	-24 %
Kärkölä	71	69	100	2	3 %	-29	-29 %
Lahti	2 520	2 506	3 304	14	1 %	-784	-24 %
Orimattila	194	201	322	-7	-3 %	-128	-40 %
Padasjoki	47	45	62	2	4 %	-15	-24 %
Lahden seutu	3 264	3 255	4 340	9	0 %	-1 076	-25 %
Hartola	34	33	37	1	3 %	-3	-8 %
Heinola	337	333	412	4	1 %	-75	-18 %
Sysmä	36	33	39	3	9 %	-3	-8 %
Heinolan seutu	407	399	488	8	2 %	-81	-17 %
PÄIJÄT-HÄME	3 671	3 654	4 828	17	0 %	-1 157	-24 %

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö: Hämeen ELY-keskus, joulukuun 2018 työllisyyskatsaus

1.1.4 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Toiminta

Hollolan Tilapalvelut Oy aloitti toimintansa 1.1.2018 ja 18 työntekijää kunnan tilapalvelusta siirtyivät yhtiön työntekijöiksi. Yhtiö tuottaa kunnalle kokonaisvaltaisia kiinteistönhallintaan liittyviä palveluja.

Vuoden 2018 aikana jatkettiin Hollolan Tilapalvelut Oy:n kanssa kiinteistöjärjestelyiden toteuttamista tavoitteena pienentää kunnan riskiä sotekiinteistöjen osalta sekä vähentää korjausvelkaa luopumalla heikompikuntoisista ja tyhjillään olevista kiinteistöistä. Kiinteistöjen myyntien avulla kunnan maksuvalmius säilyi heikosta tuloksesta huolimatta hyvänä eikä uutta lainaa tarvittu.

Kunta-alan palkkaratkaisu syntyi helmikuussa 2018 ja sopimus on voimassa 1.2.2018–31.3.2020. Sopimuskauden aikana palkkoja korotetaan kahdella yleiskorotuksella, joista ensimmäinen oli 1.5.2018. Lisäksi sopimuskaudella on käytössä paikallinen järjestelyerä ja tammikuussa 2019 maksettu paikallinen tuloksellisuuden perustuva kertaerä. Sopimukseen sisältyi myös laaja työaikamääräyksiä koskeva uudistus.

Uusi strategia hyväksyttiin huhtikuun valtuustossa. Kunnan visio on olla paras kunta yrittäjälle, kumppani tekijälle, paras palveluiltaan ja asumisen kuntana. Uutta strategiaa noudatettiin vuoden 2019 talousarvion laadinnassa ja strategian jalkautustyö jatkuu tulevina vuosina.

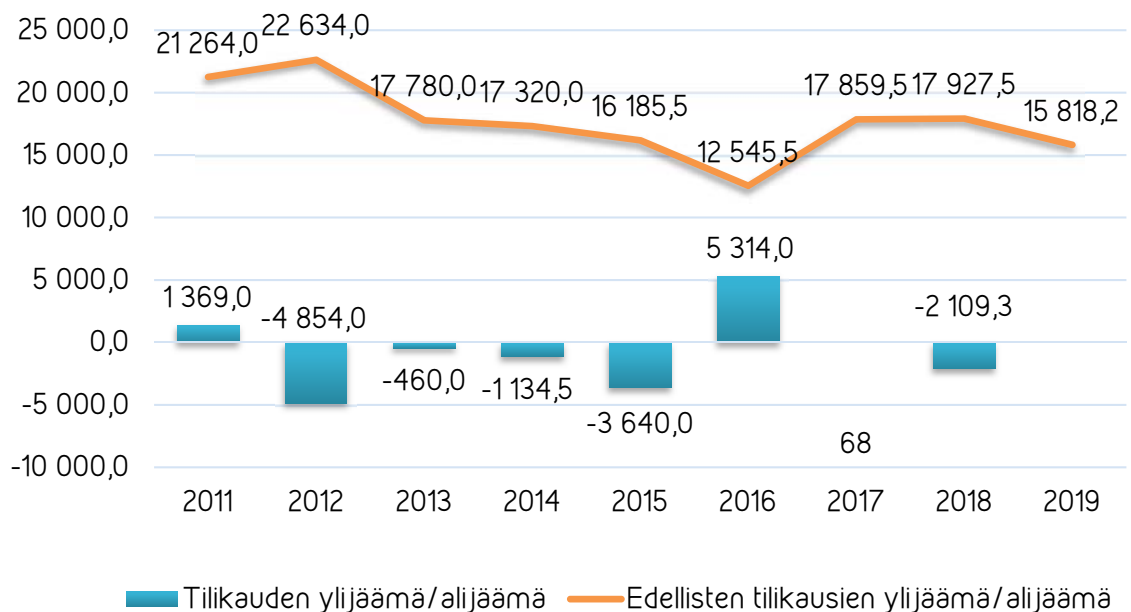
Uusi varhaiskasvatustuki hyväksyttiin kesäkuussa 2018 ja se tuli voimaan syksyllä 2018. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänimikkeitä yhtenäistettiin ja samalla määriteltiin kelpoisuusvaatimukset tehtäville, jotka tosin tulevat voimaan vasta siirtymäajan jälkeen.

Talous

Tilikauden tulos on 2,1, milj. euroa negatiivinen. Alkuperäinen talousarvio laadittiin n. 10 t euroa ylijäämäiseksi. Tuloksen kääntyminen negatiiviseksi ennustettiin jo vuoden aikana ja valtuuston hyväksymien talousarviomuutosten jälkeen talousarvio oli n. 2,5 milj. euroa alijäämäinen. Suurimmat poikkeamat alkuperäisestä talousarviosta aiheutuivat myytyjen kiinteistöjen tulosvaikutuksista sekä kunnallisverotulojen heikkenemisestä poikkeuksellisten suurten ennakonpalautusten vuoksi.

Toimintakate heikkeni edellisestä vuodesta 4,1%:ia. Toimintatuotot ylittivät talousarvion n. 2,0 milj. eurolla, mutta jäivät viime vuodesta n. 2,5 milj. euroa. Toimintamenot alittuivat 0,9 milj. euroa ja toimintakate toteutui n. 2,9 milj. euroa arvioitua parempana. Valtionosuudet toteutuivat arvioidusti, mutta verotuloissa jäätiin n. 0,8 milj. euroa arvioidusta. Rahoituskulut toteutuivat 0,3 milj. euroa pienempänä. Vuosikate toteutui lähes 2,4 milj. euroa talousarviota parempana. Poistot kuitenkin ylittyivät mm. kertaluonteisten arvonalennusten johdosta n. 1,4 milj. euroa. Lisäksi satunnaisiin kuluihin kirjattiin 0,6 milj. euron myyntitappio Salpakankaan terveysaseman osalta. Tulos toteutui noin 0,4 milj. euroa arvioitua parempana. Taseeseen kertynyt ylijäämä heikkeni tilikauden alijäämällä eli 2,1 milj. eurolla ollen n. 670 euroa/asukas.

Kertyneet ylijäämät 2011–1.1.2019

1.1.5 Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

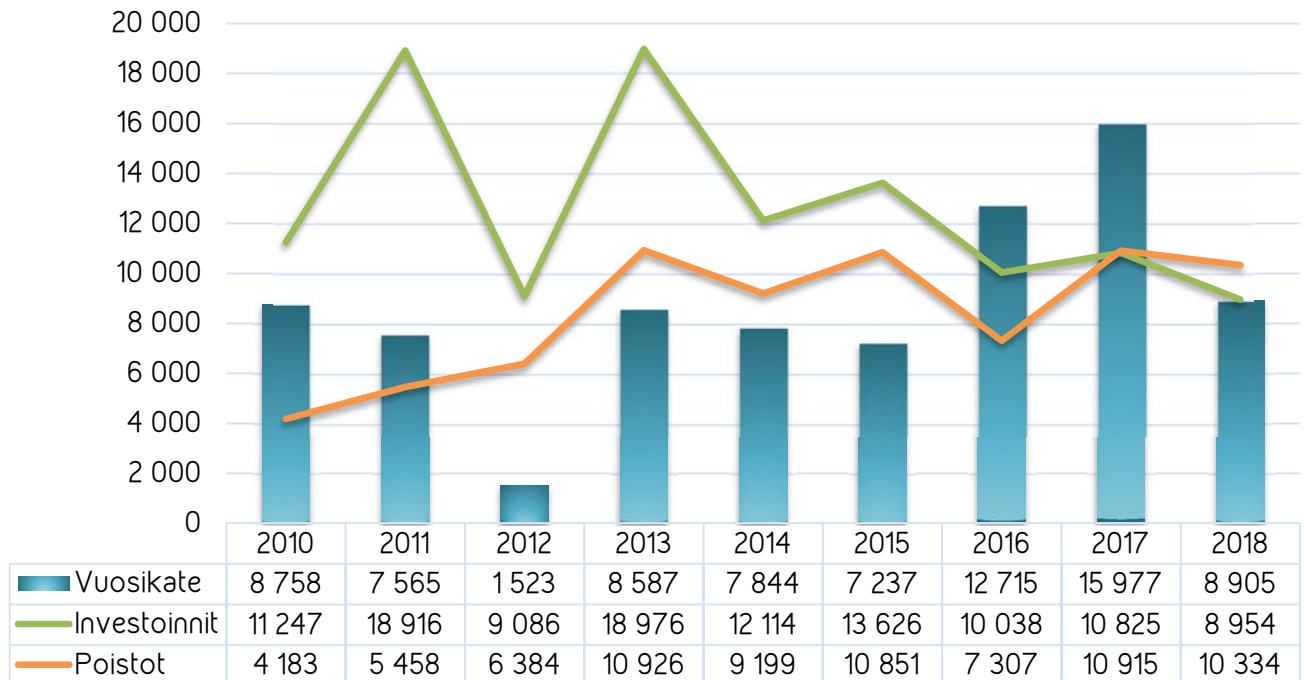
Vuoden 2019 talousarvio ja vuosien 2020–2021 taloussuunnitelma on hyväksytty alijäämäisenä. Vuoden 2019 alijäämäksi on arvioitu 1,2 milj. euroa. Talousarvion tasoa on syytä tarkastella vuoden 2018 toteutuneen tilinpäätöksen perusteella ja etenkin tuloarvioiden kehittymistä. Vuoden 2019 aikana on taloutta ja toimintaa tarkasteltava kriittisesti, jotta tulos saadaan kääntymään positiivisempaan suuntaan.

Tulevien vuosien talouteen vaikuttaa olennaisesti Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän talouden hallinta, sillä sosiaali- ja terveystalouden menot ovat noin puolet koko kunnan toimintamenoista. Sosiaali- ja terveystalouden menot supistuivat vuonna 2017. Vuonna 2018 menot kuitenkin kasvoivat kokonaisuutena 1,7 %. Menoja vähensi laboratorioliiketoiminnan myynnistä kirjattu kertaluontoinen myyntivoitto sekä PHP:n osakkeiden myynnistä syntynyt myyntivoitto. Ilman näitä satunnaisia myyntivoittoja menojen kasvu olisi ollut 3,0%:ia.

Maakunta- ja soteuudistus kaatui maaliskuussa 2019 ja samalla myös suomen hallitus. Maakunta- ja soteuudistuksen vaikutus olisi toteutuessaan ollut merkittävä. Kunnan käyttötalouden ja tuloslaskelmaosan talousarvio olisi käytännössä puolittunut, mutta velkamäärä säilynyt. Suhteellisen velkaantuneisuus olisi kasvanut, omavaraisuus heikentynyt ja kunnan taloudellinen liikkumavara kaventunut. Uudistus olisi kuitenkin helpottanut kuntatalouden ennakoitavuutta kun sosiaali- ja terveysmenot olisivat poistuneet budjetista. Hyvinvointikuntayhtymän talouden hallinta tulee entistä merkittävämpään asemaan nyt ja lähivuosina.

Vuosikatteen riittävyys poistoihin on vaihdellut vuosittain. Osittain vaihtelua selittävät verotulojen rytmihäiriöt ja kertaluonteiset kiinteistöjen alaskirjaukset. Vuonna 2018 vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja. Kertaluonteisia alaskirjauksia tehtiin kiinteistöjen osalta yhteensä 1,0 milj. euron arvosta (Koivukoto, Hälvälä ja Tiilikangas). Kun vuosikatteen ja poistojen suhdetta tarkastellaan 2010 luvulla kumulatiivisesti niin vuosikatteella on pystytty poistot kattamaan. Vuoden 2019 talousarvio ja vuosien 2020-2021 taloussuunnitelma on kuitenkin alijäämäinen eikä vuosikatteella siten pystytä tulevana vuosina kattamaan poistoja ilman talouden sopeuttamistoimia.

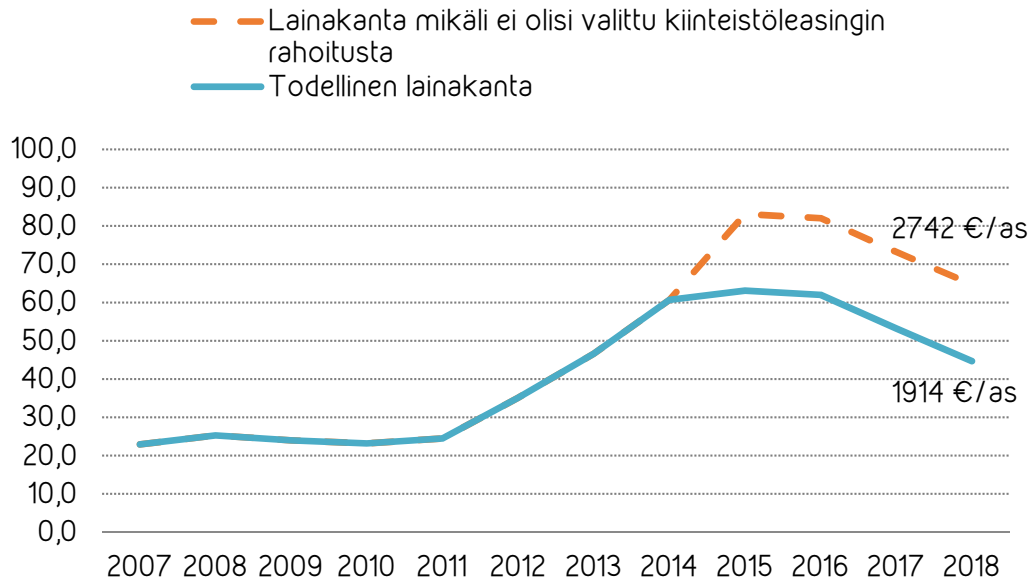
Vuosikatteen riittävyys investointeihin ja poistoihin, 1 000 euroa

Vuosikatteen ja poistojen suhteen lisäksi tulee tarkastella vuosikatteen riittävyyttä myös investointeihin, jota voidaan pitää yhtenä keskeisenä talouden tasapainon mittarina. Tunnusluvun tarkastelu yksittäisen vuoden osalta ei kuitenkaan anna riittävää kuvaa vaan tunnusluvun kehitystä tulee tarkastella pitkällä aikavälillä. Vuonna 2017 investointien tulo-rahoitus oli 148% kun viime vuonna taas investointien tulo-rahoitus jäi n. 98,5 prosenttiin. Taloussuunnitelmakauden 2019-2021 mittavien investointien (Hyvinvointiasema, Hälvälän koulu, eteläinen kehätie ja sen lähialueiden kehittäminen) myötä tulo-rahoituksen arvioidaan kattavan vain puolet tulevien vuosien investoinneista. Tämä tarkoittaa lainamäärän kasvua.

Kokonaistalouden tasapainoa tarkasteltaessa lainamäärän kehitys ja lainamäärään suhteutettujen tunnuslukujen tarkastelu on merkityksellisessä asemassa. Asukaskohtainen lainamäärä kasvoi voimakkaasti vuodesta 2010 lähtien ja se saatiin taittumaan vuonna 2016 kun hyvästä maksuvalmiustilanteesta johtuen pitkäaikaista lainaa nostettiin vain 8 milj. euroa talousarviossa hyväksytyin 13 milj. euron sijaan. Vuonna 2017 pitkäaikaista lainaa ei tarvinnut nostaa lainkaan ja lainamäärä väheni lainanlyhennysten eli n. 8,3 milj. euron verran. Uutta lainaa ei nostettu myöskään vuonna 2018. Asukaskohtainen lainamäärä 31.12.2018 oli n. 1 900 euroa/asukas. Tulevien vuosien investointeja varten tullaan kuitenkin tarvitsemaan ulkopuolista rahoitusta ja lainamäärän arvioidaan kasvavan vuoteen 2021 mennessä n. 70 milj. euroon eli reilu 2900 euroon/asukas.

Lainakanta 2010–2018, milj. euroa

1.1.6 Kunnan henkilöstö

Kunnan palveluksessa oli 31.12.2018 yhteensä 741 henkilöä eli 14 henkilöä enemmän kuin edellisen vuoden vastaavana ajankohtajana. Vakituisten määrä pysyi lähes samana, muutos +2 henkilöä vuoteen 2017 verrattuna. Vuoden 2018 alusta Hollolan Tilapalveluihin siirtyi liikkeen luovutuksella 18 henkilöä. Syksyllä 2018 rekrytoitiin seitsemän henkilöä kun Vesikansan alueella ruoka- ja siivouspalveluissa siirryttiin omaan tuotantoon ostopalvelujen sijaan.

Henkilöstömäärä 31.12	2014	2015	2016	2017	2018
Vakinaiset	1612	1560	1534	610	612
Määräaikaiset	320	300	225	91	108
Työllistetyt	7	22	19	26	21
Yhteensä	1939	1882	1778	727	741

Henkilöstökulut kasvoivat kokonaisuutena 0,2 %:ia 31,1 milj. euroon. Palkat ja palkkiot kasvoivat 0,7 %:ia, mutta henkilösivukulut laskivat kilpailukyky sopimuksen myötä 1,6 %:ia. Keväällä 2018 neuvoteltu kunta-alan palkkaratkaisu korotti palkkoja toukokuusta 2018 alkaen 1,25%:ia. Lisäksi tammikuussa 2019 maksettu marraskuun palkkoihin perustunut tuloksellisuuserä kirjattiin vuoden 2018 kuluksi.

Sairaus- ja työtaturmapoissaolojen määrä on laskenut 0,4 työpäivällä 11,7 työpäivään vuodesta 2017. Naisten osuus henkilöstöstä oli 83,4 % kun se edellisenä vuonna oli 81,84 %:ia. Keski-ikä kaikkien työntekijöiden osalta oli vuoden 2018 lopussa 45,5 vuotta.

Tarkempia tietoja henkilöstöstä on vuoden 2018 henkilöstökertomuksessa.

1.1.7 Ympäristöasiat

Hollolan kunnassa ympäristövalvonnan työ kohdistuu pääosin viranomaistoimintaan eikä nykyinen resursointi mahdollista laaja-alaista ja syvää erikoistumista ympäristönsuojelun eri osa-alueisiin. Vuoden 2018 toimintaan ja talouteen ovat vaikuttaneet myös henkilöstövaihdokset ja työpanosten osa-aikaisuudet.

Hollola on mukana seudullisessa ilmanlaadun seurannassa ja lisäksi palveluna hankitaan vuosittain kuntakohtainen kasvihuonekaasupäästöjen (CO₂) raportti. Hollolan kunta on ollut mukana myös pohjaveden yhteistarkkailusuunnittelussa, jota Lahden kaupunki vetää, koordinoi ja kilpailuttaa. Yhteistarkkailun eteneminen laajemmin Hollolan kunnan alueelle tulee vaikuttamaan tulevien vuosien toimintaan ja talouteen. Vieraslajeja torjuttiin kunnan omistamilta mailta ostopalveluna, keskittyen jättiputkiesiintymiin, joihin panostetaan myös seuraavina vuosina.

Hollolan kunta rahoittaa Vesijärvisäätiötä vuosittain 70 000 eurolla, sekä tukee Jokitalkarihanketta ja Vanajavesisäätiön toimintaa. Poikkeuksellisin 2018 vuoteen vaikuttanut asia oli Vähä-Tiilijärven sinileväkukinnan selvittäminen ja siitä tiedottaminen. Asia aiheutti poikkeuksellista asiakaskuormitusta ja vaikutti ympäristönsuojelun töiden järjestämiseen ja priorisointiin. Vuoden lopulla laadittiin hankesuunnitelma Tiilijärvien tutkimusten ja selvitysten suorittamisesta seuraavina vuosina.

Hollolan ympäristönsuojelu osti ympäristöneuvontaa Lahden kaupungilta ympäristöviikon koordinoinnin ja tiedotuksen sekä koulujen siivouspäivän osalta. Lisäksi Hollolan kunta on mukana seudullisen ympäristökatsauksen teossa.

Kiinteistöt lämpenevät pääosin uusiutuvalla energialla

Kunnan lämmöntuotannossa on 15 rakennusta kytkettynä 6 biolämpölaitokseen ja 3 rakennusta maalämpöön, 1 rakennus maakaasuun, 7 pientä rakennusta sähköön ja 3 rakennusta toimii öljyllä. 25 rakennusta on kytkettynä Lahti-Energian kaukolämpöverkoon. Uusiutuvien energialähteiden käytön osalta kunnassa on hyvä tilanne huomioiden kunnan laajuus ja kasvukeskuksien hajanaisuus. Vuonna 2019 tehtävien energiaratkaisujen jälkeen uusiutuvan energian piirissä on 95,0% kunnan lämmitettävistä kiinteistöistä.

Vesihuoltolaitos laajentaa verkostoaan ja tarkkailee vaikutuksiaan vesistöihin

Hollolan vesihuoltolaitoksen tavoitteena on viemäröidä yhdyskuntakehityksen tarpeen sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta tärkeiden alueiden jätevedet. Viemäriverkostoa laajennettiin vuoden 2018 aikana 2,3 km. Jätevesiä käsiteltiin yhteensä 1 414 000 m³, josta pääosa Lahden Ali-Juhakkalan ja Kariniemen jätevedenpuhdistamoissa ja noin 5 % Hämeenkosken puhdistamolla. Jäteveden käsittely on täyttänyt kaikki puhdistamoille ympäristöluvissa asetetut puhdistusvaatimukset. Käsiteltyjen jätevesien vaikutuksia vesistöissä tarkkaillaan. Vesihuoltolaitos toteuttaa lisäksi viemäriverkostojen, pumppaamoiden ja jätevedenpuhdistamon saneeraus- ja riskienhallinnan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on osaltaan ympäristönsuojelu.

Uusi Lahden eteläinen kehätie pienentää pohjaveden pilaantumisriskiä

Nykyinen valtatie 12 kulkee Hollolan kunnan tiiviisti rakennetun kaupunkimaisen alueen läpi. Rakenteilla olevan eteläisen kehätien valmistuttua, liikennemelu ja päästöt vähenevät sekä pohjaveden pilaantumisriski pienenee läpikulkevan liikenteen siirtyessä uudelle kehätien linjaukselle. Hollolan kunnan rahoitusosuus kehätiehankeen toteuttamisessa on 7,7 milj. euroa.

Ympäristötilinpäätös

Hollolan kunnassa laadittuun ympäristötilinpäätökseen on koottu ympäristöön liittyvät tuotot, kulut ja investoinnit. Tuottoja syntyi viime vuonna n. 2,2 milj. euroa pääosin jätevesimaksuista. Kokonaiskustannukset olivat 2,6 milj. euroa kun huomioidaan ympäristöperusteiset verot ja veronluonteiset maksut sekä korkokustannukset. Pääosa kustannuksista aiheutui Jäteveden puhdistuksesta ja viemäriverkon kunnossapidosta. Maaperän ja pohjaveden suojeluun, melun ja tärinän torjuntaan tai luonnon- ja maisemansuojeluun ei viime vuonna kirjattu lainkaan kustannuksia.

YMPÄRISTÖTILINPÄÄTÖS 2018

1 000 €	Tuotot	Kulut	Investoinnit
1.Ulkoilman- ja ilmastonsuojelu	0,0	81,5	0,0
2. Vesiensuojelu ja jätevesien käsittely	2 167,2	1 700,1	1 144,6
3. Jätehuolto ja roskaantumisen ehkäisy	0,0	40,4	0,0
4. Maaperän ja pohjaveden suojelu	0,0	0,0	0,0
5. Melun ja tärinän torjunta	0,0	0,0	0,0
6. Luonnonsuojelu ja maisemansuojelu	0,0	0,0	0,0
7. Ympäristönsuojeluun liittyvät viranomaistehtävät	45,2	243,2	0,0
8. Ympäristönsuojelun edistäminen	0,0	2,8	0,0
Yhteensä	2 212,4	2 068,0	1 144,6
9. Ympäristöperusteiset verot ja veronluonteiset maksut		241,4	
Korkokulut		330,9	
Ympäristövaraukset		0	
YMPÄRISTÖKULUT YHTEENSÄ		2 640,3	

1.1.8 Muut ei taloudelliset asiat

Kunnanhallitus on 15.5.2017 hyväksynyt ohjeen kestävien toimintaperiaatteiden edistämiseksi. Ohjeessa kunta sitoutuu kestävien toimintaperiaatteiden ylläpitämiseen ja kieltää sekä suoran että epäsuoran lahjonnan kaikissa muodoissaan. Kunta edellyttää toimintaperiaatteisiin sitoumusta kaikilta työntekijöiltään ja luottamushenkilöiltä, myös tytäryhtiöidensä osalta. Ohjeessa on käyty läpi korruption ja lahjonnan tunnusmerkistöä, ohjeita yleisimpien tilanteiden tulkintoihin sekä toimintamalli mahdollisten rikkomusten osalta.

Kestävän toimintaperiaatteen edistäminen perustuu rehellisyyden, läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden perusarvoihin. Kunta pyrkii luomaan ja ylläpitämään keskinäiseen luottamukseen perustuvaa toimintakulttuuria, jossa edistetään hyvää hallintoa, ei suvaita lahjontaa eikä väärinkäytöksiä. Kestävien toimintaperiaatteiden edistämistä koskeva ohje luo pohjaa periaatteiden ymmärtämiseen ja eri tilanteiden arviointiin, mutta samalla kunta sitoutuu edistämään hyvää hallintoa ja ehkäisemään väärinkäyttöä arvojen, menettelytapojen, toimintojen, koulutuksen ja neuvonnan kautta.

1.2 Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

Kuvaus säännösten, määräysten ja päätösten noudattamisesta

Lakisäateisten tehtävien tai niihin liittyen tehtävien toteuttamisessa ei ole havaittu merkittäviä puutteita eikä kunnan toimintaan ole kohdistunut merkittäviä valituksia.

Puukartellia koskevaan oikeudenkäyntiin saatiin käräjäoikeuden ratkaisu ja hovioikeuteen valittamisen osalta päädyttiin asiantuntijan suosituksesta ja muiden kuntien tapaan siihen, että valitukset hovioikeuteen peruttiin. Asianajotoimiston toimintasuosituksen mukaisesti kunta peruutti valituksensa hovioikeudesta kokonaisuudessaan. Näin ollen asian käsittely on päättynyt ja kunnan maksettavaksi jäivät käräjäoikeuden tuomitsemat kulut Stora Ensolle 77 971,50 euroa ja Metsäliitolle 53 585,50 euroa (yht. 131 557 eur) lisättyinä mahdollisilla viivästyskoroilla. Näihin maksuihin oli kuitenkin varauduttu jo vuoden 2017 tilinpäätöstä laadittaessa.

Hallinto-oikeudesta saatiin 2.10.2017 päätös, jonka mukaan vesihuoltolaitoksen liittymistaksan periaatteet on syytä tarkastella ja perustella. Tehdyn selvityksen mukaan Salpa-kankaan rajatulla keskusta-alueella ei ole ollut perusteluita selvästi muuta asemakaava-alueetta korkeampaan liittymismaksuun. Liittymismaksut päätettiin yhdenmukaistaa ja muutettiin vastaamaan paremmin todellisia kustannuksia niin, että koko vesihuollon toiminta-alueella on samat liittymismaksuperiaatteet. Virheellisesti perittyihin vesihuollon liittymismaksuihin sovelletaan kolmen vuoden vanhentumisaikaa hallinto-oikeiden päätöksestä. Kunnalla ei kuitenkaan ole hallinto-oikeiden päätöksen eikä vesihuoltolaitoksen sopimusehtojen mukaisesti velvollisuutta liittymismaksujen taannehtivaan palauttamiseen.

Tietohallintopäällikön valinnasta tehtiin oikaisuvaatimus, mutta kunnanhallitus hylkäsi vaatimuksen perusteettomana.

Hyvinvoinnin palvelualueen osalta yksittäisten koulukuljetuspäätösten ja yksilöä koskeviin ratkaisuihin on haettu joitain muutoksia.

Kuvaus tavoitteiden toteutumisesta, varojen käytön valvonnasta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyydestä ja luotettavuudesta

Tavoitteiden asettamisessa tai määrärahojen budjetoinnissa ei ole tapahtunut olennaisia virheitä. Talouden raportointia on kehitetty vuoden 2018 aikana ja toteutumaraportointi on saatu toimivaksi vuoden 2017 taloushallinnon järjestelmämuutoksen jälkeen. Talousarvion toteutumaraportointi on ohjeistettu ja sitä toteutetaan säännöllisesti sekä kuukausitasolla että neljännesvuosittain. Raportointia kehitetään uusien välineiden avulla myös vuonna 2019. Toteutumaseurannan perusteella valtuusto on päättänyt talousarviomuutoksista kokouksissaan 18.6.2018, 24.9.2018 ja 10.12.2018. Talousarvion toteutuma tilikauden tuloksen osalta poikkesi talousarviosta n. 0,4 milj. euroa.

Henkilöstöressivajaus ovat vaikuttaneet mm. elinvoiman palvelualueen tavoitteiden toteutumattomuuteen esim. elinkeinoasioiden osalta. Elinkeinopäällikkö aloitti tehtävänsään vasta elokuussa 2018.

Talousarvion tavoitteet toteutuivat kokonaisuutena hyvin. Palvelualueittaisissa tilinpäätösraportoinneissa on tarkemmat perustelut tavoitteiden ja määrärahakäyttöjen toteutumisista.

Toimivalta on säädeltä hallintosäännössä ja tehtäväkuvauksissa ja niitä on noudatettu.

Arvio merkittävimmistä riskeistä

Merkittävimmät riskit ovat edelleen kiinteistöjen myynnistä huolimatta osin kunnan kiinteistöissä, sopimusten hallinnassa, henkilöstössä, henkilöstön osaamisessa ja tietojärjestelmissä.

Kiinteistöihin liittyviä riskejä ovat sisäilmaongelmat, ilkivalta- ja vesivahinkoriskit sekä taloudelliset riskit, jotka on arvioitu liittyvän investointihankkeiden toteutusvaiheen ongelmiin ja investointi- ja käyttötalousmäärärahojen riittävyyteen (kustannushallinta).

Sopimushallinnan osalta on edelleen olemassa riskejä. Riskeiksi on tunnistettu mm. sopimusosaamisen, tilaaja- ja hankintaosaamisen ja sopimusten laadinnan ja seurannan puutteet. Myös sopimusten puuttuminen on tunnistettu riskiksi. Tähän on kuitenkin kiinnitetty huomiota järjestämällä mm. sopimus- ja hankintakoulutusta sekä kehittämällä sopimushallintaa mm. uusien ohjelmien käyttöön otolla (esim. maanvuokrasopimukset).

Myös koko kunnassa avainhenkilöriskit on tunnistettu ja rekrytoinneilla pyritty hallitsemaan ko. henkilöriskejä. Henkilöstöriskeihin kuuluvaksi on tunnistettu myös henkilöstön jaksaminen sekä työturvallisuuteen liittyvät riskit. Työturvallisuuteen liittyviin riskeihin ja niiden hallintaan on panostettu mm. työturvallisuuskoulutuksella, riskikartoituksella sekä sähköisen ilmoitusjärjestelmän käyttöönotomisella.

Myös rahoitukseen ja tietojärjestelmiin kohdistuvat riskit on tunnistettu. Tietojärjestelmäriskit kohdentuvat yksittäisten laitteistojen hajoamiseen, tietoliikenneyhteyksien katkeamiseen ja tietoturvariskeihin tai ohjelmien toimimattomuuteen tai soveltumattomuuteen, mutta myös uusien ohjelmien käytön osaamiseen. Tietosuoja-asetus on huomioitu ja tietosuojan ja -turvaan on panostettu ja panostetaan edelleen vuoden 2019 aikana mm. koulutuksia järjestämällä.

Vahinkoriskeihin on varauduttu kattavalla vakuutusturvalla.

Toimintaympäristön ennakoimattomuus sekä keskeneräiset tulevaan kohdistuneet lainvalmistelut ovat aiheuttaneet epävarmuutta toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun osalta.

Rahoitukseen liittyvistä riskeistä korkoriski on korkotason muutoksesta aiheutuvaa epävarmuutta. Korkotaso on pysynyt useita vuosia varsin alhaisella tasolla, mutta pitkällä tähtäimellä korkoriskiinkin on syytä varautua. Kunnan lainasalkkua on pyritty tämän riskin minimoimiseksi suojaamaan. Vuonna 2018 ei ole tehty uusia korkosuojausjauksia.

Kuvaus riskienhallinnan järjestämisestä

Hollolan kunnassa on olemassa systemaattinen riskienhallinnan toimintamalli ja sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa on ohjeistettu mm. valtuuston hyväksymällä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteasiakirjalla. Kunnalla on käytössään WPro -ohjelma työturvallisuuden parantamiseksi ja vaaratilanteiden ilmoittamista varten.

Palvelualueittain riskienhallinta on järjestetty siten, että palvelualueen riskit arvioidaan vuosittain osana talousarvion laadintaa ja niiden hallintakeinojen toteutumisesta raportoidaan osana toteutumaseurantaa, puolen vuoden osavuosisikatsauksessa sekä tilinpäätöksen yhteydessä. Samalla arvioidaan suunniteltujen riskienhallintatoimenpiteiden ajankäyttö. Riskienhallintatoimet on myös vastuutettu.

Rakennuksiin liittyvien riskien hallintatoimenpiteinä ovat vakuuttaminen ja säännölliset tarkastukset. Kunnasta puuttuvaa juristin tietotaitoa on hankittu tarvittaessa ostopalveluna.

Vesihuoltolaitokselle on laadittu vesihuoltolain mukainen suunnitelma häiriötilanteiden varalle.

Hankintatoimen riskienhallinnan työvälineenä käytetty ClouDia-järjestelmän avulla voidaan vähentää tarjouspyynnön laadinnan virheitä.

Tapaturmien kehitys

Osana riskienhallintaa arvioidaan myös tapaturmien kehitystä. Työtapaturmia sattui yhteensä 62 kpl, joista työmatkatapaturmia 17 kpl. Sairauspoissaolopäiviä työtapaturmista aiheutui yhteensä 387 työpäivää ja laskennalliset kustannukset niistä olivat 135 450 euroa. Korvattujen vahinkojen määrä oli 38 kpl, joista maksetut korvaukset olivat 55 546 euroa. Eniten työtapaturmia sattui hyvinvoinnin palvelualueella varhaiskasvatuksen yksiköissä.

Tapaturmien määrä on hieman edellisvuotta suurempi.

	2016	2017	2018
Työtapaturmat	42	39	45
Työmatkatapaturmat	8	10	17
Yhteensä	50	49	62

1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

1.3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

Tilikauden tuloksen muodostumista kuvataan tuloslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

TULOSLASKELMA	TP 2018	TP 2017
	Milj.€	Milj.€
Toimintatuotot	15,25	17,12
Valmistus omaan käyttöön	0,07	0,12
Toimintakulut	-132,51	-129,85
Toimintakate	-117,19	-112,62
Verotulot	89,74	91,98
Valtionosuudet	36,42	36,77
Rahoitustuotot ja -kulut	-0,06	-0,16
Vuosikate	8,91	15,98
Poistot ja arvonalentumiset	-10,44	-10,91
Satunnaiset erät	-0,58	0,00
Tilikauden tulos	-2,12	5,06
Poistoeron lisäys (-), vähennys (+)	0,01	0,01
Varausten lisäys (-), vähennys (+)	0,00	-5,00
Rahastojen lisäys (-), vähennys (+)		
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-2,11	0,07
TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot/Toimintakulut %	11,5	13,2
100*Toimintatuotot/ (Toimintakulut-Valmistus omaan käyttöön)		
Vuosikate/Poistot, %	85,3	146,4
100*Vuosikate/Poistot		
Vuosikate €/asukas	377	672
Asukasmäärä	23 591	23 789

Tuloslaskelman toimintakate (=nettomenot) ilmoittaa, paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Toimintakate heikkeni edellisestä vuodesta 4,1%:ia. Toimintatuotot alenivat 1,9 milj. euroa. Toimintatuottojen aleneminen aiheutui pääosin myytyjen sotekiinteistöjen vuokratulojen pois jäämisestä. Tuotot vähenivät myös päivähoiton maksujen sekä vesi- ja jätevesimaksujen osalta. Toimintakulut kasvoivat 2,7 milj. euroa, josta pelkästään sosiaali- ja terveystalouden osuus oli 1,7 milj. euroa. Palvelujen ostojen kasvuna näkyy myös Hollolan Tilapalvelu Oy:n toiminnan alkaminen. Muutos selittää myös henkilöstömenojen pysymistä lähes edellisen vuoden tasolla.

Tilikauden tulos on 2,1 milj. euroa negatiivinen. Alkuperäinen talousarvio laadittiin n. 10 t euroa ylijäämäiseksi. Tuloksen kääntyminen negatiiviseksi ennustettiin jo vuoden aikana ja valtuuston hyväksymien talousarviomuutosten jälkeen talousarvio oli n. 2,5 milj. euroa alijäämäinen. Suurimmat poikkeamat alkuperäisestä talousarviosta aiheutuivat myytyjen kiinteistöjen tulosvaikutuksista sekä kunnallisverotulojen heikkenemisestä poikkeuksellisten suurten ennakonpalautusten vuoksi.

Verotus

Verotulot vähenivät yhteensä 2,2 milj. euroa eli 2,4 %. Kunnallisveroja kertyi n. 2,0 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Verovuoden 2018 jako-osuuksien tarkistamisen myötä kunnilta perittiin joulukuun tilitysten yhteydessä noin 169 miljoonaa euroa. Lisäksi joulukuun tilityksessä vähennettiin luonnollisten henkilöiden ennätyksellisen suuret veronpalautukset (ennakonpalautukset) sekä verotuskustannukset. Joulukuun oikaisujen johdosta kunnan joulukuun verotulotilitys oli ensimmäisen kerran negatiivinen. Negatiivinen tilitys vähennetään tammikuun 2019 maksun yhteydessä, mutta on kirjattu vuoden 2018 verotuloihin.

Verotulot	2017	2018	Muutos	%
Kunnan tulovero	83 598 011	81 565 367	-2 032 644	-2,4 %
Kiinteistövero	5 377 167	5 376 272	-895	0,0 %
Osuus yhteisöveron tuotosta	3 007 413	2 799 020	-208 394	-6,9 %
Yhteensä	91 982 592	89 740 659	-2 241 933	-2,4 %

Tuloveroprosentti vuonna 2018 oli 21.

Alla olevassa taulukoissa on esitetty kunnallisveron tilitykset vuosina 2017–2018.

Kuukausi	V. 2017	Muut vuodet	Yht.	Kum.yht.	V. 2018	Muut vuodet	Yht.	Kum.yht.	-%
Tammikuu	41,5	6 907,4	6 949,0	6 949,0	35,3	7 776,9	7 812,2	7 812,2	12,4
Helmi	6 357,6	2 656,6	9 014,2	15 963,2	6 528,7	2 393,4	8 922,1	16 734,3	4,8
Maaliskuu	6 763,7	364,1	7 127,8	23 090,9	6 981,6	320,5	7 302,1	24 036,4	4,1
Huhti	7 192,1	303,3	7 495,3	30 586,3	7 410,3	258,5	7 668,7	31 705,1	3,7
Touko	7 621,5	200,3	7 821,8	38 408,1	7 939,0	175,2	8 114,2	39 819,3	3,7
Kesä	6 874,3	98,3	6 972,6	45 380,7	7 199,6	116,1	7 315,7	47 135,0	3,9
Heinä	7 972,5	92,7	8 065,2	53 445,9	8 269,4	82,5	8 352,0	55 487,0	3,8
Elo	6 999,1	75,4	7 074,6	60 520,5	7 273,9	75,4	7 349,2	62 836,2	3,8
Syys	6 580,6	83,5	6 664,1	67 184,6	6 864,3	107,7	6 972,0	69 808,2	3,9
Lokakuu	6 740,9	116,6	6 857,5	74 042,1	6 863,8	134,4	6 998,2	76 806,4	3,7
Marraskuu	6 655,9	-5 264,4	1 391,5	75 433,6	7 087,0	-1 078,7	6 008,4	82 814,8	9,8
Joulukuu	7 077,9	1 086,7	8 164,5	83 598,1	5 240,1	-6 490,7	-1 250,6	81 564,2	-2,4
Yhteensä	76 877,7	6 720,4	83 598,1		77 693,0	3 871,1	81 564,2		-2,4

Yhteisöverotulo heikkeni edelliseen vuoteen nähden n. 6,9 %. Edellisen vuoden poikkeuksellisen hyvää yhteisöveron kertymää selittää kertaluontoinen v. 2016 ennakontäydennysmaksuihin liittyvä erä, josta kuntien osuus yhteensä oli 200 milj. euroa.

Kiinteistöverot pysyivät edellisvuoden tasolla. Kiinteistöverot olivat alla olevan mukaiset.

<u>Kiinteistöveroprosentit</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>
Väkinaiset asuinrakennukset	0,55	0,55
Muut kiinteistöt ja maapohja	1,15	1,15
Loma-asunnot	1,10	1,10

Valtionosuudet

Kunnan peruspalvelujen valtionosuutta myönnetään kunnille mm. erikoissairaanhoidon, terveydenhuollon, sosiaali-, opetus- ja kulttuuritoimen palvelujen järjestämiseen. Valtionosuuden laskennallinen peruste muodostuu ikärakenteen, sairastavuuden ja muiden laskennallisten kustannusten määräytymistekijöiden perusteella. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen sisältyvät myös lisäosat, valtionosuuteen tehtävät vähennykset ja lisäykset ja verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus. Peruspalvelujen valtionosuusprosentti vuodelle 2018 oli 25,34 % ja kunnan omarahoitusosuus on 3 599,08 euroa/asukas.

Valtionosuudet heikkenivät vuonna 2018 n. 0,4 milj. euroa eli n. 1,0 %. Valtionosuuksia kertyi yhteensä 36,4 milj. euroa.

Valtionosuudet	2017	2018	Muutos	%
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	34 893 524	34 712 612	-180 912	-0,5 %
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-4 309 462	-4 552 911	-243 449	5,6 %
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	6 186 603	6 257 280	70 677	1,1 %
Yhteensä	36 770 665	36 416 981	-353 684	-1,0 %

Verorahoitus eli verotulot ja valtionosuudet yhteensä heikkenivät yhteensä n. 2,6 milj. euroa eli 2,0 %.

Vuosikate osoittaa tulo- ja rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen tunnusluku arvioitaessa tulo- ja rahoituksen riittävyyttä. Vuosikate heikkeni edelliseen vuoteen nähden 44,3 % (7,1 milj. euroa) ollen 8,9 milj. euroa. Vuosikate/poistot -tunnusluvun arvo on 85,3 % (v. 2017 146,4 %). Asukas-kohtainen vuosikate oli 377 euroa/asukas.

Rahoituserät

Rahoituskulujen osalta merkittävin erä on lainojen korot n. 0,6 milj. euroa, jotka vähenivät n. 25 t euroa. Rahoitustuottojen osalta merkittävimmät tuotot ovat osinkotuotot, joita saatiin yhteensä 0,6 milj. euroa eli n. 50 t euroa enemmän kuin edellisellä vuonna.

Poistot ja arvonalennukset

Poistoja ja arvonalennuksia kirjattiin 10,4 milj. euroa. Vuonna 2017 poistot ja arvonalennukset olivat yhteensä n. 10,9 milj. euroa. Vuonna 2017 poistoihin ja arvonalentumisiin sisältyi kertaluonteisia arvonalennuksia yhteensä 2,9 milj. euroa kun taas vuonna 2018 kertaluonteisia poistoja kirjattiin 1,0 milj. euroa. Vuosikate riitti kattamaan poistoista 85,3 %.

Tilikauden ylijäämä

Vuosi 2018 oli alijäämäinen vuosi kahden aiemman ylijäämisen vuoden jälkeen. Tilikauden alijäämä on -2 109 331,17 euroa, mikä heikentää taseen edellisten tilikauden ylijäämää. Ilman kertaluonteisia arvonalennuksia ja satunnaisia kuluja tilikauden alijäämä olisi ollut n. 0,5 milj. euroa.

1.3.2 Toiminnan rahoitus

RAHOITUSLASKELMA	TP 2018	TP 2017
	Milj. €	Milj. €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	8,91	15,98
Satunnaiset erät	-0,58	0,00
Tulorahoituksen korjaukset	-0,95	-0,40
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-8,95	-10,83
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00	0,01
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	5,09	1,86
Toiminnan ja investointien rahavirta	3,50	6,62
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	-0,08	-1,44
Antolainasaamisten lisäykset	-0,18	-1,89
Antolainasaamisten vähennykset	0,10	0,45
Lainakannan muutokset	-8,05	-8,83
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-8,05	-8,83
Muut maksuvalmiuden muutokset	-0,34	-7,45
Rahoituksen rahavirta	-8,47	-17,73
Rahavarojen muutos	-4,96	-11,11
Rahavarat 31.12.	9,62	14,58
Rahavarat 01.01.	-14,58	-25,69
TUNNUSLUVUT		
Toiminnan ja investointien rahavirta kertymä 5 vuodelta, milj. eur	1,62	-10,40
Investointien tulorahoitus, %	99,46	147,59
Lainanhoitokate	1,10	1,75
Kassan riittävyys pv	23,30	34,98
Asukasmäärä	23 591	23 789

Kunnan toiminnan rahoitusta tarkastellaan rahoituslaskelmalla ja siitä laskettavilla tunnusluvuilla. Tuloslaskelmaan verrattuna rahoituslaskelmassa käsitellään kunnan varsinaisen toiminnan lisäksi myös investoinnit ja rahoitustoiminta.

Keskeinen talouden tasapainon mittari on vuosikatteen riittävyys investointien rahoittamiseen, jota seurataan investointien tulorahoitusprosentin avulla. Investointien tulorahoitusprosentti –tunnusluvun arvo heikkeni edellisestä vuodesta, mutta säilyi kuitenkin lähes 100%:issa eli investoinnit pystyttiin kattamaan tulorahoituksella eikä uutta lainaa tarvinnut nostaa.

Investoinnit

Investointien bruttomenot olivat n. 9,0 milj. euroa (v. 2017 bruttoinvestoinnit 10,8 milj. eur). Investointimenoista 80 prosenttia koostui infran rakentamiskustannuksista. Investointimenoista 2,9 milj. euroa aiheutui VT 12 Lahden eteläisen kehätien kustannuksista, 2,3 milj. euroa muista julkisen käyttöomaisuuden hankkeista, 2,0 milj. euroa vesihuollon investoinneista.

Investointituloja syntyi poikkeuksellisen paljon pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynneistä n. 5,1 milj. euroa kun kunta myi oman toiminnan käytöstä poistuneita kiinteistöjä.

Lainat

Uutta pitkäaikaista lainaa ei otettu lainkaan vuonna 2018 kuten ei otettu edellisenäkään vuonna. Pitkäaikaista lainaa lyhennettiin n. 8,1 milj. euroa.

Lainanhoitokykyä kuvaavan tunnusluvun arvo oli 1,1 (vuonna 2017 1,8). Lainanhoitokate heikkeni edelliseen vuoteen nähden vuosikatteen heikkenemisen myötä. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

1.3.3 Rahoitusasema ja sen muutokset

	2018	2017		2018	2017
	Milj. €	Milj. €		Milj. €	Milj. €
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT	139,46	145,20	A OMA PÄÄOMA	81,73	83,84
I Aineettomat hyödykkeet	3,98	0,42	I Peruspääoma	65,88	65,88
Aineettomat oikeudet	0,04	0,00	V Edellisten tilikausien ylijäämä	17,96	17,89
Muut pitkävaikutteiset menot	0,69	0,07	VI Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-2,11	0,07
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	3,25	0,36			
II Aineelliset hyödykkeet	119,15	128,89	B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	5,02	5,03
Maa- ja vesialueet	23,53	23,70	Poistoero	0,02	0,03
Rakennukset	49,78	57,22	Vapaaehtoiset varaukset	5,0	5,0
Kiinteät rakenteet ja laitteet	41,96	37,19	C PAKOLLISET VARAUKSET	0,00	0,20
Koneet ja kalusto	2,76	0,99	Muut pakolliset varaukset	0,00	0,20
Muut aineelliset hyödykkeet	0,03	0,03			
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1,09	9,76	D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	0,14	0,20
III Sijoitukset	15,90	15,88	Valtion toimeksiannot	0,00	0,09
Osakkeet ja osuudet	13,95	14,02	Lahjoitusrahastojen pääomat	0,14	0,11
Muut lainasaamiset	1,95	1,87			
.....Muut saamiset	0,4	0,0	E VIERAS PÄÄOMA	67,06	77,06
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	0,03	0,07	I Pitkäaikainen	49,53	56,88
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	0,03	0,07	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37,60	45,15
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	14,46	21,06	Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	0,00
I Vaihto-omaisuus	0,00	0,00	Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	10,66	10,49
Aineet ja tarvikkeet	0,00	0,00	Siirtovelat	1,27	1,24
II Saamiset	4,84	6,48	II Lyhytaikainen	17,53	20,19
Pitkäaikaiset saamiset	0,00	0,54	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	7,54	8,04
Muut saamiset	0,00	0,54	Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	0,01
Lyhytaikaiset saamiset	4,84	5,94	Saadut ennakot	0,02	0,01
Myyntisaamiset	1,05	1,76	Ostovelat	3,98	7,54
Muut saamiset	1,50	1,60	Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	0,92	0,59
Siirtosaamiset	2,29	2,58	Siirtovelat	5,07	3,99
IV Rahat ja pankkisaamiset	9,62	14,58	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	153,95	166,33
VASTAAVAA YHTEENSÄ	153,95	166,33	TASEEN TUNNUSLUVUT	2018	2017
			Omavaraisuusaste, %	56,4	53,4
			Suhteellinen velkaantuneisuus-%	47,4	52,8
			Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista %	63,7	53,8
			Kertynyt yli/alijäämä, 1000 eur	15 850	17 959
			Kertynyt yli/alijäämä, eur/asukas	672	755
			Lainakanta 31.12., €/asukas	1 914	2 236
			Lainakanta 31.12. 1000 €	45 146	53 192
			Lainasaamiset 31.12. 1000 €	1 948	1 867
			Asukasmäärä	23 591	23 789

Kunnan rahoituksen rakennetta kuvataan taseen ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla.

Omavaraisuusastetta (56,4 %) kuvaava tunnusluku parantui hieman edelliseen vuoteen nähden ja ylitti 50 % rajan. Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa suurta velkarasitetta.

Suhteellista velkaantuneisuus -tunnusluku (47,4 %) on hieman parantunut. Tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Tunnusluvun osoittajaan merkitään tarkasteluvuoden tilinpäätöksen koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakkomaksuilla. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuotoista, verotuloista ja käyttötalouden valtionosuuksista. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Lainakanta oli vuoden lopussa yhteensä 45,1 milj. euroa ja se pienentyi lainanlyhennysten verran eli 8,0 milj. euroa. Lainakannan määrään on merkittävästi vaikuttanut leasingrahoituksella toteutetut kiinteistöinvestoinnit.

Asukaskohtainen lainamäärä on pienentynyt 1 914 euroon (vuonna 2017 lainamäärä/asukas 2 236 euroa).

1.3.4 Kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulot- ja menot kattavat varsinaisen toiminnan ja investointien tulot ja menot sekä rahoitustoiminnan rahan lähteet ja käytön.

KUNNAN KOKONAISTULOT JA MENOT 2018

TULOT	Milj. €	
Toiminta		
Toimintatuotot	15,25	10,4 %
Verotulot	89,74	61,2 %
Valtionosuudet	36,42	24,8 %
Korkotuotot	0,02	0,0 %
Muut rahoitustuotot	0,87	0,6 %
Satunnaiset tuotot	0,00	0,0 %
Tulorahoituksen korjaukset		
- Pysyvien vastaavien hyöd. luovutusvoitot	-0,76	-0,5 %
Investoinnit		
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00	0,0 %
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	5,09	3,5 %
Rahoitustoiminta		
Antolainasaamisten vähennys	0,10	0,1 %
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0,00	0,0 %
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0,00	0,0 %
Oman pääoman lisäykset	0,00	0,0 %
Kokonaistulot yhteensä	146,73	100,0 %

MENOT	Milj. €	
Toiminta		
Toimintakulut	132,51	87,5 %
- Valmistus omaan käyttöön	-0,07	0,0 %
Korkokulut	0,65	0,4 %
Muut rahoituskulut	0,31	0,2 %
Satunnaiset kulut	0,58	0,4 %
Tulorahoituksen korjaukset		
- Pakollisten varausten lis. (+), väh. (-)	0,20	0,1 %
- Pysyvien vastaavien hyöd. tappiot	0,00	0,0 %
Investoinnit		
Investointimenot	8,95	5,9 %
Rahoitustoiminta		
Antolainauksen lisäykset	0,18	0,1 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	8,05	5,3 %
Lyhytaikaisten lainojen vähennys	0,00	0,0 %
Oman pääoman vähennykset	0,00	0,0 %
Kokonaismenot yhteensä	151,37	100,0 %

1.4 Konsernin toiminta ja talous

1.4.1 Hollolan kuntakonserni ja konserniyhteisöjen toiminnan ohjaus

Hollolan kunnan kuntakonserniin kuuluivat vuonna 2018 seuraavat kunnan määräysvallassa olevat tytäryhteisöt:

- o Hollolan Asuntotalot Oy (100 %)
- o Hollolan Palveluasunnot Oy (100 %)
- o Hämeenkosken Biolämpö Oy (100 %)
- o Hollolan Tilapalvelu Oy (100 %)
- o Asunto Oy Tervasmäki (88,08 %)
- o Kiinteistö Oy Harmaaleppä (61,40 %)

Hollolan Palveluasunnot Oy sulautui Hollolan Asuntotalot Oy:öön 31.12.2018.

Kunnan osakkuusyhteisöillä tarkoitetaan kirjanpitolain 1 luvun 7 ja 8 §:ien tarkoittamaa omistusyhteyttä ja osakkuusyhteyttä.

Kunnan osakkuusyhteisöjä ovat seuraavat yhteisöt:

- o Kiinteistö Oy Liikejalava (35,46 %)

Kunta on jäsenenä seuraavissa kuntayhtymissä:

- o Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä
- o Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä
- o Päijät-Hämeen liitto
- o Hollolan-Lahden vesilaitoskuntayhtymä
- o Eteva kuntayhtymä

Hollolan kunnan konserniyhteisöjä ohjeistetaan konserniohjeilla, talousarviolla sekä johdosäännöillä. Konserniohje koskee kuntaa ja sen tytäryhteisöjä sekä näiden tytäryhteisöjä. Yhtiökokousedustajille ja kuntaa eri yhteisöjen hallituksissa edustaville henkilöille on annettu kunnanhallituksessa tai konsernijaostossa ohjeistus vuosittain.

Konserniohjeilla varmistetaan Hollolan kunnan hyväksymän omistajapolitiikan ja asetettujen tavoitteiden toteutus sekä yhtenäistetään konsernin toimintakulttuuria ja käytäntöjä. Konserniohjeistus sisältää ohjeet mm. tytäryhteisöjen tiedonantovelvollisuutta koskien. Konserniohje on uusittu vuonna 2017 ja päivitetty vuonna 2018. Kunnan konserniohjeella luodaan puitteet omistajaohjaukselle kunnan tavoitteiden mukaisesti. Konserniohjeen tarkoituksena on yhdenmukaistaa menettelytapoja ja tehostaa kuntakonsernin johtamisen edellytyksiä siten, että kuntakonsernia ja kunnan muuta toimintaa voidaan johtaa kokonaisuutena yhtenäisin periaattein ja kunnan ja kuntakonsernin kokonaisuus huomioon ottaen.

Konserniohjeen ja hallintosäännön mukaan kunnassa on konsernijaosto. Konsernijaoston tehtäviin kuuluu mm.

- päättää konserniohjauksen ja -valvonnan järjestämisestä, konsernijohtamisen ja konsernivalvonnan organisoinnista sekä yhteisöille, joissa kunnalla on määräysvaltaa, asetettavista erillisistä tavoitteista ja taloudellisen aseman ja tavoitteiden seurannasta sekä raportoi näiden tavoitteiden toteutumisesta valtuustolle
- päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja riskien ennakoinnista konserniyhteisöjen osalta
- päättää omistajapolitiikan, omistajaohjauksen periaatteiden ja konserniohjeen kehittämisestä ja valmistelusta valtuustolle
- päättää konsernijohtoon kuuluvien viranhaltijoiden tytäryhteisö- ja osakkuusyhteisökohtaisesta työnjaosta

- päättää toimenpiteistä, joihin tulee ryhtyä vuosittaisen omistajaohjauksen tuloksellisuuden arvioinnin ja kuntakonsernin kokonaisedun toteutumisen, riskienhallinnan ja menettelytapojen kannalta
- antaa kunnan ennakkokannan konserniohjeen edellyttämässä asioissa
- nimeää kunnan ehdokkaat tytäryhteisöjen hallituksiin sekä
- nimeää yhtiökokousedustajat sekä edustajat muiden yhteisöjen kokouksiin ja antaa heille omistajaohjauksen edellyttämät toimintaohjeet.
- nimeää kuntayhtymäkokousedustajat
- nimeää edustajat säätiöihin
- päättää Hollolan Tilapalvelu Oy:n yhteistyöjohtoryhmästä, johon kuuluu kunnan johtoryhmä ja yhtiön toimitusjohtaja ja joka valvoo mm. investointiohjelman toteuttamista

1.4.2 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat ja arvio konsernin tulevasta kehityksestä

Hollolan Tilapalvelu Oy aloitti aktiivisen toimintansa 1.1.2018, jolloin Hollolan kunnan toimilapalvelut -taseyksikön henkilöstö siirtyi yhtiön työntekijöiksi. Samalla astui voimaan yhtiön ja Hollolan kunnan välinen palvelusopimus. Yhtiön tehtävänä on toteuttaa Hollolan kuntakonsernille kokonaisvaltaisia kiinteistönhallintaan liittyviä palveluita. Yhtiö toteuttaa Hollolan kunnan investoinnit, joista ensi vuonna merkittävimmät ovat Hälvälän ala-aste ja Hyvinvointiasema.

Hollolan Palveluasunnot Oy sulautui Hollolan Asuntotalot Oy:öön 31.12.2018.

Konsernitilinpäätökseen yhdistellään myös Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä, joka perustettiin vuoden 2017 alusta. Konsernijaosto valitsee edustajat kuntayhtymäkokoukseen/yhtymävaltuustoon.

Hämeenkosken Biolämpö Oy:öön ja sen liiketoimintaan liittyviä omistusjärjestelyitä on selvitetty tilikauden 2018 aikana. Selvitystyö jatkuu vuonna 2019.

1.4.3 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konserniyhteisöjen toimintaa ohjataan konserniohjeistuksella, joiden mukaan tytäryhtiöiden on raportoitava toiminnastaan ja taloudestaan säännöllisesti. Kunnan tytäryhteisön ja kuntayhtymän on annettava kunnanhallitukselle kuntakonsernin taloudellisen aseman arvioimiseen ja sen toiminnan tuloksen laskemiseen tarvittavat tiedot.

Kunta asettaa tavoitteita talousarviossaan myös tytäryhteisöille. Tavoitteita on asetettu vuotta 2018 koskien Hollolan Tilapalvelu Oy:lle, Hollolan Asuntotalot Oy:lle ja Hollolan Palveluasunnot Oy:lle sekä Hämeenkosken Biolämpö Oy:lle. Tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan konserniohjeiden mukaisesti säännöllisesti kunnalle ja näin on toimittu myös vuonna 2018. Konserniyhteisöjen tavoitteiden toteutumisesta on raportoitu kirjallisena laaditussa puolen vuoden osavuositarkastuksessa sekä tässä tilinpäätöksessä. Konsernijaosto on myös kuullut kokouksissaan tytäryhtiöiden toimitusjohtajia sekä myös Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymän Hollolan kunnan edustajia.

Konsernivalvonnassa ei ole todettu puutteita. Kuntakonsernin tytäryhteisöraportoinnissa mukana olevien yhteisöjen tulee toimittaa emolle/kunnalle tarvittavat tiedot annettujen ohjeiden ja aikataulujen mukaisesti. Konserniohjeen liitteenä on ohjeistettu raportoinnin sisältöä. Konserniohjetta päivitetään vuoden 2019 aikana.

Konsernijohto seuraa säännöllisesti tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuutta. Tytäryhteisön tulee antaa seuranta varten kunnalle neljännesvuosittain raportti sille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta, toiminnan ja talouden kehittymisestä sekä arvio niihin liittyvistä riskeistä. Tytäryhteisöllä tulee olla tätä varten riittävät talouden ja toiminnan seuranta- ja mittausjärjestelmät sekä yhteisön hallituksen hyväksymät sisäisen valvonnan

ja riskienhallinnan toimintaohjeet. Todennäköisesti realisoituvasta riskistä on raportoitava viipymättä konsernijohtolle. Tytäryhteisöjen on lisäksi raportoitava erikseen, mikäli sen toiminta ei vastaa oletettua kehitystä.

Tytäryhteisöjen tulee toimittaa kunnalle tai sille kirjanpito palveluita tuottavalle palvelukeskukselle tiedot konsernitilinpäätöksen laatimista varten. Konsernijohto antaa tarkemmat ohjeet konsernitilinpäätöksen laatimiseksi tarvittavista tiedoista, laadinta-aikataulusta, tiedonannon määräajoista ja mahdollisista tiedonantopohjista tilinpäätös- ja toimintakertomustietojen ilmoittamisesta.

Tytäryhteisöjen tulee esittää konsernijohtolle hallitusten kokousten esityslistat ja pöytäkirjat. Yhtiön toimitusjohtaja raportoi konsernijohtolle tilikauden aikana pidettyjen kokousten lukumäärän sekä jäsenten henkilökohtaisen osallistumisen kokouksiin.

Konsernivalvontaa ja -ohjausta on terävöitetty sillä, että konserniin kuuluvan yhteisön on ennen omaa päätöksentekoa hankittava konsernijohtoon ennakkokäsitys strategisesta tai merkittävästi yhteisön tai kunnan toimintaan tai taloudelliseen vastuuseen liittyvästä asiasta. Tällaisia asioita ovat esim. toimintaan nähden merkittävät investoinnit.

Tarkastuslautakunta arvioi osana arviointityötään myös konserniyhteisöjen toimintaa. Tarkastuslautakunnalla on oikeus pyytää tytäryhteisöiltä tieto ja valtuuston asettaminen tavoitteiden toteutumisen ja kuntakonsernin tuloksellisuuden arviointia varten.

1.4.4 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

HOLLOLA KONSERNI

TULOSLASKELMA

1 000 €

	TP 2018	TP 2017
Toimintatuotot	96 553	96 538
Valmistus omaan käyttöön	73	121
Toimintakulut	-215 890	-211 063
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	6	-22
TOIMINTAKATE	-119 259	-114 426
Verotulot	89 741	91 983
Valtionosuudet	41 487	41 632
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	27	6
Muut rahoitustuotot	956	586
Korkokulut	-833	-856
Muut rahoituskulut	-343	-41
Rahoitustuotot ja -kulut	-193	-305
VUOSIKATE	11 776	18 884
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-13 614	-14 368
Omistuksen eliminointierot	57	
Arvonalentumiset	-103	-22
Poistot ja arvonalentumiset	-13 660	-14 390
		-3
Satunnaiset erät	69	152
TILIKAUDENTULOS	-1 815	4 646
Tilinpäätössiirrot	-1	0
Tilikauden verot	-4	0
Laskennalliset verot	-46	68
Vähemmistöosuudet	-2	194
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-1 867	4 907
TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	44,70%	45,8%
Vuosikate/Poistot, %	85,90%	131,2%
Vuosikate, €/asukas	499	794
Asukasmäärä	23 591	23 789

Myös konsernin tulos oli alijäämäinen. Tilikauden alijäämä oli yhteensä 1,9 milj. euroa eli heikennystä edelliseen vuoteen verrattuna oli 6,8 milj. euroa. Vuosikate kattoi poistoista 85,9%. Konsernin tuloksessa heijastuu vahvasti kunnan tuloksen heikkeneminen.

HOLLOLA KONSERNI

TASE

1 000 €

TP 2018

TP 2017

VASTAAVAA

PYSYVÄT VASTAAVAT

Aineettomat hyödykkeet

Aineettomat oikeudet

Muut pitkävaikutteiset menot

Ennakkomaksut

Aineettomat hyödykkeet

195

707

3 247

4 150

141

106

357

604

Aineelliset hyödykkeet

Maa- ja vesialueet

Rakennukset

Kiinteät rakenteet ja laitteet

Koneet ja kalusto

Muut aineelliset hyödykkeet

Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat

Aineelliset hyödykkeet

25 131

75 066

43 633

5 609

184

2 058

151 681

24 889

84 761

37 675

3 647

1 556

10 005

162 534

Sijoitukset

Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet

Muut osakkeet ja osuudet

Muut lainasaamiset

Muut saamiset

Sijoitukset**PYSYVÄT VASTAAVAT**

49

2 410

1 713

60

4 232**160 063**

0

2 310

1 576

41

3 927**167 065****TOIMEKSIANTOJEN VARAT****163****261**

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus

Pitkäaikaiset saamiset

Lyhytaikaiset saamiset

Rahoitusarvopaperit

734

1 109

10 827

1 335

17 886

31 891

192 117

719

1 749

11 852

889

23 137

38 347

205 673

Rahat ja pankkisaamiset

VAIHTUVAT VASTAAVAT

VASTAAVAA

HOLLOLA KONSERNI
TASE
1 000 €

	TP 2018	TP 2017
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	65 883	65 883
Arvonkorotusrahasto	1 275	1 321
Muut omat rahastot	73	73
Edellisten tilikausien ylijäämä	23 351	18 251
Tilikauden alijäämä	-1 867	4 907
OMA PÄÄOMA	88 714	90 434
VÄHEMMISTÖOSUUDET	524	455
PAKOLLISET VARAUKSET	1 398	1 559
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	550	642
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	56 536	65 623
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	12 328	12 089
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	9 088	9 626
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	22 978	25 244
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	192 117	205 673
TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuusaste, %	46,5%	44,2%
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	44,3%	48,9%
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	70,4%	49,6%
Kertynyt ylijäämä, 1 000 €	21 484	23 158
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	911	973
Konsernin lainakanta 31.12., 1 000 €	65 624	72 250
Konsernin lainat, €/asukas	2 782	3 163
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	1 713	1 576

Konsernin omavaraisuusaste parantui edellisestä vuodesta ollen 46,5 prosenttia (44,2% v. 2017). Suhteellinen velkaantuneisuus myös laski 44,3 prosenttiin lainakannan pienentyttyä 65,6 milj. euroon.

HOLLOLA KONSERNI RAHOITUSLASKELMA 1 000 €	TP 2018	TP 2017
Toiminnan rahavirta		
VUOSIKATE	11 776	18 884
Satunnaiset erät	69	152
Tilikauden verot	-4	0
Tulorahoituksen korjaukset	-1 374	-549
Toiminnan rahavirta	10 305	18 487
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-12 018	-18 275
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	5
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	6 845	3 311
Investointien rahavirta	-5 173	-14 959
Toiminnan ja investointien rahavirta	5 132	3 528
Rahoituksen rahavirta		
<u>Antolainauksen muutokset</u>		
Antolainasaamisten lisäykset	-155	-1 710
Antolainasaamisten vähennykset	0	250
Antolainauksen muutokset	-155	-1 460
<u>Lainakannan muutokset</u>		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	208	5 761
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 085	-1 352
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-8 749	-9 039
Lainakannan muutokset	-9 626	-4 631
<u>Oman pääoman muutokset</u>		
Oman pääoman muutokset	192	0
Muutokset vähemmistön osuudessa	68	0
Oman pääoman muutokset	260	0
<u>Muut maksuvalmiuden muutokset</u>		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	6	123
Vaihto-omaisuuden muutos	-15	-55
Saamisten muutos	1 665	1 247
Korottomien velkojen muutos	-2 072	-6 690
Muut maksuvalmiuden muutokset	-416	-5 375
Rahoituksen rahavirta	-9 937	-11 466
Rahavarojen muutos	-4 805	-7 938
Rahavarat 31.12.	19 221	24 026
Rahavarat 1.1.	24 026	31 964
Rahavarojen muutos	-4 805	-7 938
TUNNUSLUVUT		
Investointien tulorahoitus, %	98,0%	103,4%
Lainanhoitokate	6,6	8,9
Kassan riittävyys, pv	30,5	37,6
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta, 1 000 €	2 593	-9 929

1.5 Kunnanhallituksen esitys tuloksen käsittelystä

Kunnanhallituksen on kuntalain 115 §:n mukaan toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Tilikauden tuloksella tarkoitetaan kunnan tuloslaskelman tulosta ennen varauksia ja rahastosiirtoja.

Tilikauden tulos jakautuu tilinpäätöksessä 2018 seuraavasti:

- Kunta (peruskunta) tilikauden tulos -2 042 930,97 euroa
- Vesihuoltolaitos, taseyksikkö, tilikauden tulos -184 353,43 euroa
- Tilakeskus, taseyksikkö, tilikauden tulos 112 055,64 euroa

Hyväksyttäväksi esitetyssä tilinpäätöksessä **tilikauden tulos on 2 115 228,76 euroa alijäämäinen**

Kunnanhallitus esittää tilikauden tuloksen käsittelyksi seuraavaa:

- Kirjataan investointeihin liittyvää poistoeron vähennystä 5897,59 euroa.
- Hollolan kunnan tilikauden alijäämäksi vuodelta 2018 jää **2 109 331,17 euroa**, joka siirretään edellisten tilikausien yli/-alijäämätillille.

2. Talousarvion toteutuminen

2.1 Strategiset tavoitteet ja kriittiset menestystekijät

Tasapainoinen talous	Hyvinvoiva kuntalainen ja toimivat peruspalvelut	Vetovoimainen kunta, kehittyvät elinkeinot ja työllisyys	Hyvinvoiva, osaava ja työstään innostunut henkilöstö
Tuottavuuden jatkuva kehittäminen ja nopea reagointi	Ennaltaehkäisevät ratkaisumallit, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	Mahdollistava kaavoitus ja riittävä tonttitarjonta	Kaikki arvioivat ja kehittävät
Vastuulliset investoinnit	Palvelutarpeen arviointiin perustuvat vaikuttavat, toimivat ja osallistavat palvelut	Vaikuttava elinkeinotoimi ja työllisyyden edistäminen	Hyvät työyhteisötaitot, osaaminen ja laadukas esimiestyö
Konserniohjaus ja riskienhallinta	Kuntalaisten omatoimisuus ja yhteisöllisyyden lisääminen	Markkinointi ja viestintä	Vetovoimainen työnantaja

Toteutuneet toimenpiteet ja tunnusluvut

Tasapainoinen talous	Tilikauden tulos oli negatiivinen ja vuosikate riitti kattamaan poistoista 85,3%. Kiinteistöjärjestelyiden myötä investointeja varten ei kuitenkaan tarvittu lainaa. Talouden nopea heikkeneminen aiheutui verotulojen heikkenemisestä edellisestä vuodesta ennätyksellisten suurten ennakoiden palautusten osalta.
Tuottavuuden jatkuva kehittäminen ja nopea reagointi	Tuottavuuden parantamista on haettu kehittämällä sähköisiä palveluita ja tarkastelemalla toimintaprosesseja. Vesikansan ruoka- ja siivouspalveluiden ottaminen omaksi tuotannoksi ostopalvelun sijaan on esimerkki siitä, että jatkuvaa seurantaa myös ostopalveluiden tuottavuudesta tarvitaan.
Vastuulliset investoinnit	Investointien suunnittelussa on noudatettu pitkäjänteisyyttä ja vaihtoehtojen arviointia. Vuoden 2019 talousarvion valmistelun yhteydessä laadittiin vuoden 2025 ulottuva investointiohjelma. Rahoitusvaihtoehtojen tarkastelu on tullut osaksi investoinnin suunnittelua mm. hyvinvointiaseman ja Hälvälän koulun osalta.
Konserniohjaus ja riskienhallinta	Konserniohjeen noudattamista on seurattu ja raportointi on ollut systemaattista konsernijaostossa. Yhtiöiden hallitusten osaamiskartoitukset on laadittu.

Hyvinvoiva kuntalainen ja toimivat peruspalvelut	Asiakaspalaute > 3,7 (1-5), terveyden ja hyvinvoinnin kohentuminen Palvelualueilla on tehty erillisiä sisäisiä ja ulkoisia asiakaspalautekyselyitä, mutta keskiarvoa ei ole näistä laskettavissa.
Ennaltaehkäisevät ratkaisumallit, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	Hyvinvointiohjelma, joka sisältää tavoitteita ja toimenpiteitä kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi, on hyväksytty valtuustossa joulukuussa 2018.
Palvelutarpeen arviointiin perustuvat vaikuttavat, toimivat ja osallistavat palvelut	Palvelulupauksen laadinta linjattu, toteutus vuoden 2019 puolella. Osallisuusohjelma laaditaan v. 2019.
Kuntalaisten omatoimisuus ja yhteisöllisyyden lisääminen	Martta maaseutuohjelma jatkui vielä vuonna 2018 ja ohjelma tavoitti useita toimijoita. Yhteisökahvilatoiminta jatkui ja ikäihmisten digitalisaation edistämiseen päätettiin aloittaa digikinkerit toiminta vuoden 2019 alusta. Omatoimisuutta tukemaan kehitettiin sähköisiä palveluita mm. venepaikkavaraukset. Yhteisöllisen kirjaston suunnittelu aloitettiin ja hanke jatkuu vuonna 2019.

Vetovoimainen kunta, kehittyvät elinkeinot ja työllisyys	Väestön määrä heikkeni vuodesta 2017. Syntyvyys kääntyi laskuun vuonna 2016 ja kuolleisuus oli syntyvyyttä suurempaa. Väestön kehityksen osalta ongelma on maanlaajuinen eikä Hollola siltä osin ole poikkeus. Yritystontteja luovutettiin kaksi, molemmat Paassillan yritysalueelta. Työttömyysaste aleni ollen 8,3 (9,7 v. 2017)
Mahdollistava kaavoitus ja riittävä tonttitarjonta	Strateginen yleiskaava hyväksyttiin huhtikuussa 2017. Vesikansaan, keskustaan ja Sorvasen alueelle on tehty strategisen yleiskaavan jatkotyönä vuoden 2018 aikana kaavarunkoa ja kaavatyöhön liittyen viherverkostoselvitys palvelemaan tulevia asemakaavoitushankkeita. Asemakaavoja hyväksyttiin vuoden 2018 aikana viisi. Asemakaavoista kolme on yritystoimintaa palvelevien toimintoja varten kaavoitettuja alueita. Kuntakeskuksen Hyvinvointiaseman ja seniorikorttelin asemakaavoilla on muutettu korttelialueiden käyttötarkoitusta sekä tonttijakoa. Seniorikorttelin asemakaavamuutoksella mahdollistetaan alueelle senioriasumista ja niiden liitännäispalveluita tuottavia kokonaisuuksia.
Vaikuttava elinkeinotoimi ja työllisyyden edistäminen	Yhteistyötä ja dialogia Hollolan yrittäjien sekä Lahden seudun kehittämissyhtiön Ladec Oy:n kanssa tiivistettiin ja Ladecin toiminnalle laadittiin strategiset tavoitteet, sekä seuranta niiden operatiiviselle jalkautukselle. Yrittäjien kanssa aloitettiin teemalliset elinvoimatapaamiset/ -kahvit, joita järjestettiin syksyn aikana kahdesti. Vuoropuhelun tavoitteeksi asetettiin yleisesti yrittäjyhteistyön kehittäminen sekä ELPO-tulosten parantaminen. Elinkeinopäällikkö ja yrittäjien edustajat aloittivat tapaamiskäytännön eli pitävät katsaus-/kehittämispalaverin noin kerran kuukaudessa. Päätettiin myös aloittaa Ladecin yritysryhteyshenkilön päivystykset Hollolassa, mutta aloitus siirtyi vuoteen 2019.
Markkinointi ja viestintä	Viestinnän vaikuttavuusraportti käsiteltiin kunnanhallituksessa 15.10.2018 Sosiaalisen median kanavat otettiin käyttöön vuonna 2017. Hollola-opas toteutettiin yhteistyössä yrittäjien kanssa ja sitä on jaettu mm. uusille asukkailla.
Hyvinvoiva, osaava ja työstään innostunut henkilöstö	Hyvinvoinnin mittaamiseen lyhyellä aikavälillä otettiin käyttöön Fiilispulssi sovellus, jolla kerätään tietoa henkilöstön tyytyväisyydestä lyhyellä aikavälillä. Osaamiskartoituksia on hyödynnetty koulutusten suunnittelussa ja keskitettyjen koulutusten järjestämisessä. Työhyvinvointikyselyn tulokset hyvällä tasolla.
Kaikki arvioivat ja kehittävät	CAF-malli on otettu laajasti käyttöön laadunhallinnan työvälineenä.
Hyvät työyhteisötaidot, osaaminen ja laadukas esimiestyö	Esimiestyön arviointi osana kehityskeskusteluja. Esimiestuntien avulla pidetty esimiehet ajantasalla erilaisista muutoksista sekä koulutettu esimiehiä.
Vetovoimainen työnantaja	Vakituisen henkilöstön lähtövaihtuvuus (muu kuin eläke) oli 4,1% (3,6% v. 2017), Tulovaihtuvuus 5,4% (2,2% v. 2017)

2.2 Käyttötalouden toteutuminen

Toimielimet	Sitovuustaso valtuustoon nähden (netto)	Vastuuhenkilöt
Kunnanhallitus	Konsernipalvelut	Talousjohtaja
Hyvinvointivaliokunta	Hyvinvoinnin palvelualue	Hyvinvointijohtaja
Elinvoimavaliokunta	Elinvoiman palvelualue	Elinvoimajohtaja

Sitovuustaso on kaikilla palvelualueilla tulojen ja menojen netto. Tilivelvollisia ovat johtavien viranhaltijoiden lisäksi kunnan toimielinten jäsenet ja tulosalueiden johtavat viranhaltijat

KUNNANHALLITUS

Kunnanhallituksen alaiseen toimintaan vuonna 2018 ovat kuuluneet sekä konsernipalveluiden palvelualue, että myös Hollolan kunnan sosiaali- ja terveystalouden kustannukset, jotka on esitetty omana vastuualueenaan.

KUNNANHALLITUS, KONSERNIPALVELUT

Vastuuhenkilö: Hanna Hurmola-Remmi, Talousjohtaja, palvelualuejohtaja

Toiminnan kuvaus

Konsernipalveluiden palvelualueella on viisi vastuualuetta: hallinto- ja viestintäpalvelut, talous- ja kehittämispalvelut, henkilöstöpalvelut, tietohallintopalvelut ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatio. Menoihin sisältyy myös valtuuston, tarkastuslautakunnan ja keskusvaalilautakunnan alainen toiminta, maaseutupalvelut ja EU- hankkeisiin varatut määrärahat. Myös Ladecin ja Lahti Regionin sekä Kuntaliiton ja Päijät-Hämeen liiton maksuosuudet näkyvät konsernipalveluiden palvelualueen kuluissa. Lisäksi vielä vuonna 2018 kuntaliitoksen johdosta määrärahoihin ja tuloarvioihin on sisällytetty yhdistymisavustuksella katettavat toiminnot ja yhdistymisavustus.

Konsernipalveluiden tehtävänä on huolehtia kuntakonsernin hallinto-, viestintä-, talous-, henkilöstö- ja tietohallintopalveluista keskitetysti siten, että muut palvelualueet saavat palvelusopimusneuvotteluissa sovitut palvelut. Ns. tukipalvelutehtävien lisäksi palvelualueen tehtävänä on myös keskitetysti huolehtia koko kuntaa koskevista asiantuntijatehtävistä kuten kunnan luottamushenkilöhallinnosta, talouden suunnittelusta, seurannasta, ohjauksesta, rahoituksesta, konserniohjauksesta, sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta, eräistä kehittämistehtävistä sekä työnantajatehtävistä

Palvelualuejohtajan katsaus vuoteen 2018

Vuosi 2018 oli jälleen työntäyteinen ja on sisältänyt paljon toiminnan ja välineiden kehittämistä. Muiden palvelualueiden ohella myös konsernipalvelut osallistuivat keväällä hyväksytyyn strategiaan valmistelutyöhön. Uusi strategia on tarkoittanut myös sen täytäntöönpanoa ja huomioimista vuoden 2019 talousarvion laadinnassa. Täytäntöönpanotyö jatkuu vuosina 2019-2021.

Vuonna 2018 järjestetyt presidentinvaalit näkyivät konsernipalveluiden hallinto- ja viestintäpalveluiden toiminnassa vaalien käytännön järjestämisen osalta. Merkittävä ponnistus vuonna 2018 on ollut uuden tiedonhallintaohjelman käyttöönottamisen valmistelu ja tähän liittyen myös kattava tiedonohjaussuunnitelmien laadinta. Uusi CaseM -järjestelmä otettiin käyttöön vuoden 2019 alusta, mutta käytännön järjestelmän käyttöönoton valmistelu on vaatinut paljon työtä ja mm. koulutusten järjestämistä vuoden 2018 aikana.

Osana konsernipalveluiden toimintaa on kehitetty viestintää edelleen. Vuonna 2018 otettiin käyttöön uusi henkilöstölle tarkoitettu kuukausitiedote, joka on loppuvuodesta laajennettu myös ulkoiseksi tiedotteeksi. Vuonna 2018 aloitettiin myös valtuuston kokosten live-twiittausta ja valmistauduttu myös vuoden 2019 alusta toteutettaviin valtuuston kokosten videointoihin.

Toukokuussa 2018 on astunut voimaan EU:n tietosuoja-asetus, jonka voimaantuloon on varauduttu koulutuksilla ja tehdyllä tietosuojakartoituksella. Tietosuojavastaavana toimii hallintopäällikkö.

Vuoden 2017 otettiin käyttöön uusi taloushallinnan järjestelmä SAP, uusi rahoituksenhallintaohjelma sekä uusi taloussuunnitteluohjelma. Vuosi 2018 on ollut näiden järjestelmien osalta käytön vakiinnuttamista. Lisäksi uuden laskentapäällikkö -resurssin myötä ollaan pystytty panostamaan entistä paremmin myös talousarvion toteutumaseurantaan sekä uuden johdon raportointiohjelman käyttöönottamiseen. Uusi johdon työpöytä

raportointisovellus otetaan aktiivikäyttöön vuonna 2019. Henkilöstömuutosten johdosta talouspalveluissa on tehty jälleen myös tehtäväjärjestelyjä.

Tietohallinnossa aloitti syyskuussa uusi tietohallintopäällikkö (aloitus 10.9.2018). Tietohallinnossa on kehitetty sähköisiä palveluita (mm. sähköiset venepaikat) sekä digitalisaatioon valmistautumiseksi aloitettu digitalisaatio-ohjelman laadinta. Digitalisaatio-ohjelma on ns. strategian täytäntöönpanoon liittyvä erillisohjelma. Myös robotiikkaa on lähdetty kokeilemaan. Lisäksi digikuntaohjelman myötä ollaan kokeiltu sekä digi-opetointia ja rakennusvalvonnan aineistojen digitointi, missä tietohallintopalvelut ovat olleet mukana. Ohjelmistojen osalta on uusittu tietoturvaan liittyvät ohjelmistot sekä pyritty tukemaan Office365 käyttöönottoa. Office 365 osalta panostetaan koulutuksiin vuoden 2019 aikana. Tietohallinto on vastannut myös uuden puhelinvaihteen käyttöönotosta.

Joulukuussa tehtiin valintapäätös uudesta henkilöstöpäälliköstä (aloitus 4.3.2019). Henkilöstöpalveluiden toiminnassa keskeisessä roolissa vuoden 2018 on ollut palkkausjärjestelmän uudistamisprosessi. Tavoitteena on ollut laatia palkkausjärjestelmä, jossa työn vaatavuuden arviointi on selkeästi kytketty tehtäväkohtaiseen palkkaan. Työsuorituksen arviointijärjestelmä sekä TS-palkkausjärjestelmän TVA hyväksyttiin kunnanhallituksessa 3.12.2018. Muilta osin (KVTES, OVTES ja TTES) päätökset ja järjestelmän hyväksyminen siirtyivät vuoden 2019 puolelle. Henkilöstöpalveluissa on myös panostettu työturvallisuuden kehittämiseen sekä otettu käyttöön uusi Taplause Fililispulssi -sovellus henkilöstön työfiiilisten mittaamiseksi. Uuteen strategiaan pohjautuva henkilöstöohjelma valmistui vuoden 2018 lopussa.

Myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinointi ja edistämistehtävät ja näiden koordinointi (hyvinvointikoordinaattori) yhteistyössä palvelualueiden kanssa kuuluu konsernipalveluiden palvelualueen tehtäviin. Hyvinvointikoordinaattori on omalla toiminnallaan ja viestinnällään nostanut Hollolan kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä valtakunnallisestikin näkyväksi. Hyvinvointiohjelma laadittiin ensimmäistä kertaa vuonna 2018 ja se sisältää poikkihallinnollisesti tavoitteita kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyen.

Konsernipalvelujen toiminnassa on edelleen keskitytty ta35loudenohjauksen kehittämiseen, henkilöstön talousosaamisen kehittämiseen, riskienhallinnan järjestämiseen, palvelusuhdeosaamisen, viestintäosaamisen, tietojärjestelmien käytön osaamisen sekä hallinto- ja päätöksenteko-osaamisen lisäämiseen järjestämällä koulutuksia.

Konsernipalveluiden tavoitteet toteutuivat pääosin asetetun mukaisesti. Kehittämistyö jatkuu aktiivisena vuonna 2019.

Tuloarviot ja määrärahat

Kunnanhallitus, Konsernipalvelut

	TP 2017	ALKUPERÄINEN TA 2018	TAMUUTOKSET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
TULOT	3 373 494	2 948 300	385 000	3 333 300	3 589 353,53	107,7 %	256 054
MENOT	6 304 893	5 813 400	-200 000	5 613 400	4 814 351,87	85,8 %	-799 048
NETTO	-2 931 399	-2 865 100	585 000	-2 280 100	-1 224 998,34	53,7 %	1 055 102

Tavoitteet ja mittarit

Valtuuston hyväksymät tavoitteet

STRATEGINEN TAVOITE: TASAPAINOINEN TALOUS				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Tuottavuuden jatkuva kehittäminen ja nopea reagointi	Yksityisten ja järjestöjen palvelutarjontaa vaihtoehtona ja täydennyksenä kunnallisille palveluille	Nykyisten kumppanuuksien tunnistaminen ja uusien löytäminen sekä käyttöönotto. Kokonaisvaltaisen raportoinnin kehittäminen	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitetta tukevien tapahtumien avustuksen käyttöön ottaminen. Keskeisten kumppanien ja kumppanuuksien löytäminen ja yhteistyön tiivistäminen ja siitä raportointi. Johdon raportoinnin käyttöönotto –uusi väline	Avustus otettu käyttöön. Kaikkea määrärahaa ei kuitenkaan jaettu. Kunnan edustajaksi hyvinvointikoordinaattori kumppanuusverkoostoon Johdon raportointiohjema on otettu käyttöön
Vastuulliset investoinnit	Investointivaihtoehtojen laaja-alainen arviointi	Investointien systemaattisempi ja pitkäjänteisempi suunnittelu	Investoinnin suunnittelun terävöittäminen –myös riski- ja talousnäkökulma huomioiden: investointisuunnitelmat vuoteen 2025 Vähintään kahden vaihtoehdon malli investointien tarkastelussa.	Pitkän tähtäimen investointisuunnitelmat laadittu osana talousarviovalmistelua. Hyvinvointiaseman osalta on vertailtu kahta rahoitusmallia.
Konserniohjaus ja riskienhallinta	Omistaja-politiikan terävöittäminen	Tavoitteiden asettaminen hyvinvointikuntayhtymälle ja muille konserniyhteisöille. Omistajapolitiikan toteutumisen arviointi	Konserniyhtiöille uudet tavoitteet ja selkeä seurantamalli. Arvioinnin toteuttaminen osana tilinpäätöstä ja osavuosi-katsausta.	Asetettujen tavoitteiden seuranta systemaattista. Omistajapolitiikan toteutumista ja linjauksia käsitelty konsernijaostossa systemaattisesti. Konsernijaosto toteuttanut itsearvioinnin.

STRATEGINEN TAVOITE: HYVINVOIVA KUNTALAINEN JA TOIMIVAT PERUSPALVELUT				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Palvelutarpeen arviointiin perustuvat vaikuttavat, toimivat ja osallistavat palvelut	Palvelumuotoilu; asiakkaiden mukaan ottaminen palvelusuunnitteluun	Osallistamisen keinojen ja välineiden kehittäminen	Osallistuva budjetointi, käyttöönottamisen pilotointi Järjestöyhteistyön lisääminen: tapahtumien määrä	On osin huomioitu v. 2019 talousarvion laadinnassa. Kehitystyö jatkuu v. 2019. Tapahtumatyöryhmässä on kehitetty tapahtumia, joihin järjestöt on otettu mukaan, mm. HyväFiilis toukokuussa.
		Tehokkaat digitaaliset palvelutuotannon prosessit	Asianhallinnan prosesseista tehdään digitaalinen asiakirjojen koko elinkaaren osalta: sähköisen arkistoinnin lupa ja CaseM käytössä	CaseM asianhallintajärjestelmä otettu käyttöön vuodenvaihteessa 2018-2019. KiraDigi -hankkeessa pilotoitu sähköistä arkistointia rakennuslupien arkistoinnissa.
Kuntalaisten omatoimisuus ja yhteisöllisyyden lisääminen	Omatoimisuuden edistäminen sähköisin palveluin	Sähköisten palveluiden systemaattinen kehittäminen -digitalisaation eteenpäin vieminen	Digi-kunta kokeilun jatkuminen Uusien sähköisten palveluiden kehittäminen: Vähintään kaksi uutta ensisijaisesti digitaalista palvelukanavaa (esim. lupapalvelut, venepaikkavaraukset)	Digikuntakokeilussa mukana rahoitusta saaneella DIGIOPE-hankkeella. Tilavarauksissa ja venepaikkavarauksissa on otettu käyttöön sähköinen varaus. Autopaikkavarauksissa sekä luottamushenkilöiden ja sidonnaisuusilmoitusten keuruussa on käytössä eLomake. Varhaiskasvatuksen asiakkaille Wilma-käyttöliittymä käyttöön syksyn 2018 aikana.

STRATEGINEN TAVOITE: VETOVOIMAINEN KUNTA, KEHITTYVÄT ELINKEINOT JA TYÖLLISYYS				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Markkinointi ja viestintä	Uusien välineiden käyttöönotto kunnan tiedottamisessa	Viestintä- ja markkinointisuunnitelman toimenpiteiden toteuttaminen	Valtuuston kokousten verkkolähteykset käyttöön Selvitys LahtiRegion - yhteistyöstä Hollola -opas yhteistyössä yrittäjien kanssa Sosiaalisen median hyödyntäminen mm. videot	Verkkolähteykset käyttöönottoa valmisteltu vuodelle 2019. LahtiRegionissa on päätetty jatkaa valtuuston päätöksellä 25.6.2018. Region hoitaa matkailumarkkinoinnin ja asumisen markkinointi siirtyy kuntaan. Hollola -opas on valmis. Somessa on otettu käyttöön instagram ja twitterin on otettu käyttöön useampi kunnan työntekijä. Videoita hyödynnetään viestinnässä.

STRATEGINEN TAVOITE: HYVINVOIVA, OSAAVA JA TYÖSTÄ INNOSTUNUT HENKILÖSTÖ				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Vetovoimainen työnantaja	Näkyvä ja toimiva rekrytointi	Rekrytointiprosessien kehittäminen	Prosessikuvauksen laatiminen ja ohjeistus, olemassa olevien välineiden ja viestinnän parempi hyödyntäminen.	Ohjeistuksen uudistaminen käynnistetty. Kiinnitetty huomiota rekry-ilmoitusten sisältöön.
	Työyhteisöjen toimintatapa tukee työssä jatkamista koko työuran	Työkykyjohtamisen toimintatavan jalkauttaminen	Työkykyjohtamisen toimintatapa noudatetaan kaikissa työyhteisöissä	Työkykyjohtamisen toimintatapa hyväksytty ja otettu käyttöön.
		Kannustava henkilöstöpolitiikka/Uuteen strategiaan pohjautuva henkilöstöohjelma	Henkilöstöohjelma hyväksytty 2018	Henkilöstöohjelman laadittu ja hyväksytty kh 5.11.2018

SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT, HOLLOLAN KUNNAN OSUUS

Vastuuhenkilöt: Päivi Rahkonen/Hanna Hurmola-Remmi

Toiminnan kuvaus

Kunnanhallituksen alaiseen toimintaan kuuluu myös Hollolan kunnan sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannukset, jotka on esitetty omana vastualueenaan. Palvelut on ostettu Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymältä.

Kustannuksiin sisältyy maksuosuuksia myös aikaisempina vuosina syntyneistä eläkevastuista sekä aikaisempien vuosien luottotappiot.

Tuloarviot ja määrärahat

Kunnanhallitus, Sosiaali- ja terveyspalvelut

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
TULOT	389 131	0	0	0	151 786,31	—	151 786
MENOT	68 947 095	71 589 600	0	71 589 600	70 660 747,44	98,7 %	-928 853
NETTO	-68 557 964	0	0	-71 589 600	-70 508 961	98,5 %	1 080 639

Hollolan kunnan maksuosuudet Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä

	2017 Tilinpäätös	2018 Talousarvio	2018 Tilinpäätös	Poikkeama	Muutos 2017/ 2018
Peruspalvelut	41 279 363	43 200 000	41 927 795	-1 272 205	1,6 %
Akuutti 24	2 500 928	2 700 000	2 995 355	295 355	19,8 %
Ensihoito	782 751	915 000	823 390	-91 610	5,2 %
Erikoissairaanhoido	23 068 343	23 400 000	23 898 937	498 937	3,6 %
Ympäristöterveydenhuolto	247 872	285 000	256 105	-28 895	3,3 %
Palvelujen kustannukset yhteensä	67 879 257	70 500 000	69 901 583	-598 417	3,0 %
Perustamiskustannukset/ satunnaiset tuotot	259 500	0	-629 986	-629 986	-342,8 %
Kokonaiskustannukset yhteensä	68 138 757	70 500 000	69 271 597	-1 228 403	1,7 %

Selvitys yhdistymisavustuksen käytöstä vuodelta 2018

Vuosi 2018 oli viimeinen vuosi kun kunta sai yhdistymisavustusta. Yhdistymisavustusta saatiin yhteensä 3 milj. euroa, josta vuoden 2018 osuus oli 0,9 milj. euroa. Avustusta käytettiin erilaiseen hanketoimintaan n. 0,3 milj. euroa ja 0,6 milj. euroa käytettiin kunnan talouden tasapainottamiseen.

Yhdistymisavustuksen käyttö

Toiminta johon avustusta myönnetty ja käytetty	Talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Matalan kynnyksen talous- ja velkaneuvonta	38 000	22 518	15 482
Varhaiskasvatus/työyhteisön kasvatuskumppanuus	3 300	3 888	-588
Henkilöstön laaja-alainen kehittämisohjelma	15 000	13 420	1 580
Kiinteistörekisterijärjestelmän päivitys	85 000	55 662	29 338
Yritystonttien markkinointi	40 000	28 764	11 236
Paikkatietoaineiston kehittäminen	16 000	17 147	-1 147
Kunnan tuottaman kartta-aineiston ja karttapalvelun kehittäminen	35 000	35 444	-444
Ympäristönvalvonta	25 000	24 867	133
Vesihuollon tulevaisuus selvitys	15 000	14 954	46
Yhteensä	272 300	216 664	55 636
Ei projektia menot, varaus	80 000	38 663	41 337
Kaikki yhteensä	352 300	255 327	96 973

Matalan kynnyksen talous- ja velkaneuvonta

Yhdistymisavustusta on myönnetty vuosille 2016-2018 matalan kynnyksen talous- ja velkaneuvontaan. Talousneuvontapalvelu käynnistyi vuonna 2016 suunnitellusti ja sitä hoitamaan palkattiin yhdistymisavustuksella henkilö. Talousneuvojan työsuhte oli määräaikainen 31.12.2018 asti, mutta päättyi työntekijän työllistettyä muualle jo 30.8.2018. Talousneuvonnassa kontaktoitiin 2016-2018 aikana yhteensä 248 asiakasta. Alle 25-vuotiaiden osuus on 29 hlöä. Talousneuvontaan ohjautuneista asiakkaista velkaantumiseen johtaneista syistä yleisimpiä ovat olleet työttömyys, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä kriisiytynyt elämäntilanne.

Talousneuvojan kokemuksen mukaan talousneuvonnalle on tarvetta, mutta palvelu ei silti useista yrityksistä huolimatta tavoittanut kaikkia kuntalaisia ja yhteistyökumppaneita siinä määrin, kun oli asetettu tavoitteeksi. Usein asiakkaat kertoivat alkuhaastattelussa, etteivät olleet kuulleet palvelusta aiemmin ja ohjautuivat palveluun yhteistyökumppanin kautta. Markkinointityötä tehtiin pitämällä infotilaisuuksia kohderyhmille ja näiden ryhmien vetäjille. Palvelusta tiedotettiin Hollolan sanomissa, Radio Voiman tekemässä haastattelussa, kunnan nettisivuilla sekä virastotalon aulassa. Yhteistyökumppaneille tehtiin palvelusta esite, jota jaettiin myös asiakkaille.

Velkatilanteiden ratkaiseminen on prosessina monivaiheinen ja aikaa vievää. Takuusäätiö käsittelee tällä hetkellä hakemuksia, jotka on vastaanotettu 4/2018. Ennen hakemuksen lähettämistä asiakkaalla tulee olla kerättyinä 3 kuukauden "näyttö" siitä, että asiakas on maksanut velkojaan velkojille koko maksuvarallaan. Lähdän talous- ja velkaneuvontaan ohjatut virallista velkajärjestelyä hakevat asiakkaat saavat päätöksen käräjäoikeudesta noin. 6 kuukaudessa hakemuksen lähettamisestä.

Asiakkaista 6,85 % tilanne saatiin ratkaistua asiakkuuden aikana kokonaan. Asiakkaista 23% tilanne odottaa vakiintumista. Tilanteen vakiintumisen jälkeen velkatilanteen käsittely

olisi mahdollista ottaa uudelleen käsittelyyn. Esteitä velkatilanteen ratkaisemiselle olivat mm. maksuvarattomuus, opinnot, pätkätyöt, velkaantumisen jatkuminen sekä hiljattain syntyneet velat. Tuoreet velat esim. hiljattain ulosottoon siirtyneet pikavippivelat eivät vielä viesti käräjäoikeuden tuomarille velkaantumisen pysähtymisestä ja täten tuomari saattaisi hylätä hakemuksen. Velkajärjestely on myös usein ainutkertainen velkatilanteen ratkaisukeino, joten oikea-aikaisuus on tärkeää, mikäli asiakas on epävarma tilanteen vakiintumisesta tai velkaantumisen pysähtymisestä. Toisinaan talousneuvonnan aloittaminen ei ollut oikea-aikaista, koska asiakkaalla saattoi olla useita elämänhallintaongelmia, joihin keskittyminen oli ensisijaista.

Asiakkaista 11% ohjautui Lahden talous- ja velkaneuvontaan virallista velkajärjestelyä hakemaan.

Talousneuvontaa tarjottiin 31 % asiakkaista. Talousneuvonnassa asiakkaita avustettiin puuttuvien etuuksien hakemisessa, maksuvapautushakemuksissa sekä muissa valitusasioissa, ohjeistettiin miten muuttuva elämätilanne vaikuttaa etuuksiin sekä ulosottoon liittyvissä asioissa.

Talousneuvontaan ohjautui paljon asiakkaita, joita oli kohdannut työttömyys, kriisi tai olivat ajautuneet pikavippikierteeseen. Osalla asiakkaista syntyi maksukykyä velkojen hoitoon, mutta mikäli tulon lähde oli määräaikainen, esim. ansiosidonnainen päiväraha tai henkilö oli alle 25-vuotias, oli kohtuuhintaisen järjestelylainan saaminen näissä tilanteissa erittäin hankalaa ja usein mahdotonta ilman yhteisvastuullista hakijaa. Näissä tapauksissa luottotietojen säilyttäminen oli usein mahdotonta. Talousneuvontaan ohjautuneista asiakkaista 23,39 % velat olivat alle 10 000 € suuruisia.

Yhteistyökumppaneilta saadun palautteen perusteella talousneuvonnalle yksittäisenä palveluna olisi tarvetta kunnassa. Velka-, sekä taloudellisen tilanteen selvittäminen on aikaa vievää ja vaatii erityisosaamista velkajärjestelylaista ja sen yhdistäminen osaksi työkuva oli haastavaa. Talousneuvonta vakiintui hankkeen aikana sosiaalitoimen vahvaksi yhteistyökumppaniksi. Sosiaalitoimen ulkoistamalla talousasiat talousneuvojalle, pystyttiin purkamaan samanaikaisesti asiakkaan elämänhallintaa kuormittavia tekijöitä sekä parhaassa tapauksessa poistamaan työllistymisen esteitä.

Kiinteistörekisterijärjestelmän päivitys

Kiinteistörekisterijärjestelmän päivitykseen varattua määrärahasta jäi käyttämättä merkittävä osa (n.35 %). Kunnanhallituksen päätöksen 3.9.2018 myötä projektilta siirrettiin 40 % työpanos ja sitä vastaavat kustannukset loppuvuoden ajaksi ympäristövalvonnan työtehtäviin ja projektia jatkettiin yhden henkilön työpanoksella. Toteutuneet kulut ovat pääosin henkilöstökuluja. Talousarviossa oltiin varauduttu myös palveluiden ostamiseen konsulttityönä. Alkuvuonna tehtyjen selvitysten perusteella laajuudeltaan riittävä palvelu osoittautui huomattavasti arvioitua kalliimmaksi, eikä palvelua ostettu suunnitellussa laajuudessa, vaan suppeampana taustaselvityksenä.

Kiinteistörekisteriprojektin myötä rakennus- ja huoneistorekisteriin sekä kiinteistöverotuksen piiriin on 2017-2018 aikana lisätty puuttuneita rakennuksia yli 560 kpl, n. 55 000 m² kokonaisalaa ja n. 500 000 m³ tilavuutta.

Yritystonttien markkinointi

Vuoden 2018 ensimmäisen vuosipuoliskon aikana yritysalueiden markkinointia hoiti pääasiassa Lahden seudun kehittämissyhtiö Ladec Oy. Ladecin markkinointitoimet keskittyivät pääasiassa alueelliseen näkyvyyteen ja tunnettuuden edistämiseen. Kohdennettuna toimenpiteenä oli selkeästi Hopeakallion yritysalueelle kumppanin löytäminen Hämeenmaan varaamalle kylmäsematontille. Syksyn 2018 aikana ehdittiin aloittaa ja toteuttaa useita omiakin tunnettuuteen ja markkinointiin liittyviä toimenpiteitä.

Innolink Oy toteutti haastattelututkimuksen ”Hollolan yritysalueiden kehittäminen 2018”, jonka tuloksia sekä rekisteriä käytetään hyväksi alueiden markkinoinnin suunnittelussa

ja suuntaamisessa sekä sidosryhmäverkoston rakentamisessa. Esimerkkinä markkina-
vuoropuhelut.

Oy Suomen Tehomax Ab:ltä tilattiin Strategia toimitilakartoistus -liidipalvelu ajalle syys-
kuu-joulukuu 2018. Kaikki potentiaaliset sijoittujaryityksen on kontaktoitu, mutta tuloksia
ei saatu vielä vuoden 2018 aikana. Työ jatkuu edelleen.

Yritysalueiden ulkomainontaa uudistettiin nopealla aikataululla ja Hopeakallion, Paassillan,
Kukonkoivun sekä Ojastenmäen alue-esittelyt päivitettiin. Yritystonttien markkinointiyh-
teystietoja tuotiin näkyviin myös yleisen alueen tontti- ja vetovoimamarkkinoinnin yh-
teydessä.

Tilattiin esiselvitys Salpakankaan kuntakeskuksen elinvoimaisuuteen ja palvelujen kehit-
tämiseen liittyvästä sekä alueen tulevaisuuden palveluihin vaikutuksiltaan merkittävästä
kunnanviraston tontin tulevaisuudesta. Selvitys aloitettiin loppuvuodesta, mutta valmis-
tuu vasta alkuvuodesta 2019.

Nostavan logistiikka-alueen markkinoinnin ja suunnitelmien edistämiseksi tilattiin tutki-
mus Destia Oy:ltä, joka valitettavasti ei tilaajasta riippumattomista syistä valmistunut
vuoden 2018 aikana.

Kunnan tuottaman kartta-aineiston ja karttapalvelun kehittäminen

Paikkatietoasiantuntija palkattiin vuoden 2018 alusta vakinaiseen toimeen. Paikkatie-
toasiantuntijan johdolla aloitettiin kehittämään mm. 3D mallinnusta. Kuntaan hankittiin
myös drone, jolla on mahdollisuus kuvata ja tuottaa pistepilvimateriaalia 3D mallinnusta
varten. Em. tehtäviin paikkatietoinsinöörin avuksi palkattiin projekti-insinööri. Drone mah-
dollistaa kartta-aineiston täydentämisen ja tarkistamisen.

Paikkatietoaineiston kehittäminen

Paikkatietoasiantuntijan avuksi palkattiin projekti-insinööri. Projekti-insinööri on pereh-
tynyt yhdessä paikkatietoasiantuntijan kanssa dronen käyttöön. Drone mahdollistaa
kartta-aineiston, joka on osa paikkatietojärjestelmää, täydentämisen ja tarkistamisen
sekä 3D aineiston tuottamisen. Dronen kuvaaman materiaalin käsittelyyn on hankittu oh-
jelmistosovelluksia.

Ympäristönvalvonta

Ympäristövalvonnan toimintaan kunnanhallituksen 3.9.2018 tekemällä päätöksellä osoi-
tettu 25 000 euron määräraha on käytetty. Osa tästä on käytetty ympäristötarkastajan
40 % työpanoksen lisäämiseen, millä säävutettiin huomattavaa hyötyä palvelutason yllä-
pitämiseen. Määrärahalla teetettiin konsulttityönä maa-aineslupavalmistelua, jonka
myötä saatiin lyhennettyä asiakkaalle maa-aineslupien käsittelyaikaa. Suurin osa määrä-
rahasta käytettiin Tiilijärvien tilanteen hankesuunnitelman teettämiseen konsulttityönä.
Hankesuunnitelmaan on koottu Tiilijärvien tutkimus- ja selvitystarpeet ja se toimii poh-
jana 2019 vuonna aloitettavien selvitysten teettämisessä ja 2019 vuoden valtuustotason
toiminnallisen tavoitteen toteuttamisessa. Hankesuunnitelman perusteella voitiin myös
hakea toimenpiteille ELY-keskukselta vesistöjen kunnostamiseen tarkoitettua avustusta
vuodelle 2019.

Vesihuollon tulevaisuus selvitys

Kunnanhallituksen 3.9.2018 tekemällä päätöksellä vesihuollolle osoitettu 15 000 euron
määräraha on käytetty. Määrärahalla laadittiin Hollolan vesihuoltolaitoksen tulevaisuuden
taksarakenteen tarkastelu sekä Messilän vesihuollon kehittämisselvitys. Messilän selvi-
tyksessä tarkasteltiin alueen suunnitellun laajentumisen vesihuollon toteuttamisen vaih-
toehtoja etenkin talouden ja organisaatiomuotojen näkökulmasta. Selvitykset laadittiin
konsulttityönä yhteistyössä vesihuoltopäällikön kanssa. Selvitysten tuloksia hyödynne-
tään vesihuollon kehittämisessä ja päätöksenteossa.

HYVINVOINNIN PALVELUALUE

Vastuuhenkilö: hyvinvointijohtaja Matti Ruotsalainen

Toiminnan kuvaus

Hyvinvoinnin palvelualueen palveluilla tuetaan ja annetaan laaja-alaista ja monipuolista kasvatusta ja opetusta lapsille ja nuorille. Lisäksi tarjotaan vapaa-aikapalveluja kuntalaisille sekä luodaan edellytyksiä sosiaaliselle kasvulle ja yhteistyössä toimimiselle.

Hyvinvointipalvelut huolehtivat laadukkaasti varhaiskasvatuksen, yleissivistävän koulutuksen, muiden kasvatus- ja opetuspalveluiden sekä vapaa-aikapalvelujen järjestämisestä lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Sivistyspalveluiden toimialan tavoitteet pohjautuvat kuntastrategian mukaisiin tavoitteisiin: tasapainoinen talous, hyvinvoiva kuntalainen ja toimivat peruspalvelut, vetovoimainen ja aktiivoiva kunta sekä hyvinvoiva, osaava ja työstä innostunut henkilöstö.

Hyvinvointijohtajan katsaus vuoteen 2018.

Vuotta 2018 leimasi sivistystoimessa ensimmäistä kertaa vuosi, jossa tilat tai niiden rakentaminen eivät ohjanneet toimintaa. Budjettivuoden aikana korostui Heinsuon ja Kalliolan koulujen toiminnan vakiinnuttaminen varhaiskasvatus- ja vapaa-aikapalveluiden kehittäminen, jotka kaikki etenivät määrätietoisesti ja suunnitelmien mukaisesti. Vapaa-aikapalveluissa merkittävimpänä kehitysprosessina käynnistyi yhteisöllisen kirjaston valmistelu, joka etenee.

Erityisenä haasteena on toimintavuoden aikana ollut kansallinen MAKU-valmistelu, jolla on ollut vaikutuksia hyvinvoinnin palvelualueen tehtäväkenttään ja sen kehittymiseen. Keskeisenä huomiona on se, että ennaltaehkäisevien palvelujen ja hyvinvoinnin käsitteen alle kuuluvien palvelujen yhdyspintaa SOTE-uudistuksen ja kunnan perustehtävän välillä on pohdittu ja läpikäyty monella eri saralla. Olennaisin ydin kyseisessä prosessissa on se, että eri toimijat toimivat uudistuksen tasosta riippumatta jatkossa tiiviimmässä vuorovaikutuksessa. Tätä voidaan pitää kuntalaisen kannalta hyvänä ja suotavana kehityksenä.

Kiinnostus uusiin käyttöön otettuihin opetusympäristöihin ja siten myös Hollolan hyvinvointipalveluja kohtaan on ollut poikkeuksellisen laajaa myös vuonna 2018. Vierailijoita on ollut edelleen varsin paljon. Hollola on tältä osin näyttäytynyt kehityksen kärkenä, jolle on ollut myös perusteet olemassa. Kuten aiemminkin on mainittu, niin nykytilannetta ei ole kuitenkaan saavutettu hetkessä vaan tämänhetkinen tilanne on pitkäjänteisen ja ennakkoluulottoman kehitystyön tulos, johon kunta on panostanut merkittävästi ja toiminnut ennakkoluulottomasti paineista huolimatta. Tällä hetkellä perusopetuksen oppilaista 75% on uusissa tai korjatuissa tiloissa opetuksen laadusta tinkimättä, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä tuloksena. Palvelutoiminnan laatua ja sen ylläpitämistä voitaneen kiistatta pitää Hollolan osalta vahvana vetovoimatekijänä, jolle pohja on luotu teoilla puheiden sijasta. Hyvä tilanne näkyy myös asiakaspalautteissa sekä henkilöstön työtyytyväisyydessä, jotka ovat pysyneet hyvällä tasolla.

Talouden toteutuma

Hyvinvoinnin palvelualueen talouden toteutuman osalta vuosi 2018 oli hiukan vaikeampi mitä arvioitiin. Talousarvion kustannukset ylittyivät hiukan, toteutuman ollessa 101,0%. Kustannusten ylitys selittyy kokonaisuudessaan henkilöstökuluilla, jotka ylittyivät ennakoitua suuremman työehtosopimus muutoksen kustannusvaikutusten vuoksi. Tilannetta ei helpottanut myöskään kustannusten seurannassa taloushallintajärjestelmän uudistus, joka ei vielä vuoden 2018 aikana tuottanut sellaista arvioita palvelualueen kustannusten kehityksestä, johon olisi voinut tukeutua. Arviot kustannuskehityksestä vaihtelivat merkittävästi toimintavuoden aikana. Toki on huomioitava, että tulevalle vuodelle on nyt olemassa vertailuvuosi, joka oletettavasti helpottaa kuluseurantaa jatkossa. Vuoden 2018 aikana vertailuvuosia ei ollut toteutumaseurannassa riittävästi käytettävissä.

Tulot ylittyivät myös, mikä johtui pääasiassa loppuvuoden aikana kertyneistä päivähoitomaksuista. Päivähoitopalvelujen kysyntä oli loppuvuonna kasvamassa, mikä viestii

osaltaan työllistymisestä ja koulutuksiin osallistumisesta. Usein tämä kehitys on näytetty myöhemmin myös työllisyysasteen paranemisessa.

Varhaiskasvatus

Hollolan varhaiskasvatus on mukana seudullisessa hankkeessa MUN PÄIVÄKOTI - päiväkotiläiset lapset oppimisympäristöjen innovoijina. Hanke on yhdeksän Päijät-Hämeen kunnan yhteinen kehittämishanke. Sen toteuttamiseen on saatu Opetushallituksen innovatiivisten oppimisympäristöjen kehittämiseen kohdennettua valtionavustusta. Hankkeen tavoitteena on luoda palvelumuotoilun keinoin uudenlaisia ratkaisuja, jotta saadaan kehitettyä joustavasti muunneltavia, monipuolista pedagogista toimintaa tukevia oppimisympäristöratkaisuja, joihin teknologia kuuluu luontevana osana, ja jotka kannustavat leikkiin ja liikuntaan. Lapset toimivat kokemusasiantuntijoina oppimisympäristöjen kehittämisessä. Hanke jatkuu 30.6.2019 asti.

Varhaiskasvatuksessa lisättiin sähköistä asiointia ottamalla huoltajien käyttöön mahdollisuus toimittaa tulotiedot sähköisesti.

Varhaiskasvatuksen seudullinen johto- ja kehittämisryhmä sopi yhteistyöstä vuorohoidon järjestämiseksi juhlapyhinä. Vuorohoito voidaan toteuttaa ostopalveluna Lahden seudun vuoropäiväkodeissa Uudenvuoden päivänä, pitkäperjantaina, 1. ja 2. pääsiäispäivänä, juhannusaattona, juhannuspäivänä, jouluaattona, joulupäivänä ja tapaninpäivänä.

Syksyn aikana valmisteltiin palvelusetelin käyttöön ottoa yksityiseen varhaiskasvatukseen. Hyvinvointivaliokunta hyväksyi Palvelusetelisääntökirjan ja palvelusetelin käyttöön otton 21.11.2018. Palveluseteli tuo asiakkaille yhdenvertaisen mahdollisuuden käyttää yksityisten päiväkotien palveluita. Palveluseteli otettiin käyttöön 1.1.2019.

Maakunnallinen arviointi varhaiskasvatuksen osalta toteutettiin ensimmäisen kerran tammikuussa. Arviointiin osallistuivat huoltajat, henkilöstö sekä yli 3-vuotiaat lapset. Varhaiskasvatuksen keskeisiä vahvuuksia ovat hoitopaikassa saatu hyvä hoito, lapsiryhmissä ilmenevä turvallinen ja välittävä ilmapiiri sekä lapsia koskevan keskustelun luottamuksellisuus henkilöstön kanssa. Parannettavaa löytyy eniten osallisuuden tunteen vahvistamisesta ja lasten osallistamisesta myös toiminnan suunnitteluun. Huoltajat kaipaavat lisäksi enemmän tietoa lapsensa hoitopäivästä. Henkilöstön osalta kehittämisen painopisteeksi nousi digiosaamisen lisääminen, mikä näkyi myös lasten toiveissa saada sähköisiä välineitä käyttöön.

Perusopetus

Perusopetuksen osalta vuosi 2018 oli muutosvuosien jälkeen toimintaan ja toiminnan vakiinnuttamiseen keskittynyt. Tehdyt muutokset ovat olleet kiinnostuksen kohteena myös kuluneena vuonna ja Hollola on ollut vahvasti esillä alan eri foorumeilla, mikä on tuottanut Hollolalle merkittävästi positiivista ja ansaittua huomiota.

Uuden toimintakulttuurin vakiinnuttaminen uusissa ja avoimissa oppimisympäristössä on käynnistynyt hyvin, mutta didaktinen kehittämistarve luonnollisesti jatkuu. Yhteisopettajuuden ja samanaikaisopettajuuden käyttö on kehittynyt merkittävästi. Myös sähköisen oppimisympäristön käyttöönotto on lisääntynyt merkittävästi mm. digiope-projektin ja Otavan sähköiset oppimateriaalit yhteistyön kautta, mistä Heinsuon koulu saikin kunnan työyhteisön kehittämisspalkinnon 2018.

Kalliolassa opetus- ja kasvatushenkilöstö on kyselyiden perusteella kokenut työyhteisön todella toimivaksi, ja yhteistyö muiden koulurakennuksen toimivien tahojen kanssa on saanut hyvät lähtökohdat uuden koulukeittiöhenkilökunnan ja terveysaseman täysimittaisen käyttöönoton myötä.

Kalliolan koulun palkittiin Päijät-Hämeen vuoden 2018 Liikkuva koulu ja seurayhteistyö -palkinnolla sekä kunnan työyhteisöpalkinnoilla Vesikansa Tähti -osallistamispelin kehittämisestä sekä yhteistyöstä kirjastohenkilökunnan kanssa oppikirjalainausjärjestelmän käyttöönotosta.

Perusopetuksessa Keski-Hollolan alueen osalta koulujen kehitystyö jatkuu. Suunnittelu uudesta Hälvälän koulusta käynnistyi loppuvuodesta 2018.

Koulujen osalta myös lasten liikkumiseen kiinnitettiin olennaista huomiota kaikissa kunnan kouluissa. Liikkuva Koulu hankkeen tuella pyritään toteuttamaan lisäliikuntaa kaikissa kouluissa ja kaikille vuosiluokille. Lisäksi tiivis yhteistyö vapaa-aikapalveluiden kanssa on parantunut oppilaan koulupäiväkokonaisuuden toteutusta merkittävästi, joskin vielä on työtä jäljellä kokonaisuuden suhteen.

Vapaa-aikapalvelut

Vapaa-aikapalveluissa toiminta toteutui hyvin ja toiminta päivittyi monella eri tasolla. Kirjasto on selkeästi kehittymässä palvelutoiminnan keskuksiksi, mitä kehitysprosessia yhteisöllinen kirjastoprosessi kuvastaa erinomaisesti. Yhteisökahvila on tuottanut edelleen positiivista palautetta ja avannut kirjastoa eri tavalla myös uusille käyttäjille. Lainaus-ten määrä sen sijaan näyttää olevan laskusuhdanteinen, vaikka kävijöiden määrä on hiukan noussut. Tähän on syytä kiinnittää huomiota ja päivittää palvelutarjontaa siihen suuntaan mihin kysyntää olisi. Vapaa-aikapalveluissa keskeisin huomio on kiinnittynyt vuoden 2018 aikana pilottihankkeeseen, jossa seurat ja yhdistykset voivat käyttää maksutta hyvinvoinnin palvelualueen käytössä olevia tiloja ja saleja. Pilotin osalta lähtökoh- tana oli haastaa seuroja ja yhdistyksiä siihen, että he järjestäisivät myös matalan kyn- nyksen toimintaa alasta tai aiheesta kiinnostuneille, jolloin kuntalaisille mahdollistuu eri- laisia vaihtoehtoja osallistua toimintaa. Lisäksi pilotilla toivotaan olevan vaikutusta myös lapsiperheiltä perittäviin maksuihin niitä alentavasti. Alustava arvio on, että tuloksilla olisi ollut tavoiteltu vaikutus, joskin lieveilmiöitäkin on ollut. Vapaa-aikapalveluiden kehitystyö jatkuu monella eri tasolla ja varsinkin kumppanuushankkeet eri yhdistysten, seurojen ja toimijoiden kanssa ovat tuottaneet selvästi aktiivisempaa toimintaa vapaa-aikapalvelu- jen kokonaisuuteen ja tapahtumia, joista on saatu positiivista palautetta. Tapahtumien määrä on noussut merkittävästi aiemmista vuosista ja vuonna 2018 vapaa-aikapalvelut järjesti kuntalaisille yli 100 erilaista tapahtumaa.

Tuloarviot ja määrärahat

Hyvinvointivaliokunta, Hyvinvoinnin palvelualue

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA-MUU- TOKSET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
TULOT	4 119 859	4 041 100	-300 000	3 741 100	4 207 337,08	112,5 %	466 237
MENOT	47 787 444	47 403 700	200 000	47 603 700	48 090 099,59	101,0 %	486 400
NETTO	-43 667 586	-43 362 600	-500 000	-43 862 600	-43 882 762,51	100,0 %	-20 163

Tavoitteet ja mittarit

Valtuuston hyväksymät tavoitteet

STRATEGINEN TAVOITE: TASAPAINOINEN TALOUS				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Tuottavuuden jatkuva kehittäminen ja nopea reagointi	Yksityisten ja järjestöjen palvelutarjontaa vaihtoehtona ja täydennyksenä kunnallisille palveluille	Kolmannen sektorin toiminnan mahdollistaminen samoissa tiloissa.	Yksityisen hoidon tuen ja palvelusetelin käyttöön ottamisen selvittäminen	Varhaiskasvatuksen palvelusetelisääntökirja hyväksytty Hyvassa 21.11.2018. Palveluseteli on otettu käyttöön yksityisissä päiväkodeissa 1.1.2019
	Luonnollisen poistuman hyödyntäminen ja työpanoksen tarkempi kohdentaminen	Varhaiskasvatuksen täyttöaste (henkilöstön määrä suhteessa suhdelukujen määrittelemiin varhaiskasvatuspaikkoihin)	Täyttöasteen tavoite 100%.	Täyttöaste Vuoden ka 84%
	Talousseurannan ajantasaisuus ja nopea reagointi poikkeamiin	Aktiivinen talouden seuranta ja raportointi Mittareiden kehittäminen	Riittävä resursointi ja toimivat työkalut Toimivat, luotettavat ja vertailtavat laskentaperusteet	Ennustelaskennat epä johdonmukaisia Ei pitkän aikavälin vertailtavuutta jatkuvista muutoksista johtuen
Vastuulliset investoinnit	Optimaalinen palveluverkko	Tasalaatuisten peruspalveluiden tuottaminen	Maakunnalliset ja kuntakohtaiset arviointit	Varhaiskasvatuksen maakunnallinen arviointi toteutettu 21.1.-3.2.2019. Arvosana 8,5.
		Vaativien palveluiden keskittäminen	Palveluiden toteuttaminen keskitetysti	Toteutunut perusopetuksessa.
		Olemassa olevien tilojen tehokas käyttö	Käyttöön soveltumattomien tilojen poistaminen	Tiilikankaan D-osa poistettu käytöstä.

STRATEGINEN TAVOITE: HYVINVOIVA KUNTALAINEN JA TOIMIVAT PERUSPALVELUT				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Ennaltaehkäisevät ratkaisumallit, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	Ennaltaehkäisevien palvelujen kehittäminen	Oikeisiin palveluihin ohjaaminen oikea-aikaisesti Verkostoituminen (SOTE ja seutuyhteistyö yms.)	Hyvinvointisuunnitelman mukaisesti toteutuneet erityiset opetusjärjestelyt, erityisnuorisotyö ja etsivä nuorisotyö LAPE rakenteiden kokonaisuus kunnossa lasten ja nuorten palveluiden osalta	Etsivän nuorisotyön hanke 3 htv Kunnallinen LAPE-työryhmä perustettu Ryhmän kokoonpanoa päivitetty.
	Syrjäytymisen ehkäisy	Asiakkaan kohtaaminen ja peruspalveluiden tasalaatuisuus	Jatko-opintopaikan saaneiden lukumäärä 100 % Etsivän nuorisotyön tavoitettavuus 100 %	99,52 % (206/207) Tavoitettavuus 100%
	Terveyserojen kaventaminen	Terveysliikunnan toteutuminen	Ohjatun liikuntatoiminnan osallistujamäärä/kk	Toteutunut: 930 ohjaukset/13 173 osallistujaa.

STRATEGINEN TAVOITE: HYVINVOIVA, OSAAVA JA TYÖSTÄ INNOSTUNUT HENKILÖSTÖ				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Hyvät työyhteisötaidot, osaaminen ja laadukas esimiestyö	Työelämätaito- ja työhyvinvointivalmennukset sekä esimiesvalmennukset työhyvinvointikyselyn ja lähtökyselyjen tulosten perusteella	Oman esimiestoiminnan itsenäinen ja kollegiaalinen jatkuva reflektointi	Asiakaspalautteet ja työhyvinvointikyselyiden tulokset	Työhyvinvointikyselyn tulos 4,88 hyvinvoinnin palvelualueella (asteikolla 1-6).

STRATEGINEN TAVOITE: HYVINVOIVA KUNTALAINEN JA TOIMIVAT PERUSPALVELUT				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12..2018
Palvelutarpeen arviointiin perustuvat vaikuttavat, toimivat ja osallistavat palvelut	Systemaattinen palveluarviointi	Pedagogiset arviot ja selvitykset Vapaa-aikapalveluiden intensiiviryhmien perustaminen	Pedagogiset arviot ja selvitykset on tehty Toteutuneet ryhmät	Toteutunut, tarpeet tunnistettu. Toteutunut 6 ryhmää.
Kuntalaisten omatoimisuus ja yhteisöllisyyden lisääminen	Yhteisvastuun kehittäminen osallistamalla kuntalaisia	Yhteistyö esim. vanhempain-yhdistysten, oppilaskuntien, nuorisovaltuuston kanssa	Kokoukset, tapaamiset ja niiden toteutuminen	Toteutunut: nuorisovaltuusto 10 krt/v, lapsiparlamentti 2 krt/v, 9-luokkalaisten vaikutuspäivä 1 krt/v
	Palvelurakenteen muuttaminen avopainotteisemmaksi	Tilojen monipuolisten käyttömahdollisuuksien lisääminen	Ryhmien määrä	V. 2018 harrastusryhmiä ja/tai vastaavaan omatoimisen liikkumisen/osallistumisen käyttäjä-ryhmiä oli 335/vk, jossa kasvua oli 26 ryhmää. Kaikista ryhmistä maksuttomia oli 279, Wellamo 38, liikuntapalvelut 10 ja maksullisia oli 8 ryhmää.
	Omatoimisuuden edistäminen sähköisin palveluin	Omatoimikirjaston käyttö	Käyttöaste	Pääkirjaston lainoja 26 801 kpl Pääkirjaston kirjautuneita käyttäjiä 8 656 kpl Kalliolan kirjaston lainoja 13 345 kpl Kalliolan kirjaston kirjautuneita käyttäjiä 2 883 kpl Hämeenkoskella ei ole omatoimikäyttöä, ei lainausautomaattia
	Kolmannen sektorin roolin lisääminen	kerhotoiminnan kehittäminen lapsille, nuorille ja aikuisille	toteutuneiden kerhojen lukumäärä	Yhdistyksille oli 41 tuoteavustuksilla tuettua kerhoa.

HYVINVOINNIN PALVELUALUEEN TUNNUSLUVUT TEHTÄVÄALUEITTAIN

VARHAISKASVATUSPALVELUT

TP 2016 TP 2017 TA 2018 TP 2018

Päivähoito

0-6 v:n ikäluokka yht. 31.12.	1 832	1 780	1 925	1 689
Joista kunnan tuottamassa päiväkotihoidossa	658	658	579	682
Joista kunnan tuottamassa perhepäivähoidossa	79	64	59	66
Joista kunnan tukemassa yksityisessä päivähoitossa	163	147	156	160

Kotihoidon tuki

Tuen saajia, keskimäärin / vuosi	275	273	279	268
Lapsia tuen piirissä, keskimäärin / vuosi	418	412	424	404
Kotihoidon tuki / tuensaaja / vuosi	4 274	4 377	5 197	4 211

Hoitopaikan hinta (netto) / vuosi

Päiväkodit	12 212	11 574	13 417	11 314
Perhepäivähoito	12 148	13 026	14 441	12 771
Yksityinen päivähoito	8 038	8 005	8 038	8 005

Hoitopäivän hinta (netto)

Päiväkodit	59,44	55,21	58,08	51,64
Perhepäivähoito	78,10	108,04	62,52	83,45

Esiopetus

Lapsia esiopetuksessa,	291	286	284	298
joista päivähoitoa tarvitsee	174	195	194	210
Käyttömenot (netto) / 1 000 € (sisältää esiopp. päivähoiton)	2 483	2 517	2 463	2 855
Käyttömenot (netto) / esioppilas (sisältää esiopp.päivähoiton)	8 533	8 799	8 674	9 579

YLEISSIVISTÄVÄ KOULUTUS

TP 2016 TP 2017 TA 2018 TP 2018

Perusopetus

Lapsia perusopetuksessa	2 554	2 578	2 578	2 610
Lapsia koululaisten iltapäivätoiminnassa	177	180	180	199
Käyttömenot (brutto) / 1000 € (sis. ip-toim.)	21 680	23 709	23 176	23 543
Käyttömenot (brutto) € / oppilas (sis. ip-toim.)	7 939	8 596	8 403	8 381
Kotikuntakorvauksen perusosa € / oppilas	6 694	6 574	6 518	6 512

MUUT KASVATUS- JA OPETUSPALVELUT

TP 2016 TP 2017 TA 2018 TP 2018

Wellamo-opisto, opetustunteja (Hollola)	10 774	10 363	11 050	10 498

VAPAA-AIKAPALVELUT

TP 2016 TP 2017 TA 2018 TP 2018

Kirjastopalvelut

Lainausten määrä	258 536	289 178	300 000	273 164
- pääkirjasto				187 372
- kirjastoauto				30 359
- Kalliola				40 553
- Hämeenkoski				14 880
Kävijöiden määrä	165 499	190 111	200 000	192 005
Lainan hinta, euroa	3,25	3,72	3,70	3,75
Kirjaston normaali aukioloaika (tuntia / vko)	59	75	90	75
Vakituisen, kokoaikaisen henkilöstön määrä	11	11	11	11

Nuorisopalvelut

Nuorisotyön piiriin kuuluvien ikäluokka (0-29 vuotiaat)	7 539	7 378	7 378	7 285
Menot (brutto) € / 0-29 vuotias	66,55	58,55	62,81	59,33
Vakituisen, kokoaikaisen henkilöstön määrä	5	5	5	5

Liikuntapalvelut

Uimahallin käynti € / kerta (sis. kuntosalin käytön)	5,09	5,09	5,09	5,09
Uimahallin kävijämäärä (käyntikertojen lukumäärä)	105 020	129 276	140 000	138 272
Uimakoulutoimintaan osallistuvien lukumäärä	160	174	350	142
Vakituisen, kokoaikaisen henkilöstön määrä	4	4	4	4

ELINVOIMAN PALVELUALUE

Vastuhenkilö: Heli Randell

Toiminnan kuvaus

Elinvoiman palvelualue edesauttaa monipuolisen asumismahdollisuuksien syntymistä ja huolehtii yritysten toimintaedellytysten kehittämistä. Palvelualue tuottaa elinkeinoelämän tarvitsemat maankäytön ja kuntatekniikan palvelut, vastaa toimitilojen ja liikuntapaikkojen rakennuttamisesta ja ylläpidosta, huolehtii joukko- ja palveluliikenteen henkilöliikennepalveluiden tuottamisesta ja asuntotoimen viranomaistehtäväjärjestelystä. Lisäksi palvelualue vastaa rakennusvalvonta- ja ympäristönsuojeluviranomaisen palveluiden järjestämisestä. Palvelualue tuottaa myös työllisyyspalveluja, joiden tavoitteena on aktivoita työttömiä kuntalaisia ja edistää heidän työllistymistään.

Elinvoiman palvelualue toimii elinvoimavaliokunnan ohjauksessa tuottaen tehokkaita, taloudellisia ja asiakaslähtöisiä palveluita kuntalaisille ja sisäisille asiakkaille. Toimiala jakautuu organisatorisesti seuraaviin kokonaisuuksiin: kehitys- ja kaavoituspalvelut (kaavoitus, maaomaisuuden hallinta ja paikkatieto), kuntatekniikka, rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu, vesihuoltolaitos, ruoka- ja siivouspalvelut sekä elinkeino- ja työllisyyspalvelut, joukkoliikenne ja hallinto. Lisäksi elinvoiman palvelualueella valiokunnan alisuudessa on kiinteistöjen huoltoon ja kunnossapitoon sekä investointeihin liittyvät määrärahat.

Elinvoimajohtajan katsaus vuoteen 2018

Strateginen yleiskaava hyväksyttiin huhtikuussa 2017. Vesikansaan, keskustaan ja Sorvasen alueelle on tehty strategisen yleiskaavan jatkotyönä vuoden 2018 aikana kaavarunkoa ja kaavatyöhön liittyen viherverkostoselvitys palvelemaan tulevia asemakaavoitushankkeita.

Asemakaavoja hyväksyttiin vuoden 2018 aikana viisi. Asemakaavoista kolme on yritystoimintaa palvelevien toimintoja varten kaavoitettuja alueita. Hopeakallion yritysalueen asemakaavan muutoksessa ja laajenuksessa alueen rakennusoikeuksia tarkistettiin vastaamaan maakunta- ja yleiskaavan alueelle määriteltyä kaupan mitoitusta. Samalla asemakaavoitetaan vieressä oleva kaavoittamaton alue. Härjunrinteen asemakaavamuutoksessa on muutettu vanhan paloaseman tontin käyttötarkoitus liikerakennusten rakennuspaikaksi ja sen viereinen teollisuustontti myös liikerakennuksen rakennuspaikaksi. Hämeenkoskella pitkään vireillä olleessa Ojastenmäen teollisuusalueen asemakaavassa valtatie 12 ja aikaisemmin kaavoitetun teollisuusalueen väliin on kaavoitettu lisää tontteja.

Kuntakeskuksen Hyvinvointiaseman ja seniorikorttelin asemakaavoilla on muutettu korttelialueiden käyttötarkoitusta sekä tonttijakoa. Hyvinvointiaseman asemakaavalla on osoitettu palvelurakennusten korttelialue, jolle on mahdollista sijoittaa terveys- ja sosiaalipalveluja sekä toimistotiloja. Seniorikorttelin asemakaavamuutoksella mahdollistetaan alueelle senioriasumista ja niiden liitännäispalveluita tuottavia kokonaisuuksia.

Kunnan omistamia omakotitontteja luovutettiin vuoden 2018 aikana 10. Yritystontteja luovutettiin kaksi, molemmat Paassillan yritysalueelta.

Elinkeinopäällikön tehtävä täytettiin 6.8.2018 alkaen. Yhteistyötä ja dialogia Hollolan yrittäjien sekä Lahden seudun kehittämissyhtiön Ladec Oy:n kanssa tiivistettiin ja Ladecin toiminnalle laadittiin strategiset tavoitteet, sekä seuranta niiden operatiiviselle jalkautukselle. Yrittäjien kanssa aloitettiin teemalliset elinvoimatapaamiset/-kahvit, joita järjestettiin syksyn aikana kahdesti. Vuoropuhelun tavoitteeksi asetettiin yleisesti yrittäjäyhteistyön kehittäminen sekä ELPO-tulosten parantaminen. Elinkeinopäällikkö ja yrittäjien edustajat aloittivat tapaamiskäytännön eli pitävät katsaus-/kehittämispalaverin noin kerran kuukaudessa. Päätettiin myös aloittaa Ladecin yritysyttyshenkilön päivystykset Hollolassa, mutta aloitus siirtyi vuoteen 2019.

Oppilaitosyhteistyötä kehitettiin ja tiivistettiin. Hollolan kunta oli halukas ja pääsi mukaan mm. Lahden ammattikorkeakoulun LAMK:n hallinnoimaan ja Maa- ja metsätalousministeriön suoraan rahoittamaan Maisa - maiseman arvo -hankkeeseen sekä Digitie - digitaalisuus koulutusta maaseudun yrityksille -hankkeeseen. Mennään metsään -hanke päättyi syksyllä ja Salpausselkä Geopark -hankkeen tulevaisuuden suunnitelmia ja hyötyä paikalliselle matkailulle käsiteltiin aktiivisesti koko vuoden ajan. Molemmat viimeksi mainitut hankkeet olivat suureksi hyödyksi niin Tiirismaan reitin kuin myös Suppa-hankkeen toteutuksessa. Keskusteluja tulevista yhteistyökuvioista, hankkeistamisista ja yritys-yhteistyöstä käytiin koko vuoden ja erityisesti syksyn ajan tulevaisuutta varten.

Matkakeidas liikenneasema valmistui ja avattiin toukokuussa 2018. Vastapäiselle Hämeenmaan varaamalle ja kylmäaseman rakentamiseen suunnitellulle tontille etsittiin niin kunnan omin kuin erityisesti Lodec Oy:n sijoittumispalveluiden voimin sopivaa yritystä kumppaniksi. Vuoden aikana ei saatu tuloksia. Paassillan teollisuusalueen tonteista varattiin kaksi tonttia joulukuussa 2017. Molempien tonttien rakennustyöt käynnistyivät kevään 2018 aikana ja loppuvuodesta molemmat yritykset olivat siirtyneet seinien sisäpuoliseen rakennusvaiheeseen.

Syksyn 2018 aikana aloitettiin neuvottelut kahden tontin varauksesta sekä yhden kaupasta Kukonkoivun teollisuusalueella sekä yhdestä palveluliiketoiminnan tontista Kartanon alueella. Useita vähemmän konkreettisia keskusteluja käytiin kaikkien yritysalueiden osalta ja kierrätysalan yritysten tonttikyselyihin jouduttiin vastaamaan kieltävästi tarvetta vastaavien alueiden puutteen vuoksi.

Alkusyksystä toteutettiin Innolinkin toteuttama yritys-potentiaalitutkimus, jonka tuloksia hyödynnetään tulevien toimenpiteiden suunnittelusta. Loppuvuodesta uudistettiin joitakin yritysalueiden mainostauluja sekä päivitettiin ja ajanmukaistettiin alueiden sähköisiä esitteitä. Näkyvyyteen panostettiin erityisesti sosiaalisen median kanavien kautta.

Työllisyyspalvelujen vakituiseen henkilöstöön kuuluvat työllisyysvastaava ja kolme vastuuvallmentajaa, joista kaksi valmentajaa toimivat kunnan henkilöstöravintolassa. Talousneuvojan työsuhde on mahdollistettu kuntien yhdistymisrahalla ajalla 2016-2018, ja työsuhde on määräaikainen 31.12.2018 asti, mutta päättyi työntekijän työllistettyä muualle jo 30.8.2018. Muuta henkilökuntaa on vuosittain määräaikaisissa työsuhteissa palkkatuella velvoitetyöllistettyinä. Kunnan työmarkkinatuen laskusuuntainen kehitys jatkui vuonna 2018. Vuoden 2018 aikana panostettiin erityisesti Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymän tuottamaan kuntouttavan työtoiminnan määrään nostamiseen. Tämä toteutettiin työllisyyspalveluissa yli 1000 päivää työmarkkinatuella olleiden asiakkaiden aktiivisella haastattelutyöllä ja paikkoja lisäämällä kunnan omiin toimipisteisiin.

Valtuusto hyväksyi huhtikuussa Hollolan joukkoliikenteen seudulliseksi järjestämismalliksi bruttomallin 1.7.2019 alkavalle sopimuskaudelle. Liikennepalvelujen yksikkö jaettiin kesken vuotta hyvinvoinnin palvelualueen kanssa siten, että koululaiskuljetusten järjestäminen siirrettiin hyvinvoinnin palvelualueelle. Kuljetuskoordinaattori on osallistunut omalla työpanoksellaan vahvemmin seudulliseen joukkoliikennesuunnitteluun, jossa käynnistettiin keväällä ennen kaikkea Hollolaa koskeva kuljetuskohteen 8 linjastosuunnittelu ja kilpailutuksen valmistelu.

Paassillan ja Hopeakallion alueiden rakentaminen jatkui edelleen vuonna 2018. Kartanon alueella rakennettiin Esa-äijän tien asemakaava-alue ja Kukkilassa puolestaan saneerattiin Latokarkean alueen kadut ja rakennettiin alueelle sadevesiviemärointi. Salpakan-kaan ja Kalliolan koulun kohdille rakennettiin korotetut suojatiet (yht. 4 kpl) koululaisten kadun ylitysten turvallisuuden parantamiseksi. Kujansuuntien ja Tonttilan leikkipaikat myös perusparannettiin. Laavu ja toteutettiin Maritta-maaseutuohjelman toteuttaman Tiirismaan kierroksen yhteyteen sekä lisäksi Kalliolaan, Miekkiöön ja Sairakkalaan yhteistyössä kyläläisten kanssa. Laitilan uimarannan liittymän toimivuutta ja turvallisuutta parannettiin rakentamalla uusi liittymä ranta-asemakaavassa osoitettuun paikkaan. Katurvalaistuksen elohopeavalaisimista luopumiseen liittyvä uusimistyö myös jatkui. Kuntatekniikan ylläpidon alueurakoitsijana jatkoi Viherpalvelut Hyvönen Oy.

Rakennus- ja ympäristövalvonnan toimintaan vaikuttivat henkilövaihdokset vuoden 2018 aikana. Uusi ympäristösihteeri aloitti vuoden alussa ja johtavan rakennustarkastajan virka oli täyttämättä vilkkaimman sesongin eli kesäkauden ajan. Aiemmin LVI-tarkastajan hoitamia tehtäviä hoidettiin osittain ostopalveluina ja osittain tehtävät kuormittivat myös rakennustarkastajia. Hakemusten ja päätösten lukumäärät eivät poikenneet olennaisesti edellisestä vuodesta. Rakentamisen lupa-asiat keskittyivät pääasiassa pientalorakentamiseen sekä laajennus- ja muutoshankkeisiin. Ympäristönsuojelun osalta Tiilijärvien tilanne aiheutti poikkeuksellista ennakoimatonta työtä ja asiakaskuormitusta, ruuhkauttaen työtilannetta muiden asioiden osalta. Tilannetta saatiin osittain syksyn aikana korjattua lisäresursoinnilla ja päätöksellä uuden ympäristötarkastajan viran perustamisesta vuodelle 2019. Kokonaisuutena vuotuisina keskiarvoina lupa-asioiden käsittelyajat pysyivät hyvin kohtuullisina ja toiminnallisena tavoitteena asetetut käsittelyaikatavoitteet saavutettiin. Rakennusvalvonnassa aloitettiin 2018 alussa sähköisen asiointin käyttö ja vuositasolla yli 50 % lupahakemuksista saapui sähköisessä muodossa. Paperimuotoisen arkiston digitointi suoritettiin Hämeenkosken arkistoaineiston osalta ympäristöministeriöltä haetun KIRA-digi-avustuksen mahdollistamana.

Vesihuoltopäällikön tehtävä täytettiin 1.8.2018 alkaen. Esa-Äijäntien uudelle asema-kaava-alueelle sekä Uskilan ja Tommolantien alueelle rakennettiin vesihuoltoverkostoja. Latokarkean alueelle rakennettiin hulevesiviemärinti katurakentamisen yhteydessä. Jukolan kisa-alueelle järjestettiin tilapäinen vedenjakelu. Soramäellä toteutettiin vesihuoltoverkoston saneerausta ja myös kolme jätevesipumppaamo saneerattiin. Vesitornilla tehostettiin kattovesijärjestelmää ja alakerran lämpöeristystä. Kukkilan vedenottamolle asennettiin uusi lipeäsäiliö ja vedenjakelu aloitettiin uudelleen lipeävahingon jäljiltä toukokuussa 2018. Lisäksi vedenottamoilla toteutettiin pienempiä varautumisen tehostamistoimia.

Vuoden 2017 kesän ja syksyn aikana tehtiin ruoka- ja siivouspalveluiden toimintasuunnitelma tehostamistoimenpiteistä, joilla saavutetaan toiminnan tehostamiselle asetetut tavoitteet 2019 loppuun mennessä. Uuden toimintasuunnitelman mukainen organisaatiorakenne otettiin käyttöön vuoden 2018 alusta. Kylmävalmistus aloitettiin, ruuankuljetuskertoja vähennettiin, yhdistelmätyö vakiinnutettiin koulutuksen kautta osaksi toimintaa. Vesikansan ruoka- ja siivouspalvelut otettiin kunnan omaksi toiminnaksi suunnitelman mukaisesti 6.6.2018. Omaksi toiminnaksi otetut palvelut ovat tuoneet yhtenäisyyttä, tasalaatuisuutta palveluihin ja taloudelliset tavoitteet saavutettiin.

Ruokapalvelun asiakastyytyväisyyskysely toteutettiin ensimmäisen kerran sähköisenä, jossa osallistettiin myös varhaiskasvatuksen asiakkaita. Suoritteita oli n. 36 000 arvioitua enemmän, joka on yksi mittari sille, että koululounaita syövien määrä on noussut. Ruoka- ja siivouspalveluissa Vesikansan alueen kiinteistöjen ruoka- ja siivouspalvelut otettiin omaksi toiminnaksi vuoden aikana.

Hollolan Tilapalvelu Oy aloitti aktiivisen toimintansa 1.1.2018, jolloin Hollolan kunnan toimilapalveluiden henkilöstö siirtyi yhtiön työntekijöiksi ja samalla astui voimaan yhtiön ja Hollolan kunnan välinen palvelusopimus. Palvelusopimuksella on sovittu kiinteistöohjelman mukainen palveluiden tuottaminen. Kiinteistöohjelmassa on sovittu lähtökohdat, kiinteistötoiminnan laajuus, laadulliset tavoitteet, kustannukselliset tavoitteet, päätöksiä ohjaavat arvot, kiinteistösalkutuksen periaatteet ja tilamitoitustavoitteet.

Yhtiö teki uuden hyvinvointiaseman hankesuunnittelua yhteistyössä Arkkitehtuuritoimisto Ovaskaisen, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän, Lahden Tilakeskuksen ja kunnan kanssa. Hankesuunnitelma hyväksyttiin valtuustossa 24.9.2018. STM-poikkeuslupa hakemuksen ministeriö hyväksyi 8.11.2018. Hankkeen suunnittelua jatkettiin hankesuunnittelun valmistumisen jälkeen loppuvuoden aikana.

Valtuuston 9.4.2018 yhtiölle asettamaa kunnanviraston selvitystyötä on toteutettu uuden hyvinvointikeskuksen hankesuunnittelun yhteydessä. Selvitystyön tuloksena on todettu, että virasto ei mahdu hyvinvointikeskuksen yhteyteen. Selvitystyötä jatkettiin syksyn aikana yhteistyössä kunnan virkamiesten kanssa.

Keski-Hollolan kouluverkosta tehtiin yhteistyössä hyvinvoinnin palvelualueen kanssa vaihtoehtotarkastelu kustannuksineen. Selvitys esiteltiin valtuustoinfossa 23.4.2018. Asiaa käsiteltiin uudelleen valtuustoinfossa 12.10.2018 uudelta pohjalta niin, että kunta luopuu Tiilikankaankoulun peruskorjauksesta ja Hälvälän koulu peruskorjataan sekä Hälvälään tehdään uusi laajennus. Hälvälän uudisosan suunnittelu aloitettiin syksyn aikana. Valtuusto hyväksyi hankkeen toteutuksen 10.12.2018 talousarvion valmistelun yhteydessä.

Päiväkoti Viirikukon kiinteistö saneerattiin Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän sosiaalitoimen toimistotiloiksi.

Yhtiö on toteuttanut vuoden aikana rakentamishjelman investoinnit ja PTS-hankkeet suunnitelman mukaisesti sekä tarvittavat kiinteistöjen ylläpito- ja korjaustoimenpiteet. Kiinteistöjen korjausvelka oli vuoden 2018 alussa noin 23 M€. Kiinteistöjen bruttoneliömäärä oli vuoden alussa 116 657m² ja vuoden lopussa noin 100 000 m².

Käyttötaloudessa elinvoiman palvelualueen talousarvioon varatut määrärahat kulujen osalta olivat noin 23,9 M€ ja toteuma-aste oli 101,2 % ts. menot ylittyivät palvelualueella noin 290 t€. Tulot toteutuivat noin 1,1 M€ budjetoitua paremmin (budj. 21,5/tot. 22,6 M€). Nettotulos oli noin 0,8 M€ parempi kuin talousarvio.

Kulualituksia syntyi mm. rakennusvalvonnan henkilöstömenoalituksista n. 43 t€, siivouspalveluiden säästöistä n. 130 t€, kaavoituksen henkilöstömenoalituksista n. 37 t€ ja n. 130 t€ työmarkkinatuen maksuosuussäästöistä. Kuluylitykset koostuivat mm. toimitilapalvelun 454 t€ rakennus- ja kunnossapitopalveluiden ostoista, ruokapalveluiden n. 32 t€ ruoankuljetusmaksun jälkilaskutuksesta sekä liikennepalveluiden 219 t€ ylityksestä sopimusliikennöitsijälle maksettavasta lisäkorvauksesta.

Tulopuolen ero suunniteltuun aiheutui Salpakankaan terveyskeskuksen, Vesikansan terveysaseman, Piiparin päiväkodin, Pyhäniemen ja Koskenrinteen rivitalojen myynnistä n. 641 t€, kuntatekniikan osalta mm. suunniteltua isommasta kone- ja työtuntien laskutuksesta sekä varikolta kaupatun, tarpeettomaksi jääneiden tavaroiden ja kaluston myynnistä n. 168 t€, liikennepalvelujen tuottojen ylityksestä n.98 t€ väärin kohdentuneista seutulippusubventiopalautuksista, työllisyyspalveluiden työllistämistuen ylityksestä n. 114 t€, ruokapalveluiden n. 173 t€ tulonylityksestä sekä siivouspalveluiden 121 t€ tulonalituksesta.

Toteutuneiden investointikustannusten loppusumma elinvoiman palvelualueen osalta oli noin 5,5 milj. euroa, josta vesihuoltolaitoksen osuus noin 2 milj. euroa. Investointikustannuksista talonrakennuksen osuus oli noin 1,1 milj. euroa, kuntatekniikan osuus noin 2,4 milj. euroa. Toteutuma-aste yhteensä oli noin 89,7 %. Kuntatekniikan osuudessa on mukana teollisuus- ja liikerakennusten korttelialueiden esirakentamiskustannukset. Irtaimen osuuden kustannus oli noin 21 t€.

Kuntatekniikan investoinneissa kulut alittuivat noin 350 000 € lopulliseen talousarvioon verrattuna. Alkuperäistä talousarviota korjattiin syksyllä 2018 pienentämällä investointeihin osoitettua määrärahaa 1,14 M€, johtuen Raikkosen alueen ja Rantatien kevyen liikenteen väylän rakentamisen lykkääntymisestä.

Kiinteistöinvestoinnit toteutuivat kulujen osalta budjetin mukaan. Tuloja ei oltu budjetoitu laisinkaan kiinteistöille. Salpakankaan terveyskeskuksen, Vesikansan terveysaseman, Piiparin päiväkodin, Pyhäniemen ja Koskenrinteen myynnit näkyvät tuloissa.

Vesihuoltolaitoksen investoinneista jäi toteutumatta noin 266 000 €. Pääsyyinä budjetin alittumiseen johtui siitä, että Raikkosen/Lehtorannan alueen rakentaminen lykkääntyi.

Toimintavuosi 2018 oli edellisten vuosien jatkumona ollut kiireinen ja työntäyteinen. Resurssiasiat olivat pinnalla läpi vuoden. Palvelualueelle rekrytoitiin paikkatietoasiantuntija, ympäristösihteeri, toimistosihteeri, vesihuoltopäällikkö, elinkeinopäällikkö ja maankäyttösinoööri. Kehitys- ja kaavoituspäällikön rekrytointi jäi toteuttamatta.

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuivat lähes suunnitellusti.

Tuloarviot ja määrärahat

Elinvoimavaliokunta, Elinvoiman palvelualue (sis. Taseyksiköt)

	TP 2017	ALKUPERÄINEN TA 2018	TAMUUTOKSET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
TULOT	25 291 069	23 560 700	-2 100 000	21 460 700	22 538 630,11	105,0 %	1 077 930
VALMISTUS OM. KÄYTTÖÖN	120 694	60 000	0	60 000	72 617,14	121,0 %	12 617
MENOT	22 796 048	24 346 300	-449 000	23 897 300	24 185 744,12	101,2 %	288 444
NETTO	2 495 021	-725 600	-1 651 000	-2 376 600	-1 574 497	66,2 %	802 103

Elinvoimavaliokunta, Elinvoiman palvelualue ilman taseyksiköitä

	TP 2017	ALKUPERÄINEN TA 2018	TAMUUTOKSET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
TULOT	1 586 262	1 193 300	0	1 193 300	1 615 471,30	135,4 %	422 171
VALMISTUS OM. KÄYTTÖÖN	82 806	60 000	0	60 000	72 617,14	121,0 %	12 617
MENOT	8 542 528	10 235 400	-79 000	10 156 400	10 189 727,39	100,3 %	33 327
NETTO	-6 873 460	-8 982 100	79 000	-8 903 100	-8 501 639	95,5 %	401 461

Tavoitteet ja mittarit

Valtuuston hyväksymät tavoitteet

STRATEGINEN TAVOITE: TASAPAINOINEN TALOUS				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Vastuulliset investoinnit	Optimaalinen palveluverkko	Yleiskaavoitus ohjaa palveluverkon sijoittumista.	Tieyhteyden edellytysten luominen Nostavan logistiikka-alueelle, asemakaava on hyväksytty kunnassa. Vesikansan alueen kehittäminen (kaavarunko 2018, asemakaavoitus arviolta 2019 alkaen).	Kaavaprosessi aloitettu, luonnos nähtävillä kesällä 2018. Kaavarunkotyö tilattu. Alustavat luonnokset valmistuneet 2018, lopulliset suunnitelmat valmiina tammikuussa 2019
Konserniohjaus ja riskienhallinta	Omistajapolitiikan terävöittäminen	Maanhankinta strategisen yleiskaavan ja maapoliittisen ohjelman mukaisesti.	Maanhankintaa Nostavan eritasoristeyksen tuntu- masta aloitettu, tarjouspyyntöjä lähetetty maanomistajille. Maanhankintaneuvottelut aloitettu Vesikansassa.	Neuvottelut kahden keskeisen maanomistajan kanssa kesällä 2018. Vesikansan maanhankinta jatkuu, kun kaavarunko on valmistunut. Vuoden 2019 lopulla.

STRATEGINEN TAVOITE: VETOVOIMAINEN KUNTA, KEHITTÄVÄT ELINKEINOT JA TYÖLLISYYS				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSA-TAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Mahdollistava kaavoitus ja veto-voimainen ympäristö	Riittävä tonttitarjonta	Riittävä tonttitarjonta seuraavalle viidelle vuodelle ky-syntää vastaavasti.	Kunnan tonttireservi/ 5 vuotta (asema-kaava lainvoimainen), jatkuva tilanne - Omakotitontit 150 kpl - Muut pientalot 20 000 k-m² - Kerrostalot 20 000 k-m² (kunnan ja yksityiset) - Yritystontit 100 ha Kaavoitusohjelman toteutuma raportoitu valiokunnassa 8/2018.	- Omakotitontit 137 kpl - Muut pientalot 36625 k-m² - Kerrostalot (kunnan ja yksityiset) 15500 k-m² - Yritystontit T = 47 ha
Vaikuttava elinkeinotoimi ja työllisyyden edistäminen	Osaamisen kehittäminen	Ladec ja Lahti Regionin markkinointiyhteistyön tiivistäminen kunnan kanssa Elinkeinopolitiikan arviointi	Aikataulutettu yhteistyösuunnitelma vuodelle 2018 on valmis 3/2018 ja toteutus suunnitelman mukaan, raportointi osavuosikatsauksen yhteydessä. Kunnan elinkeinotoiminnan toimintatapa on selvitetty 11/2018 (Ladec/oma tuotanto)	Valtuusto päätti 25.6.2018, että yhteistyötä jatketaan. Tärkeimmät markkinointiyhteistyön- ja kehittämisen suunnittelu toteutettiin syksyn 2018 aikana. Lahti Regionin osalta selkeytettävä kunnan yhteyshenkilön rooli.
Työllisyyden edistäminen	Aktiiviset työllisyys-toimenpiteet verkostoitumalla ja kehittämällä uusia toimenpiteitä	Nuorten aktiivointi- ja kuntoutustoimet keskiössä: sijoittuminen koulutukseen tai avoimille työmarkkinoille tai muuhun heille soveltuvaan palveluun (yhteistyö nuorten etsivät & TE-toimisto) Toimenpiteiden aktiivinen kehittäminen yhteistyökumppaneiden mm. Lahden Työn Paikka ja työllistymistä edistävien sosiaalipalveluja tuottavien tahojen kanssa mm. P-H Hyky., sekä aktiivinen osallistuminen valtakunnallisiin kehittämishankkeisiin mm. Sitran vaikutavuushanke (SIB).	80 % työllisyyspalveluiden asiakkaana käyneistä osoitettu jatkotoimenpiteisiin Aktiivointiaste vuoden 2017 tasoa korkeampi ja työmarkkinatuen kunnan maksuosuus vuoden 2017 tasoa matalampi.	64% asiakkaista on osoitettu jatkotoimenpiteisiin, jos huomioidaan vuoden 2019 aikana tapahtuneet toimenpiteet, toteuma% on 80. Osa asiakkaista on ollut raskaana, lähidössä armeijaan tai suunnitellut yrityksen perustamista. Aktiivointiasteen keskiarvo 3,2 % korkeampi kuin 2017 Työmarkkinatuen maksuosuus on 131 400 € matalampi kuin vuonna 2017.

STRATEGINEN TAVOITE: HYVINVOIVA KUNTALAINEN JA TOIMIVAT PERUSPALVELUT				
KRIITTINEN MENESTYSTEKIJÄ	OSATAVOITE	TOIMENPIDE	TOIMENPIDEMITTARIT	TOTEUMA 31.12.2018
Palvelutarpeen arviointiin perustuvat vaikuttavat, toimivat ja osallistavat palvelut	Systemaattinen palveluarviointi	Joukkoliikenteen kehittämisen käynnistäminen	Osallistutaan seudullisen ja (kunta-kohtaisen) liikennetarveselvityksen toteuttamiseen (yhteistyö LSL). Asiakaskysely on toteutettu 4/2018. Toimenpiteet jatkoa varten ovat valmiit 12/2018.	Hollolan osalta seudullinen joukkoliikenteen järjestämistapa päätettiin 4/2018. Asiakaskyselyt ja kuulemiset tehtiin ja LSL:n runkolinjastosuunnittelu etenee vaiheittain. Ennen kaikkea Hollolaa koskevan kuljetuskohde 8 kilpailutuksen voitti Koiviston Auto Oy. Sopimus tulee voimaan 1.7.2019 alkaen.

HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS, TASEYKSIKKÖ

Elinvoiman Palvelualue / Vesihuoltolaitos

Vastuuhenkilö: Vesihuoltopäällikkö, Riikka Johansson

Toiminnan kuvaus

Hollolan vesihuoltolaitos vastaa Hollolan kunnan yleisen vesihuollon järjestämisestä lakien ja määräysten mukaisesti. Hollolan kunta on sopinut vesihuollon järjestämisestä ja vesihuoltopalvelujen tuottamisesta Lahti Aqua Oy:n kanssa konsessiosopimukseen perustuen vuodesta 2008 alkaen. Sopimuksen kokonaiskesto on 15 vuotta.

Vesihuoltolaitos huolehtii vesihuoltolain mukaisin hinnoitteluperustein vedenhankinnasta ja jakelusta sekä viemäröinnistä alueilla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueilla. Laitoksen palveluja käytäviltä asiakkailta peritään vesihuoltolain edellyttämiä vesihuoltomaksuja. Vesihuoltolaitos antaa asiantuntijatukea maankäyttöön ja kaavoittamiseen. Konsessiosopimuksen mukaisesti Lahti Aqua Oy huolehtii aiemmin mainittujen palveluiden järjestämisestä Hollolan kunnan alueella. Lahti Aqua Oy:n ja kunnan tavoitteita ja niiden toteutumista seurataan neljännesvuosittain yhteistyöryhmän kokouksissa. Yhteistyön periaatteena on säilyttää kuntakohtaiset maksut, omistus ja investoinnit, mutta tuottaa palvelut yhdessä yksikössä.

Hollolan vesihuoltolaitoksen verkostoihin on liittynyt 4 480 kiinteistöä ja arviolta 18 500 asu-kästä, mikä vastaa 78 % väestöstä. Vuonna 2018 talousvettä myytiin 871 840 m³ ja jätevettä laskutettiin 830 039 m³. Vedenkulutuksessa on havaittavissa aleneva suuntaus, mikä on valtakunnallinen ilmiö. Sekä myydyn talousveden että laskutetun jäteveden määrät laskivat 0,4 % vuodesta 2017.

Vesihuoltomaksut ja talous

Liikevaihto 4 063 000 euroa muodostui vesi- ja jätevesimaksuista sekä perusmaksuista. Vesihuoltolaitoksen maksutulot laskivat vedenkulutuksen laskun myötä vuodesta 2017 noin 71 t€. Kokonaisuutena myyntituotot jäivät toteutumatta 109 t€ budjetoituun nähden. Menopuoli alittui 98,6 t€, koska vakuutuksesta saatiin Kukkilan lipeävuodon lisäkorvauksia ja vahingon vuoksi oli myönnetty 190 t€ lisämääräraha. Kokonaistulos oli alijäämäinen 178 t€.

Menot muodostuvat pääasiallisesti käyttötalouden kuluista, investoinneista sekä kunnalle maksettavasta peruspääoman korvauksesta. Peruspääoman mukainen vuotuinen korvaus omistajalle eli peruskunnalle oli 302 700 euroa. Käyttötalouden kustannuksista eniten ovat nousseet Lahti Aqua Oy:n palvelumaksut, jotka ovat nousseet viime vuosina 4-5 %.

Lainojen (Kuntarahoitus Oyj) kokonaissumma vuoden lopussa oli 750 000 euroa. Lainoja lyhennettiin vuoden aikana yhteensä 300 000 euroa. Korkomenoja maksettiin 28 000 euroa. Suhteellinen velkaantuneisuus oli 359,3 %. Velkoja saadaan lyhennettyä suunnitelmien mukaisesti.

Sijoitetun pääoman tuotto oli 1,8 % (3,1 % vuonna 2017) ja omavaraisuusaste 47,7 % (49,2 % vuonna 2017). Kertynyt ylijäämä taseessa oli 4 190 862,79 euroa ja tilikauden alijäämä 178 455,84 euroa. Vuonna 2018 toiminta ei ollut kannattavaa.

Hollolan vesihuoltolaitoksen perimät talousveden ja jäteveden käyttömaksut, perusmaksu sekä liittymismaksut säilyivät vuonna 2018 ennallaan (hinnasto 1.1.2017 alkaen). Hollolan vesihuoltomaksut ovat valtakunnallisia keskiarvoja korkeampia. Korkeita maksuja selittää mm. Hollolan hajanainen yhdyskuntakehitys, jolloin vesihuoltoverkostoa on paljon suhteessa liittyneisiin kiinteistöihin. Vesihuoltolaitoksella on myös paljon investointitarpeita sekä uudisrakentamisen että saneerauksen puolella. Lahti Aqua Oy:lle maksettavat asiakaspalvelun ja operatiivisen toiminnan palvelumaksut olivat yhteensä 51 % Hollolan käyttö- ja perusmaksuilla kerättävistä tuloista.

Hollolan vesihuoltolaitoksen toimintakulut ovat nousseet suhteessa vesihuoltomaksuista saatuihin tuloihin. Vesihuoltolain mukaisesti perittävillä maksuilla tulee kattaa vesihuollon ylläpitokustannukset ja pitkällä aikavälillä myös uus- ja korjausinvestoinnit. Hollolan kunnanvaltuusto hyväksyi 12.11.2018 uuden Hollolan vesihuoltolaitoksen käyttö- ja perusmaksujen sekä liittymismaksujen hinnaston, mikä tulee voimaan 1.4.2019. Vedenkulutuksen mukaan perittäviä käyttömaksuja nostetaan 2 % ja kiinteitä perusmaksuja 10-20 %. Perusmaksujen nosto perustuu valtakunnallisen vesihuoltomaksujen yleisohjeeseen (Vesilaitosyhdistys 2017), jonka mukaisesti kiinteät ylläpitokustannukset tulisi kattaa paremmin perusmaksujen avulla. Vesihuoltolain edellyttämän kustannusvastaavuuden edistämiseksi Hollolan vesihuoltolaitoksen liittymismaksun suuruus muutetaan vastaamaan paremmin todellisia aiheutuvia kustannuksia. Tasapuolisuuden edistämiseksi liittymismaksuperiaatteet yhtenäistetään koko toiminta-alueella.

Riskien hallinta

Vesihuoltolaitokselle on laadittu vesihuoltolain mukainen suunnitelma häiriötilanteiden varalle, mikä sisältää riskikartoitukset sekä vedenhankinnalle ja -jakelulle että jätevesien viemäroinnille ja käsittelylle (WSP ja SSP). Suunnitelmaan sisältyy toimenpideohjelma vastuutahoineen ja aikatauluineen, minkä mukaisesti havaittujen riskien hallintatoimenpiteitä toteutetaan ja varautumistilannetta parannetaan. Häiriötilannesuunnitelmaa ja toimenpideohjelmaa päivitetään säännöllisesti Lahti Aqua Oy:n toimesta.

Riskien hallinnan toimenpiteinä vuonna 2018 vesitornilla saneerattiin kattovesijärjestelmää ja alakerran lämpöeristystä tehostettiin. Kukkilan vedenottamolle asennettiin uusi lipeäsäiliö ja vedenjakelu aloitettiin uudelleen lipeävahingon jäljiltä toukokuussa 2018. Tilapäisestä vedenjakelusta Lahdesta aiheutui vielä noin 35 000 € ylimääräiset kustannukset. Lipeävahinkoa on hoidettu vakuutusyhtiön kanssa ja pääosa aiheutuneista kustannuksista on korvattu. Lisäksi vedenottamoilla toteutettiin pienempiä varautumisen tehostamistoimia.

Arvio tulevasta kehityksestä

Hollolan vesihuoltolaitokselle kohdistuu suuria investointipaineita sekä uusien verkostojen rakentamistarpeita että olemassa olevan vanhenevan verkoston saneeraamistarpeesta. Nykyisellä sopimuksella Lahti Aqua Oy:n palvelumaksut kasvavat myös tulevaisuudessa. Hollolan vesihuoltolaitoksen kuluttajilta perittäviä vesihuoltomaksuja on paine nostaa myös jatkossa toimintakustannusten kattamiseksi, mikä on valtakunnallinen trendi.

Hollolan vesihuollon kehittämissuunnitelma valmistui vuonna 2015. Vesihuollon kehittämistarpeita vesihuoltolaitoksen toimintaedellytysten parantamiseksi sekä verkostojen ja laitosten näkökulmasta on suunniteltu kartoitettavaksi jatkossa vuosittain. Kehittämistarpeiden perusteella valitaan vuosittain toteutettavat kehittämistoimenpiteet investointiohjelmaan käytettävissä olevien resurssien mukaisesti. Vesihuollon tunnusluvuille on tavoitteena asettaa tavoitteet, joiden kehitystä seurataan.

Tuloarviot ja määrärahat

Vesihuoltolaitos

	TP 2017	ALKUPERÄINEN TA 2018	TAMUUTOKSET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
TULOT	4 134 905	4 172 400	0	4 172 400	4 063 802,92	97,4 %	-108 597
VALMISTUS OM. KÄYTTÖÖN	6 888	0	0	0	0,00	-	0
MENOT	2 305 191	2 306 200	190 000	2 496 200	2 397 568,24	96,0 %	-98 632
NETTO	1 836 601	1 866 200	-190 000	1 676 200	1 666 235	99,4 %	-9 965

TOIMITILAPALVELUT, TASEYKSIKKÖ

Elinvoiman palvelualue / Toimitilapalvelut

Vastuuhenkilöt: Elinvoimajohtaja Heli Randell

Toiminnan kuvaus

Kunnan toimitilapalvelut -taseyksikkö on perustettu 1.1.2015. Taseyksikön tehtävänä on ollut vastata kunnan omistuksessa olevien rakennusten omistamiseen ja hallinnointiin sekä rakennusten ylläpitoon liittyvistä tehtävistä sekä kunnan käyttöön vuokrattavien toimitilojen vuokrauksesta ja hallinnoinnista. Myös siivous- ja ruokapalvelut on siirretty taseyksikölle vuonna 2016.

Kuvaus toiminnassa tapahtuneista muutoksista tai rakenteessa tapahtuvista muutoksista

Kunnanvaltuusto on 3.4.2017 päättänyt, että kunnan kiinteistöhallintapalvelut eli keskeinen osa taseyksikön toiminnoista siirretään 1.1.2018 perustettavaan osakeyhtiöön. Kiinteistöhallintapalvelukokonaisuuteen kuuluu mm. kiinteistöjen ylläpito ja huolto, rakennuttamisen suunnittelu ja toteutus sekä omistajapoliittisten tavoitteiden toteuttaminen omistajan tilausten mukaisesti.

Yhtiö on käynnistänyt toimintansa 1.1.2018. Tämän jälkeen Toimitilapalvelut -taseyksikkö on muodostunut enää ruoka- ja siivouspalveluista, rakennusomaisuudesta sekä kiinteistöpalveluiden ostoista Hollolan Tilapalvelut Oy:ltä.

Taseyksikkö on päätetty lakkauttaa 31.12.2018 siten, että taseyksikön toiminnot ja omaisuus siirretään 1.1.2019 alkaen peruskunnalle elinvoiman palvelualueelle.

Tuloarviot ja määrärahat

Toimitilapalvelut

	TP 2017	ALKUPERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
TULOT	19 569 902	18 195 000	-2 100 000	16 095 000	16 859 355,89	104,7 %	764 356
VALMISTUS OM. KÄYTTÖÖN	31 000	0	0	0	0,00	-	0
MENOT	11 948 329	11 804 700	-560 000	11 244 700	11 598 448,49	103,1 %	353 748
NETTO	7 652 573	6 390 300	-1 540 000	4 850 300	5 260 907	108,5 %	410 607

TUNNUSLUVUT TEHTÄVÄALUEITTAIN

Elinvoimavaliokunta	TP 2016	TP 2017	TP 2018
Kuntatekniikka			
Liikennealueiden hoito, €/asukas	18,8	23,0	25,6
Puistojen ja viheralueiden hoito, €/asukas	5,3	10,2	9,4
Ajoneuvojen käyttöaste, %	92	92	92
Liikunta-alueiden hoito €/asukas	18,8	19,7	22,1
Toimitilapalvelut			
Rakennusten ylläpitokustannukset €/rak-m ³ /vuosi	11,2	9,74	10,72
Rakennusten kunnossapito €/rak-m ³ /vuosi	2	1,97	2,06
Sähköenergian menekki kWh/rak-m ³ /vuosi	21	23,4	20,91
Lämpöenergian menekki kWh/rak-m ³ /vuosi (v.2017 alkaen)		31,47	39,71
Siivouksen kokonaiskustannukset €/siiv.m ² /kk	1,92	1,92	1,82
Siivouksen työaika menekit h/sm ² /v	0,96	0,96	0,85
Ruokapalvelu/ sivistystoimiala, aterian keskihinta/ €	3,35	3,21	2,95
Ruokapalvelu/ kokopäivälaitos, aterian keskihinta/ €	5,37	5,65	0
Maaomaisuuden hallinta ja paikkatieto			
Raakamaan hankinta, hehtaaria	0	4,1	25
Tonttireserviä (AO) yht. kpl	142	147	137
Tonttireserviä (AP, AR), yht. k-m ²	34 981	36 625	36 625
Tonttireserviä (AK,AL) yht. k-m ²	15 500	15 500	15 500
Tonttireserviä (T) yht. ha (v. 2015 alkaen)	36	38	47
Tonttireserviä (K) yht. ha (v. 2015 alkaen)	10	13	14
Tonttireserviä (LTA) yht. ha (v. 2015 alkaen)	65	65	65
Tonttireserviä (P) yht. ha (v. 2016 alkaen)	x	1	1
Uusia AO-tontteja annettu luovutukseen (v. 2016 alkaen)	52	12	21
Myyty tai vuokrattu (AO), kpl	25	25	10
Myyty tai vuokrattu (AP,AR), k-m ²	1 669	0	0
Myyty tai vuokrattu (AK,AL), k-m ²	3 000	0	0
Kaavoitus			
Asemakaava ja muutos yhteensä ha	3,4	69,1	29,8
Uutta rakennusoikeutta (AP, AR), k-m ²	0	1 641	0
Uutta rakennusoikeutta (AK,AL), k-m ²	15 500	0	0
Uusia kaavoitettuja tontteja (AO), kpl	4	30	0
Rakennusvalvonta			
Rakennuslupien ja ilmoitusten määrä	312	317	309
Valmistuneet asunnot	84	72	30
Vesihuoltolaitos			
Laskutettava vesimäärä, 1000 m ³	869	875	872
Laskutettava jätevesimäärä, 1000 m ³	833	842	830
Liittyjäkiinteistöjen määrä, kpl	4 364	4 413	4 480
Vesimaksu, €/m ³	1,54	1,54	1,54
Jätevesimaksu, €/m ³	2,52	2,52	2,52
Tuloutus kunnalle, milj.€	0,3	0,3	0,3

2.3 Tuloslaskelmaosa

TULOSLASKELMAN TOTEUTUMISVERTAILU 2018

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Toimintatuotot	30 550 100	-2 015 000	28 535 100	30 487 107	1 952 007
Myyntituotot	11 378 100	0	11 378 100	11 656 336	278 236
Maksutuotot	2 306 900	-300 000	2 006 900	2 156 333	149 433
Tuet ja avustukset	1 613 100	0	1 613 100	2 073 707	460 607
Muut toimintatuotot	15 252 000	-1 715 000	13 537 000	14 600 731	1 063 731
Valmistus omaan käyttöön	60 000	0	60 000	72 617	12 617
Toimintamenot	-149 153 000	449 000	-148 704 000	-147 751 591	-952 409
Henkilöstökulut	-31 165 800	70 000	-31 095 800	-31 084 829	-10 971
Palvelujen ostot	-96 464 100	329 000	-96 135 100	-95 458 095	-677 005
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 528 900	0	-4 528 900	-4 587 349	58 449
Avustukset	-4 191 700	50 000	-4 141 700	-4 016 335	-125 365
Muut toimintakulut	-12 802 500	0	-12 802 500	-12 604 983	-197 517
Toimintakate	-118 542 900	-1 566 000	-120 108 900	-117 191 867	-2 917 033
Verotulot	91 325 000	-750 000	90 575 000	89 740 659	-834 341
Valtionosuudet	36 630 000	-200 000	36 430 000	36 416 981	-13 019
Rahoitustuotot ja -kulut:	-418 600	0	-418 600	-60 298	-358 302
Korkotulot	1 000	0	1 000	24 582	23 582
Muut rahoitustulot	779 700	0	779 700	873 768	94 068
Korkokulut	-893 600	0	-893 600	-645 190	-248 410
Muut rahoituskulut	-305 700	0	-305 700	-313 458	7 758
Vuosikate	8 993 500	-2 516 000	6 477 500	8 905 475	2 427 975
Poistot ja arvonalentumiset	-8 983 500	0	-8 983 500	-10 436 840	1 453 340
Satunnaiset erät					
Satunnaiset menot	0	0	0	-583 864	-583 864
Tilikauden tulos	10 000	-2 516 000	-2 506 000	-2 115 229	390 771
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	5 898	5 898
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	0	0
Tilikauden ylijäämä/ alijäämä	10 000	-2 516 000	-2 506 000	-2 109 331	396 669

TUOSLASKELMAN TOTEUTUMISVERTAILU 2018

HOLLOLAN KUNTA, VHL, Toimitilapalvelut,

	TA kunta	TA VHL	TA Toimitila- palvelut	TA Yhteensä	Toteuma Kunta	Toteuma VHL	Toteuma Toimitila- palvelut	Toteuma Yhteensä	Poikkeama
Toimintatuotot	8 267 700	4 172 400	16 095 000	28 535 100	9 563 948	4 063 803	16 859 356	30 487 107	1 952 007
Myyntituotot	3 074 900	4 172 400	4 130 800	11 378 100	3 394 816	4 063 303	4 198 217	11 656 336	278 236
Maksutuotot	2 006 900	0	0	2 006 900	2 156 333	0	0	2 156 333	149 433
Tuet ja avustukset	1 613 100	0	0	1 613 100	2 073 706	0	0	2 073 706	460 606
Muut toimintatuotot	1 572 800	0	11 964 200	13 537 000	1 939 093	500	12 661 139	14 600 732	1 063 732
Valmistus omaan käyttöön	60 000	0	0	60 000	72 617	0	0	72 617	12 617
Toimintamenot	-134 963 100	-2 496 200	-11 244 700	-148 704 000	-133 755 574	-2 397 568	-11 598 449	-147 751 591	-952 409
Henkilöstökulut	-28 650 500	-75 100	-2 370 200	-31 095 800	-28 888 325	-40 611	-2 155 893	-31 084 829	-10 971
Palvelujen ostot	-89 859 500	-2 318 700	-3 956 900	-96 135 100	-88 586 319	-2 195 301	-4 676 474	-95 458 094	-677 006
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 247 200	-93 300	-3 188 400	-4 528 900	-1 332 441	-157 252	-3 097 657	-4 587 350	58 450
Avustukset	-4 141 700	0	0	-4 141 700	-4 015 785	0	-550	-4 016 335	-125 365
Muut toimintakulut	-11 064 200	-9 100	-1 729 200	-12 802 500	-10 932 704	-4 404	-1 667 875	-12 604 983	-197 517
Toimintakate	-126 635 400	1 676 200	4 850 300	-120 108 900	-124 119 009	1 666 235	5 260 907	-117 191 867	-2 917 033
Verotulot	91 325 000	0	0	90 575 000	89 740 658	0	0	89 740 658	-834 342
Valtionosuudet	36 430 000	0	0	36 430 000	36 416 981	0	0	36 416 981	-13 019
Rahoitustuotot ja -kulut:	155 300	-330 900	-243 000	-418 600	288 231	-330 893	-17 636	-60 298	-358 302
Korkotulot	1 000	0	0	1 000	24 581	0	0	24 581	23 581
Muut rahoitustulot	779 700	0	0	779 700	873 712	0	56	873 769	94 069
Korkokulut	-622 400	-28 200	-243 000	-893 600	-599 453	-28 193	-17 544	-645 190	-248 410
Muut rahoituskulut	-3 000	-302 700	0	-305 700	-10 609	-302 700	-148	-313 457	7 757
Vuosikate	1 274 900	1 345 300	4 607 300	6 477 500	2 326 861	1 335 342	5 243 271	8 905 474	2 427 974
Poistot ja arvonalentumiset	-2 647 200	-1 488 600	-3 903 400	-8 983 500	-4 369 792	-1 519 695	-4 547 353	-10 436 840	1 453 340
Satunnaiset erät									
Satunnaiset menot	0			0	0		-583 862		0
Tilikauden tulos	-1 372 300	-143 300	703 900	-2 506 000	-2 042 931	-184 353	112 056	-2 115 228	390 772
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0	0	0	0	5 897	0	5 897	5 897
Tilikauden ylijäämä+/ alijäämä -	-1 372 300	-143 300	703 900	-2 506 000	-2 042 931	-178 456	112 056	-2 109 331	396 669

2.4 Investointiosa

Toimielin	Sitovuustaso valtuustoon nähden
Kunnanhallitus	Kiinteä omaisuus
Eri toimielimet	Irtain omaisuus (yli 10 000 eur)
Tekninen Itk	Hankekohtaiset rakennusinvestoinnit Muut rakennusinvestoinnit Liikennealueet Muut yleiset alueet

INVESTOINNIT YHTEENSÄ

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	10 830 099,65	9 987 000	322 000	10 309 000	9 081 299,00	88,09	-1 227 701,00
TULOT	1 380 686,62	560 000	0	560 000	4 316 193,00	770,75	3 756 193,00
NETTO	9 449 413,03	9 427 000	322 000	9 749 000	4 765 106,00	48,88	-4 983 894,00

KUNTA INVESTOINNIT

KIINTEÄOMAISUUS

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	466 525,43	700 000	0	700 000	493 665,00	70,52	-206 335,00
TULOT	54 722,93	460 000	0	460 000	126 144,00	-	-333 856,00
NETTO	411 802,50	240 000	0	240 000	367 521,00	153,13	127 521,00

AINEETON KÄYTTÖOMAISUUS (ARVOPAPERIT JA OSAKKEET)

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	666 360,00	300 000	-50000	250 000	40 000,00	16,00	-210 000,00
TULOT	1 283 343,81	0	0	0	78 523,00	-	78 523,00
NETTO	-616 983,81	300 000	-50000	250 000	-38 523,00	15,41	-288 523,00

KUNNANHALLITUS (JULKINEN KÄYTTÖOMAISUUS)

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	340 565,10	1 962 000	1 078 000	3 040 000	2 906 755,87	95,62	-133 244,13
TULOT	0,00	0	0	0	0,00	-	0,00
NETTO	340 565,10	1 962 000	1 078 000	3 040 000	2 906 755,87	95,62	-133 244,13

KONSERNIPALVELUJEN PALVELUALUE (IRTAIN OMAISUUS)

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	16614,11	0	50 000	50 000	57 440,91	114,88	-50 000,00
TULOT	0,00	0	0	0	0,00	—	0,00
NETTO	16614,11	0	50 000	50 000	57 440,91	114,88	-50 000,00

HYVINVOINNIN PALVELUALUE (IRTAIN OMAISUUS)

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	2 557 989,87	100 000		100 000	48 526,00	48,53	-51 474,00
TULOT	0,00	0	0	0	0,00	—	0,00
NETTO	2 557 989,87	100 000	0	100 000	48 526,00	48,53	-51 474,00

ELINVOIMAN PALVELUALUE (IRTAIN OMAISUUS)

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	51 138,33	60 000	0	60 000	21 500,00	35,83	-38 500,00
TULOT	37 619,88	0	0	0	0,00	—	0,00
NETTO	13 518,45	60 000	0	60 000	21 500,00	35,83	-38 500,00

ELINVOIMAN PALVELUALUE (LIIKENNEALUEET)

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	3 080 112,95	3 705 000	-1 140 000	2 565 000	2 075 026,29	80,90	-489 973,71
TULOT	0,00	0	0	0	0,00	—	0,00
NETTO	3 080 112,95	3 705 000	-1 140 000	2 565 000	2 075 026,29	80,90	-489 973,71

ELINVOIMAN PALVELUALUE (MUUT YLEISET ALUEET)

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	252 878,46	150 000	0	150 000	178 978,64	119,32	28 978,64
TULOT	5 000,00	0	0	0	0,00	—	0,00
NETTO	247 878,46	150 000	0	150 000	178 978,64	119,32	28 978,64

TASEYKSIKÖIDEN INVESTOINNIT

VESIHUOLTOLAITOKSEN INVESTOINNIT

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOK- SET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	2 165 552,02	2 300 000	0	2 300 000	2 034 358,00	88,45	-265 642,00
TULOT	0,00	100 000	0	100 000	0,00	—	-100 000,00
NETTO	2 165 552,02	2 200 000	0	2 200 000	2 034 358,00	92,47	-165 642,00

TOIMITILAPALVELUIDEN HANKEKOHTAISET RAKENNUSINVESTOINNIT

	TP 2017	ALKU- PERÄINEN TA 2018	TA- MUUTOKSET 2018	TA 2018 MUUTOSTEN JÄLKEEN	TOTEUMA 2018	TOT %	POIKKEAMA
MENOT	1 554 036,34	710 000	384 000	1 094 000	1 113 337,52	101,77	19 337,52
TULOT	0,00	0,00	0	0	4 111 526,46	-	4 111 526,46
NETTO	1 554 036,34	710 000	384 000	1 094 000	-2 998 188,94	-274,06	-4 092 188,94

MENOJEN ERITTELY HANKKEITTAIN
SALPAKANKAAN KOULU JA PÄIVÄKOTI

MENOT	0	250 000	-23 000	227 000	226 517,76	99,79	-482,24

SALPAKANKAAN TERVEYSASEMA

MENOT	525 568,22	150 000	0	150 000	86 663,39	57,78	-63 336,61

KALLIOLAN KOULU, OIVANTIEN PYSÄKÖINTIALUE

MENOT	0	100 000	-20 000	80 000	74 931,41	93,66	-5 068,5981

TIILIKANKAAN KOULU

MENOT	0	100 000	-30 000	70 000	40 966,71	58,52	-29 033,29

HOLLOLAN PÄÄKIRJASTO

MENOT	0	70 000	0	70 000	56 885,12	81,26	-13 114,88

KOULUJEN JA PÄIVÄKOTIEN PIHAVALOT

MENOT	0	40 000	0	40 000	30 207	75,52	-9 792,

HERRALAN KOULUN ÖLJYLÄMMITYS

MENOT	0	0	19 000	19 000	14 629,47	77,00	-4 370,53

KALLIOLAN KOULUN MUUTOSTYÖT

MENOT	0	0	138 000	138 000	138 166,78	100,12	166,78

VIIRIKUKON SANEERAUS

MENOT	0	0	300 000	300 000	426 474,22	142,16	126 474,22

JÄÄHALLIN KAUKALON YLEISÖSUOJA

MENOT	0	0	0	0	15 588,00	-	15 588,00

HERRALAN KOULUN VALOKUIDUN LIITTYMISMAKSU

MENOT	0	0	0	0	1 300	-	1 300

2.5 Rahoitusosa

Rahoitusosan toteutusvertailu 2018

Hollolan kunta (sisältää taseyksiköt)	Alkuperäinen talousarvio 2018	Talousarviomuutokset 2018	Talousarvio muutosten jälkeen 2018	Toteutuma yhteensä 2018	Poikkeama
Toiminta ja investoinnit					
Toiminnan rahavirta	8 993 500	-2 516 000	6 477 500	7 372 113	-894 613
Vuosikate	8 993 500	-2 516 000	6 477 500	8 905 475	-2 427 975
Satunnaiset erät	0	0	0	-583 863	583 863
Tulorahoituksen korjaukset	0	0	0	-949 498	949 498
Investointien rahavirta	-9 427 000	-322 000	-9 749 000	-3 995 161	-5 753 839
Investointimenot	-9 987 000	-322 000	-10 309 000	-9 081 299	-1 227 701
Rahoitusosuudet investointimenoihin	100 000	0	100 000	0	100 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	460 000	0	460 000	5 086 438	-4 626 438
Toiminta ja investoinnit netto	-433 500	-2 838 000	-3 271 500	3 377 252	-6 648 752
Rahoitustoiminta					
Antolainauksen muutokset	0	0	0	-84 370	84 370
Antolainasaamisten lisäykset	0	0	0	-183 900	183 900
Antolainasaamisten vähennykset	0	0	0	99 530	-99 530
Lainakannan muutokset	-1 500 000	0	-1 500 000	-8 046 082	6 546 082
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	7 000 000	0	7 000 000	0	7 000 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-8 500 000	0	-8 500 000	-8 046 082	-453 918
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	-1 933 500	-2 838 000	-4 771 500	-4 753 200	-18 300
Muut maksuvalmiuden muutokset	-3 000 000	0	-3 000 000	-338 292	-2 661 708
Toimeksiant.varojen ja pääomien muutos	0	0	0	-21 519	21 519
Vaihto-omaisuuden muutos	0	0	0	0	0
Saamisten muutos	0	0	0	1 638 586	-1 638 586
Korottomien velkojen muutos	-3 000 000	0	-3 000 000	-1 955 359	-1 044 641
Rahavarojen muutos	-4 933 500	-2 838 000	-7 771 500	-5 091 492	-2 680 008

Rahoitusosan toteutumisvertailu

	Talousarvio 2018				Toteutuma 2018				Poikkeama
	Kunta	Vesihuolto- laitos	Toimitila- palvelut	Yhteensä	Hollolan kunta	Vesihuolto- laitos	Toimitila- palvelut	Yhteensä	
Toiminta ja investoinnit									
Toiminnan rahavirta	524 900	1 345 300	4 607 300	6 477 500	1 434 839	1 335 342	4 601 931	7 372 113	-894 614
Vuosikate	524 900	1 345 300	4 607 300	6 477 500	2 968 201	1 335 342	4 601 931	8 905 475	-2 427 975
Satunnaiset erät		0	0	0	-583 863	0	0	-583 863	583 863
Tulorahoituksen korjaukset	0	0	0	0	-949 498	0	0	-949 498	949 498
Investointien rahavirta	-6 415 000	-2 200 000	-1 134 000	-9 749 000	-5 091 109	-2 034 358	3 185 806	-3 867 660	-5 754 139
Investointimenot	-6 875 000	-2 300 000	-1 134 000	-10 309 000	-5 806 403	-2 161 559	-1 113 338	-8 954 098	-1 227 701
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	100 000	0	100 000	0	0	0	0	100 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	460 000		0	460 000	787 294	0	4 299 144	5 086 438	-4 626 438
Toiminta ja investoinnit netto	-5 890 100	-854 700	3 473 300	-3 271 500	-3 584 269	-826 217	7 787 738	3 377 252	-6 648 753
Rahoitustoiminta									
Antolainauksen muutokset	0	0	0	0	-84 370	0	0	-84 370	84 370
Antolainasaamisten lisäykset	0	0	0	0	-183 900	0	0	-183 900	-183 900
Antolainasaamisten vähennykset	0	0	0	0	99 530	0	0	99 530	-99 530
Lainakannan muutokset	-1 200 000	-300 000	0	-1 500 000	-7 746 082	-300 000	0	-8 046 082	6 546 082
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	7 000 000	0	0	7 000 000	0	0	0	0	7 000 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-8 200 000	-300 000	0	-8 500 000	-7 746 082	-300 000	0	-8 046 082	-453 918
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Oman pääoman muutokset	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	-7 090 100	-1 154 700	3 473 300	-4 771 500	-11 414 722	-1 126 217	7 787 738	-4 753 201	-18 300
Muut maksuvalmiuden muutokset	-3 625 000	625 000	0	-3 000 000	6 911 262	998 918	-7 787 738	-338 292	-2 661 708
Toimeksiant.varojen ja pääomien muutos	0	0	0	0	-21 519	0	0	-21 519	21 519
Vaihto-omaisuuden muutos	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saamisten muutos	0	0	0	0	10 041 534	67 503	-8 470 451	1 638 586	-1 638 586
Korottomien velkojen muutos	-3 625 000	625 000	0	-3 000 000	-3 108 753	470 681	682 713	-1 955 359	-1 044 641
Rahavarojen muutos	-10 715 100	-529 700	3 473 300	-7 771 500	-4 503 460	-588 033	0	-5 091 492	-2 680 008

2.6 Yhteenveto valtuuston hyväksymien sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

HOLLOLAN KUNTA (sis. taseyksiköt)		Määrärahat					Tuloarviot				
	Sitovuus N/B	Alkuperäinen TA	Ta muutokset	Ta muutoksen jälkeen	Toteutuma	Poikkeama alle +	Alkuperäinen TA	Ta muutokset	Ta muutoksen jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
KÄYTTÖTALOUSOSA											
Konsernipalvelut	N	5 813 400	-200 000	5 613 400	4 814 406	798 994	2 948 300	385 000	3 333 300	3 589 354	256 054
Kunnan sosiaali- ja terveystaloudet	N	71 589 600	0	71 589 600	70 660 747	928 853	0	0	0	151 786	151 786
Hyvinvoinnin palvelualue	N	47 403 700	200 000	47 603 700	48 090 610	-486 910	4 041 100	-300 000	3 741 100	4 207 337	466 237
Elinvoiman palvelualue	N	10 235 400	-79 000	10 156 400	10 189 811	-33 411	1 193 300	0	1 193 300	1 615 471	422 171
Vesihuoltolaitos, taseyksikkö	N	2 306 200	190 000	2 496 200	2 397 568	98 632	4 172 400	0	4 172 400	4 063 803	-108 597
Toimitilapalvelut, taseyksikkö	N	11 804 700	-560 000	11 244 700	11 598 448	-353 748	18 195 000	-2 100 000	16 095 000	16 859 356	764 356
Valmistus omaan käyttöön, kunta	B	0	0	0	0	0	60 000	0	60 000	72 617	12 617
TULOSLASKELMAOSA											
Verotulot	B	0	0	0	0	0	91 325 000	-750 000	90 575 000	89 740 659	-834 341
Valtionosuudet	B	0	0	0	0	0	36 630 000	-200 000	36 430 000	36 416 981	-13 019
Korkotulot	B	0	0	0	0	0	1 000	0	1 000	24 582	23 582
Muut rahoitustulot	B	0	0	0	0	0	779 700	0	779 700	873 768	94 068
Korkomenot	B	893 600	0	893 600	645 190	248 410	0	0	0	0	0
Muut rahoitusmenot	B	305 700	0	305 700	313 457	-7 757	0	0	0	0	0
INVESTOINTIOSA											
Kiinteä omaisuus	B	700 000	0	700 000	493 665	206 335	460 000	0	460 000	126 144	-333 856
Aineeton käyttöomaisuus ja arvopaperit	B	300 000	-50 000	250 000	40 000	210 000	0	0	0	78 523	78 523
Julkinen käyttöomaisuus (KH)	B	1 962 000	1 078 000	3 040 000	2 906 756	133 244	0	0	0	0	0
Konsernipalvelut	B	0	50 000	50 000	57 441	-7 441	0	0	0	0	0
Hyvinvoinnin palvelualue	B	100 000	0	100 000	48 526	51 474	0	0	0	0	0
Elinvoiman palvelualue	B	20 000	0	20 000	21 500	-1 500	0	0	0	0	0
Liikennealueet	B	3 705 000	-1 140 000	2 565 000	2 186 737	378 263	0	0	0	0	0
Muut yleiset alueet	B	150 000	0	150 000	178 979	-28 979	0	0	0	0	0
Toimitilapalvelut, rakennusinvestoinnit	B	710 000	384 000	1 094 000	1 113 338	-19 338	0	0	0	4 111 526	4 111 526
Toimitilapalvelut, irtain	B	40 000	0	40 000	0	40 000	0	0	0	0	0
Vesihuoltolaitos, taseyksikkö	B	2 300 000	0	2 300 000	2 034 358	265 642	100 000	0	100 000	0	-100 000
RAHOITUSOSA											
Antolainaukset muutokset											
Antolainasaamisten lisäys	B	0	0	0	183 900,00	-183 900	0	0	0	0	0
Antolainasaamisten vähennykset	B	0	0	0	0	0	0	0	0	99 530	99 530
Lainakannan muutokset											
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B	0	0	0	0	0	7 000 000	0	7 000 000	01	-7 000 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B	8 500 000	0	8 500 000	8 046 082	453 918	0	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen		-1 933 500	-2 838 000	-4 771 500	-4 625 998	-145 502	0	0	0	0	0
YHTEENSÄ		166 905 800	-2 965 000	163 940 800	161 395 521	2 545 279	166 905 800	-2 965 000	163 940 800	162 031 437	-1 909 363

N= sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio, B=bruttomääräraha/-tuloarvio

2.7 Yhteenveto valtuuston hyväksymien nettomenojen toteutumisesta

	Talousarvio 2018	Toteutunut 2018	Poikkeama. 2018	Tot %
KUNNANHALLITUS				
Tuotot	3 333 300	3 741 140	-407 840	112,2 %
Kulut	-77 203 032	-75 475 154	-1 727 878	97,8 %
Netto	-73 869 732	-71 734 014	-2 135 718	97,1 %
HYVINVOINTIVALIOKUNTA				
Tuotot	3 741 100	4 207 337	-466 237	112,5 %
Kulut	-47 603 665	-48 090 609	486 944	101,0 %
Netto	-43 862 565	-43 883 272	20 707	100,0 %
ELINVOIMAVALIOKUNTA				
Tuotot	21 520 743	22 611 247	-1 090 504	105,1 %
Kulut	-23 897 331	-24 185 828	288 497	101,2 %
Netto	-2 376 588	-1 574 581	-802 007	66,3 %
RAPORTTI YHTEENSÄ				
Tuotot	28 595 143	30 559 724	-1 964 581	106,9 %
Kulut	-148 704 028	-147 751 591	-952 437	99,4 %
Netto	-120 108 885	-117 191 867	-2 917 018	97,6 %

3. Tilinpäätöslaskelmat

3.1 Tuloslaskelma

HOLLOLAN KUNNAN TULOSLASKELMA

	1.1.-31.12.2018	1.1.-31.12.2017
Toimintatuotot		
Myyntituotot	6 646 750,98	7 774 632,29
Maksutuotot	2 139 214,12	2 224 421,59
Tuot ja avustukset	2 073 707,08	1 824 759,75
Vuokratuotot	2 685 807,60	4 265 854,37
Muut toimintatuotot	1 703 569,15	1 025 712,12
	<u>15 249 048,93</u>	<u>17 115 380,12</u>
Valmistus omaan käyttöön	72 617,14	120 694,03
Toimintakulut		
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-23 869 700,88	-23 700 890,28
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-6 408 334,46	-6 276 687,39
Muut henkilösivukulut	-806 794,01	-1 058 494,21
Palvelujen ostot	-90 432 479,99	-87 977 333,81
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 576 361,55	-5 026 593,64
Avustukset	-4 016 334,87	-3 981 266,20
Muut toimintakulut	-2 403 527,47	-1 831 443,05
	<u>-132 513 533,23</u>	<u>-129 852 708,58</u>
Toimintakate	-117 191 867,16	-112 616 634,43
Verotulot	89 740 658,60	91 982 591,59
Valtionosuudet	36 416 981,00	36 770 665,00
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	24 581,73	982,72
Muut rahoitustuotot	873 767,60	511 536,87
Korkokulut	-645 190,15	-661 889,18
Muut rahoituskulut	-313 456,86	-10 320,48
	<u>-60 297,68</u>	<u>-159 690,07</u>
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä		
Vuosikate	8 905 474,76	15 976 932,09
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-10 334 226,17	-10 914 715,55
Arvonalentumiset	-102 614,10	0,00
	<u>-10 436 840,27</u>	<u>-10 914 715,55</u>
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä		
Satunnaiset erät		
Satunnaiset tuotot	0,00	0,00
Satunnaiset kulut	-583 863,25	0,00
	<u>-583 863,25</u>	<u>0,00</u>
Satunnaiset tuotot ja kulut yhteensä		
Tilikauden tulos	-2 115 228,76	5 062 216,54
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	5 897,59	5 897,59
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0,00	-5 000 000,00
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-2 109 331,17	68 114,13

3.2 Rahoituslaskelma

HOLLOLAN KUNNAN RAHOITUSLASKELMA

	2018	2017
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	8 905 474,76	15 976 932,09
Satunnaiset erät	-583 863,25	
Tulorahoituksen korjaukset	-949 498,21	-397 368,58
	<u>7 372 113,30</u>	<u>15 579 563,51</u>
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-8 954 097,56	-10 830 099,65
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,00	5 000,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	5 086 437,95	1 862 239,69
	<u>-3 867 659,61</u>	<u>-8 962 859,96</u>
Toiminnan ja investointien rahavirta	3 504 453,69	6 616 703,55
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	-183 900,00	-1 887 615,28
Antolainasaamisten vähennykset	99 530,00	447 090,00
	<u>-84 370,00</u>	<u>-1 440 525,28</u>
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-8 046 082,34	-8 834 842,85
	<u>-8 046 082,34</u>	<u>-8 834 842,85</u>
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-21 518,77	7 321,98
Vaihto-omaisuuden muutos	0,00	0,00
Saamisten muutos	1 638 585,86	3 790 931,30
Korottomien velkojen muutos	-1 955 358,68	-11 248 327,37
	<u>-338 291,59</u>	<u>-7 450 074,09</u>
Rahoituksen rahavirta	-8 468 743,93	-17 725 442,22
Rahavarojen muutos	-4 964 290,24	-11 108 738,67
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	9 619 887,18	14 584 177,42
Rahavarat 1.1.	14 584 177,42	25 692 916,09
	<u>-4 964 290,24</u>	<u>-11 108 738,67</u>

3.3 Tase

HOLLOLAN KUNNAN TASE

VASTAAVAA	2018	2017
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	41 320,07	0,00
Muut pitkävaikutteiset menot	690 659,45	66 812,61
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankkeet	3 247 320,97	357 179,21
	<u>3 979 300,49</u>	<u>423 991,82</u>
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	23 532 038,33	23 699 521,60
Rakennukset	49 782 802,31	57 223 354,05
Kiinteät rakenteet ja laitteet	41 959 350,09	37 192 169,50
Koneet ja kalusto	2 758 057,74	985 546,60
Muut aineelliset hyödykkeet	28 798,37	28 798,37
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 088 417,10	9 764 959,64
	<u>119 149 463,94</u>	<u>128 894 349,76</u>
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	13 952 058,14	14 016 264,67
Muut lainasaamiset	1 948 161,28	1 866 791,28
Muut saamiset	432 916,74	
	<u>16 333 136,16</u>	<u>15 883 055,95</u>
TOIMEKSIANTOJEN VARAT		
Lahjoitusrahastojen varat	31 382,79	70 016,77
Muut toimeksiantojen varat		
	<u>31 382,79</u>	<u>70 016,77</u>
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Saamiset		
Pitkäaikaiset saamiset		
Muut saamiset	0,00	542 857,00
Siirtosaamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	1 050 752,44	1 758 327,46
Lainasaamiset	0,00	0,00
Muut saamiset	1 503 485,82	1 596 384,37
Siirtosaamiset	2 285 896,42	2 581 151,71
	<u>4 840 134,68</u>	<u>6 478 720,54</u>
Rahat ja pankkisaamiset	9 619 887,18	14 584 177,42
VASTAAVAA YHTEENSÄ	153 953 305,24	166 334 312,26

VASTATTAVAA	2018	2017
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	65 882 500,88	65 882 500,88
Edellisten tilikausien ylijäämä	17 959 428,25	17 891 314,12
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-2 109 331,17	68 114,13
	<u>81 732 597,96</u>	<u>83 841 929,13</u>
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
Poistoero	22 323,81	28 221,40
Vapaaehtoiset varaukset	5 000 000,00	5 000 000,00
	<u>5 022 323,81</u>	<u>5 028 221,40</u>
PAKOLLISET VARAUKSET		
Muut pakolliset varaukset	0,00	204 184,49
	<u>0,00</u>	<u>204 184,49</u>
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Valtion toimeksiannot	0,00	87 019,61
Lahjoitusrahastojen pääomat	138 155,77	111 288,91
	<u>138 155,77</u>	<u>198 308,52</u>
VIERAS PÄÄOMA		
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37 601 660,98	45 145 756,32
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	0,00
Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	10 655 880,57	10 494 000,67
Siirtovelat	1 272 588,66	1 235 906,66
	<u>49 530 130,21</u>	<u>56 875 663,65</u>
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	7 544 095,34	8 039 582,34
Lainat julkisyhteisöiltä	0,00	6 500,00
Saadut ennakot	19 373,08	13 979,31
Ostovelat	3 979 218,50	7 540 901,97
Muut velat/liittymismaksut ja muut velat	917 611,31	590 824,09
Siirtovelat	5 069 799,26	3 994 217,36
	<u>17 530 097,49</u>	<u>20 186 005,07</u>
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	153 953 305,24	166 334 312,26

3.4 Konsernilaskelmat

HOLLOLA KONSERNI
TULOSLASKELMA

1.1.2018 - 31.12.2018

1.1.2017-31.12.2017

Toimintatuotot		
Myyntituotot	78 544 411,61	77 647 967,89
Maksutuotot	8 669 549,03	8 850 424,63
Tuet ja avustukset	3 367 619,85	2 932 220,25
Muut toimintatuotot	5 971 792,03	7 107 049,11
Toimintatuotot	96 553 372,52	96 537 661,88
Valmistus omaan käyttöön	72 617,14	120 694,03
Toimintakulut		
Palkat ja palkkiot	-59 436 771,76	-57 292 088,90
Eläkekulut	-13 279 845,66	-12 870 387,72
Muut henkilösivukulut	-2 112 175,91	-2 603 697,36
Palvelujen ostot	-108 289 978,65	-109 455 638,07
Ostot tilikauden aikana	-13 042 226,41	-12 666 236,45
Avustukset	-6 881 993,69	-6 379 831,09
Muut toimintakulut	-12 847 299,72	-9 794 874,74
Toimintakulut	-215 890 291,80	-211 062 754,33
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	5 622,39	-21 977,43
TOIMINTAKATE	-119 258 679,75	-114 426 375,85
Verotulot	89 740 658,60	91 982 591,59
Valtionosuudet	41 487 063,18	41 632 201,35
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	27 346,74	6 380,13
Muut rahoitustuotot	653 469,50	585 955,64
Korkokulut	-833 351,92	-855 520,23
Muut rahoituskulut	-40 735,50	-41 340,19
Rahoitustuotot ja -kulut	-193 271,18	-304 524,65
VUOSIKATE	11 775 770,85	18 883 892,44
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-13 613 591,74	-14 368 486,23
Omistuksen eliminointierot	56 655,71	0,00
Arvonalentumiset	-102 663,00	-21 819,08
Poistot ja arvonalentumiset	-13 659 599,03	-14 390 305,31
Satunnaiset erät		
Muut satunnaiset tuotot	656 939,27	155 883,74
Muut satunnaiset kulut	-588 391,16	-3 461,65
Satunnaiset erät	68 548,11	152 422,09
TILIKAUDEN TULOS	-1 815 280,07	4 646 009,22
Tilinpäätössiirrot	-810,77	-461,50
Tilikauden verot	-3 630,67	-332,31
Laskennalliset verot	-45 556,05	67 759,59
Vähemmistöosuudet	-1 918,19	194 421,69
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-1 867 195,75	4 907 396,69

HOLLOLA KONSERNI

TASE

1.1.2018 - 31.12.2018

1.1.2017-31.12.2017

VASTAAVAA

PYSYVÄT VASTAAVAT

Aineettomat hyödykkeet

Aineettomat oikeudet

195 241,37

140 856,08

Muut pitkävaikutteiset menot

706 893,71

106 222,46

Ennakkomaksut

3 247 480,65

357 179,21

Aineettomat hyödykkeet**4 149 615,73****604 257,75**

Aineelliset hyödykkeet

Maa- ja vesialueet

25 131 077,91

24 889 045,79

Rakennukset

75 066 354,57

84 761 238,90

Kiinteät rakenteet ja laitteet

43 632 558,12

37 675 470,97

Koneet ja kalusto

5 609 058,32

3 646 867,05

Muut aineelliset hyödykkeet

183 990,65

1 556 285,77

Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat

2 058 098,17

10 004 815,44

Aineelliset hyödykkeet**151 681 137,74****162 533 723,92**

Sijoitukset

Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet

49 164,18

0,00

Muut osakkeet ja osuudet

2 409 972,89

2 309 504,69

Muut lainasaamiset

1 712 778,32

1 576 408,32

Muut saamiset

59 952,00

41 170,16

Sijoitukset**4 231 867,39****3 927 083,17****PYSYVÄT VASTAAVAT****160 062 620,87****167 065 064,84**

TOIMEKSIANTOJEN VARAT

118 350,77

177 823,49

TOIMEKSIANTOJEN VARAT**163 188,46****261 295,17**

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus

734 182,87

719 028,19

Saamiset

Pitkäaikaiset saamiset

1 109 466,51

1 749 286,81

Lyhytaikaiset saamiset

10 826 919,61

11 852 401,98

Saamiset**11 936 386,12****13 601 688,79**

Rahoitusarvopaperit

1 334 781,40

888 777,46

Rahat ja pankkisaamiset

17 885 952,32

23 137 089,80

VAIHTUVAT VASTAAVAT**31 920 302,71****38 346 584,24****VASTAAVAA****192 117 112,04****205 672 944,25**

HOLLOLA KONSERNI

TASE

1.1.2018 - 31.12.2018

1.1.2017-31.12.2017

VASTATTAVAA

OMA PÄÄOMA

Peruspääoma	65 882 500,88	65 882 500,88
Arvonkorotusrahasto	1 275 261,78	1 320 632,32
Muut omat rahastot	73 019,04	72 661,51
Edellisten tilikausien ylijäämä	23 350 830,39	18 250 994,92
Tilikauden alijäämä	-1 867 195,75	4 907 396,68
OMA PÄÄOMA	88 714 416,34	90 434 186,31

VÄHEMMISTÖOSUUDET

524 271,15

454 556,45

PAKOLLISET VARAUKSET

Muut pakolliset varaukset

1 397 860,56

1 558 996,57

PAKOLLISET VARAUKSET**1 397 860,56****1 558 996,57****TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT****550 293,13****642 448,03**

VIERA SPÄÄOMA

Pitkäaikainen

Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	56 522 747,61	65 609 684,75
Lainat julkisyhteisöiltä	13 384,08	13 741,61
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	56 536 131,69	65 623 426,36
Muut velat	10 665 068,87	10 504 466,72
Siirtovelat	1 132 442,44	1 099 800,09
Laskennalliset verovelat	530 531,05	484 975,00
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	12 328 042,36	12 089 241,81
	<u>68 864 174,05</u>	<u>77 712 668,17</u>

Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	9 087 563,74	9 619 615,71
Lainat julkisyhteisöiltä	357,53	6 857,53
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	9 087 921,27	9 626 473,24
Saadut ennakot	59 416,06	50 183,11
Ostovelat	7 530 426,29	12 122 488,80
Muut velat	2 234 699,83	2 545 374,35
Siirtovelat	13 153 633,36	10 525 569,22
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	22 978 175,54	25 243 615,48
	<u>32 066 096,81</u>	<u>34 870 088,72</u>

VIERAS PÄÄOMA

VASTATTAVAA YHTEENSÄ**192 117 112,04****205 672 944,25**

HOLLOLA KONSERNI
RAHOITUSLASKELMA

01.01.-31.12.2018

01.01.-31.12.2017

Toiminnan rahavirta

VUOSIKATE	11 775 770,84	18 883 892,44
Satunnaiset erät	68 548,11	152 422,09
Tilikauden verot	-3 630,67	-332,31
Tulorahoituksen korjaukset	-1 374 092,51	-548 607,62
	10 305 459,75	18 487 374,60

Investointien rahavirta

Investointimenot	-12 017 999,00	-18 274 949,27
Rahoitusosuudet investointimenoihin		5 000,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	6 844 717,75	3 311 017,52
Investointien rahavirta	-5 173 281,25	-14 958 931,75

Toiminnan ja investointien rahavirta
5 132 178,50   **3 528 442,85**
Rahoituksen rahavirta

<u>Antolainauksen muutokset</u>		
Antolainasaamisten lisäykset	-154 911,05	-1 710 494,95
Antolainasaamisten vähennykset	-240,79	250 206,33
Antolainauksen muutokset	-155 151,84	-1 460 288,62

Lainakannan muutokset

Pitkäaikaisten lainojen lisäys	208 194,78	5 760 803,01
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 084 847,37	-1 351 946,11
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-8 749 194,04	-9 039 432,82
Lainakannan muutokset	-9 625 846,63	-4 630 575,92

Oman pääoman muutokset

Oman pääoman muutokset	191 895,55	-461,50
Muutokset vähemmistön osuudessa	67 796,50	0,00
Oman pääoman muutokset	259 782,05	-461,50

Muut maksuvalmiuden muutokset

Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	5 951,79	123 057,32
Vaihto-omaisuuden muutos	-15 154,67	-55 194,43
Saamisten muutos	1 664 994,95	1 247 344,58
Korottomien velkojen muutos	-207 188,7	-6 689 963,85
Muut maksuvalmiuden muutokset	-416 095,63	-5 374 756,38

Rahoituksen rahavirta
-9 937 312,05   **-11 466 082,42**
Rahavarojen muutos
-4 805 133,54   **-7 937 639,57**

Rahavarat 31.12.	19 220 733,71	24 025 867,25
Rahavarat 1.1.	24 025 867,25	31 963 506,83
Kuntayhtymän omistusosuuden muutos	0,00	0,00
Rahavarojen muutos	-4 805 133,54	-7 937 639,57

4. Tilinpäätöksen liitetiedot

4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet. Poistosuunnitelmaa on muutettu valtuuston päätöksillä 25.9.2017 (24§) ja otettu käyttöön 1.1.2018 alkaen

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseeseen hankintamenoa.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon. Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoa tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Johdannaissopimusten käsittely

Johdannaissopimukset ovat koronvaihtosopimuksia. Kaikki johdannaissopimukset on tehty lainakannan suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisten lainojen vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksilla kiinteään korkoon. Sopimukset ovat voimassa 12.1.2023 ja 3.7.2023 asti. Vuonna 2018 ei ole tehty uusia johdannaissopimuksia.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintamenoa vähennykseksi.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Hollolan Tilapalvelu Oy perustettiin 20.6.2017. Hollolan kunnan siivous- ja kiinteistöhuollon henkilöstö siirtyivät liikkeenluovutus sopimuksella osakeyhtiölle 1.1.2018 alkaen. Tämä vaikuttaa niin talletusta kuin henkilöstöä koskeviin vertailutietoihin.

Hollolan kunnan terveysasemien ruoka- ja siivouspalveluiden henkilöstö siirtyi liikkeenluovutus sopimuksella Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymälle vuoden 2017 aikana.

4.2 Tuloslaskelman liitetiedot

Hollolan kunta	12/2018	12/2017
TOIMINTATUOTOT TEHTÄVÄKOKONAISUUKSINA		
Yleishallinto	2 687 353,57	2 577 724,56
Sosiaali- ja terveystoimet	151 786,31	351 510,86
Opetus- ja kulttuuritoimet	4 146 156,59	4 068 710,29
Yhdyskuntapalvelut	8 221 728,25	10 117 434,41
Muut palvelut	42 024,21	0,00
Toimintatuotot yhteensä	15 249 048,93	17 115 380,12
VEROTULOT		
Kunnan tulovero	81 565 366,81	83 598 011,23
Osuus yhteisöveron tuotosta	2 799 019,77	3 007 413,36
Kiinteistövero	5 376 272,02	5 377 167,00
Verotulot yhteensä	89 740 658,60	91 982 591,59
VALTIONOSUUDET		
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	34 712 612,00	41 080 127,00
Siitä: Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	6 257 280,00	6 186 603,00
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	-4 552 911,00	-4 309 462,00
Valtionosuudet yhteensä	36 416 981,00	36 770 665,00
PALVELUJEN OSTOT ERITELTYNÄ		
Asiakaspalvelujen ostot	73 674 945,52	73 013 558,66
Muiden palvelujen ostot	16 757 534,47	14 963 775,15
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	90 432 479,99	87 977 333,81
PAKOLLISTEN VARAUSTEN MUUTOKSET		
Muut pakolliset varaukset		
Osuus Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy tililimiitistä 1.1.2017	0,00	115 000,00
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	0,00	-115 000,00
Osuus Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy tililimiitistä 31.12.2017	0,00	0,00
Osuus Metsäkartellin oikeudenkäyntikuluista 1.1.	204 184,49	0,00
Lisäykset tilikaudella	0,00	204 184,49
Vähennykset tilikaudella	-204 184,49	0,00
Muut pakolliset varaukset 31.12.	0,00	204 184,49
Muut pakolliset varaukset yhteensä 31.12.	0,00	204 184,49
Varaukset yhteensä	0,00	204 184,49

Hollolan kunta

12/2018

12/2017

PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEIDEN MYYNTIVOITOT JA -TAPPIOT**Muut toimintatuotot**

Maa- ja vesialueiden luovutusvoitot	628 164,27	486 721,60
Rakennusten luovutusvoitot	641 340,19	
Osakkeiden luovutusvoitot	75 269,58	
Luovutusvoitot yhteensä	1 344 774,04	486 721,60

Muut toimintakulut

Maa-omaisuuden luovutustappio	0,00	168,53
Luovutustappio yhteensä	0,00	168,53

SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT**Satunnaiset kulut**

Käyttöomaisuuden myyntitappiot	583 863,25	0,00
Satunnaiset kulut	583 863,25	0,00

Satunnaiset erät yhteensä

583 863,25	0,00

ERITTELY OSINKOTUOTOISTA JA OSUUSPÄÄOMAN KOROISTA

Osinkotuotot muista yhteisöistä	554 389,00	496 249,00
Yhteensä	554 389,00	496 249,00

ERITTELY POISTOERON MUUTOKSISTA

Poistoeron vähennys	5 897,59	5 897,59
Yhteensä	5 897,59	5 897,59

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 25.09.2017 päivitetyn poistosuunnitelman käyttöön 1.1.2018 alkaen. Poistonaisten hyödykkeiden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Arvioidut poistoaajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:

Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet	5 vuotta	Tasapoisto
Liikearvo	5 vuotta	Tasapoisto
ATK-ohjelmistot	3 vuotta	Tasapoisto
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	Tasapoisto
Osuus toisen yhteisön tiehankkeeseen	15 vuotta	
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset ja rakennelmat		
Hallinto- ja laitosrakennukset	20 vuotta	Tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20 vuotta	Tasapoisto
Taloussrakennukset	15 vuotta	Tasapoisto
Vapaa-ajan rakennukset	20 vuotta	Tasapoisto
Asuinrakennukset	30 vuotta	Tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Kadut, tiet, torit ja puistot	20 %	Menojäännöspoisto
Sillat, laiturit ja uimalat	25 %	Menojäännöspoisto
Muut maa- ja vesirakenteet	20 %	Menojäännöspoisto
Vedenjakelu- ja viemäriverkosto	30 vuotta	Tasapoisto
Kaukolämpöverkko	20 vuotta	Tasapoisto
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	20 %	Menojäännöspoisto
Puhelinverkko, keskusasema ja alakeskukset	22 %	Menojäännöspoisto
Maakaasuverkko	15 %	Menojäännöspoisto
Muut putki- ja kaapeliverkot	20 %	Menojäännöspoisto
Sähkö-, vesi yms. laitosten laitoskoneet ja laitteet	25 %	Menojäännöspoisto
Kiinteät nosto- ja siirtolaitteet	20 %	Menojäännöspoisto
Liikenteen ohjauslaitteet	25 %	Menojäännöspoisto
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	25 %	Menojäännöspoisto
Koneet ja kalusto		
Rautaiset alukset	15 vuotta	Tasapoisto
Puiset alukset ja muut uivat työkoneet	8 vuotta	Tasapoisto
Muut kuljetusvälineet	5 vuotta	Tasapoisto
Muut liikkuvat työkoneet	5 vuotta	Tasapoisto
Muut raskaat koneet	10 vuotta	Tasapoisto
Muut kevyet koneet	5 vuotta	Tasapoisto
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. laitteet	5 vuotta	Tasapoisto
Atk-laitteet	3 vuotta	Tasapoisto
Muut laitteet ja kalusteet	5 vuotta	Tasapoisto
Vedenottamot ja jätevedenpuhdistamot		
Rakennukset	8 %	Menojäännöspoisto
Pumput	25 %	Menojäännöspoisto
Muut koneet	18 %	Menojäännöspoisto
Vesitorni	40 vuotta	Tasapoisto

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kunnassa kirjattu vuosikuluiksi.

4.3 Taseen liitetiedot

TASEEN LIITETIEDOT

Hollolan kunta	2018	2017

TASEEN VASTAAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

PYSYVÄT VASTAAVAT

AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

Aineettomat oikeudet

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	0,00	22 545,01
Lisäykset (investoinnit) (+)	29 782,50	0,00
Vähennykset (-)	0,00	-22 545,01
Siirrot erien välillä (+/-)	16 614,11	0,00
Kauden poistot (-)	-5 076,54	0,00
Aineettomat oikeudet	41 320,07	0,00

Muut pitkävaikutteiset menot

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	66 812,61	125 764,12
Siirrot erien välillä (+/-)	699 593,44	0,00
Kauden poistot (-)	-75 746,60	-58 951,51
Muut pitkävaikutteiset menot	690 659,45	66 812,61

Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	357 179,21	0,00
Lisäykset (investoinnit) (+)	2 906 755,87	357 179,21
Siirrot erien välillä (+/-)	-16 614,11	0,00
Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	3 247 320,97	357 179,21

Aineettomat hyödykkeet	3 979 300,49	423 991,82

AINEELLISET HYÖDYKKEET

Maa- ja vesialueet

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	23 699 521,60	23 159 122,60
Lisäykset (investoinnit) (+)	375 684,80	466 525,43
Vähennykset (-)	-113 251,33	-54 722,93
Siirrot erien välillä (+/-)	0,00	128 596,50
Maa- ja vesialueet	23 961 955,07	23 699 521,60

Rakennukset

Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	57 223 354,05	62 126 142,78
Lisäykset (investoinnit) (+)	944 342,35	823 980,05
Vähennykset (-)	-4 212 588,11	0,00
Siirrot erien välillä (+/-)	0,00	643 419,69
Kauden poistot (-)	-3 225 577,86	-6 370 188,47
Arvonlennukset (-) ja arvonalennusten palautukset (+)	-946 728,12	0,00
Rakennukset	49 782 802,31	57 223 354,05

Hollolan kunta	2018	2017
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	37 192 169,50	37 235 932,00
Lisäykset (investoinnit) (+)	3 699 882,14	0,00
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	-5 000,00
Vähennykset (-)	-104 675,86	0,00
Siirrot erien välillä (+/-)	6 260 966,70	3 929 210,16
Kauden poistot (-)	-5 088 992,39	-3 967 972,66
Arvonlennukset (-) ja arvonalennusten palautukset (+)	0,00	0,00
Kiinteät rakenteet ja laitteet	41 959 350,09	37 192 169,50
Koneet ja kalusto		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	985 546,60	1 402 416,59
Lisäykset (investoinnit) (+)	70 026,00	34 524,22
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	0,00
Vähennykset (-)	-1 503,40	-15 074,87
Siirrot erien välillä (+/-)	2 586 348,13	81 283,57
Kauden poistot (-)	-882 359,59	-517 602,91
Arvonlennukset (-) ja arvonalennusten palautukset (+)	0,00	0,00
Koneet ja kalusto	2 758 057,74	985 546,60
Muut aineelliset hyödykkeet		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	28 798,37	28 798,37
Muut aineelliset hyödykkeet	28 798,37	28 798,37
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat		
Ennakkomaksut		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	125 877,52	125 877,52
Ennakkomaksut	125 877,52	125 877,52
Keskeneräiset hankinnat		
Poistamaton hankintameno 1.1. (+)	9 639 082,12	5 940 061,30
Lisäykset (investoinnit) (+)	887 623,90	8 481 530,74
Siirrot erien välillä (+/-)	-9 546 908,27	-4 782 509,92
Arvonlennukset (-)	-17 258,17	0,00
Keskeneräiset hankinnat	962 539,58	9 639 082,12
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 088 417,10	9 764 959,64
Aineelliset hyödykkeet	119 579 380,68	128 894 349,76
SIOITUKSET		
Osakkeet ja osuudet		
Osakkeet ja osuudet tytäryhteisöissä		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	2 118 056,79	1 538 056,79
Lisäykset (investoinnit) (+)	40 000,00	580 000,00
Vähennykset (-)	-100 953,00	0,00
Osakkeet ja osuudet tytäryhteisöissä	2 057 103,79	2 118 056,79
Kuntayhtymäosuudet		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	11 142 255,73	11 142 255,73
Kuntayhtymäosuudet	11 142 255,73	11 142 255,73
Osakkeet ja osuudet osakkuus- ja muissa omistusyhteisöissä		
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	34 560,93	34 560,93
Osakkuusyhteisöosakkeet ja -osuudet	34 560,93	34 560,93

Hollolan kunta	2018	2017
Muut osakkeet ja osuudet		
Kirjanpitoarvo 1.1. (+)	721 391,22	1 918 375,03
Lisäykset (investoinnit) (+)	0,00	86 360,00
Vähennykset (-)	-3 253,53	-1 283 343,81
Muut osakkeet ja osuudet	718 137,69	721 391,22
Osakkeet ja osuudet	13 952 058,14	14 016 264,67
Muut lainasaamiset		
Pääomalainasaamiset tytäryhteisöiltä		
Hankintameno 1.1.	0,00	330 000,00
Vähennykset (-)	0,00	-330 000,00
Hankintameno 31.12.	0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	0,00	0,00
Pääomalainasaamiset muilta		
Lisäykset (+)	1 283 175,28	1 283 175,28
Hankintameno 31.12.	1 283 175,28	1 283 175,28
Kirjanpitoarvo 31.12.	1 283 175,28	1 283 175,28
Muut lainasaamiset tytäryhteisöiltä		
Lisäykset (+)	550 000,00	550 000,00
Vähennykset (-)	-55 000,00	0,00
Hankintameno 31.12.	495 000,00	550 000,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	495 000,00	550 000,00
Muut lainasaamiset muilta		
Hankintameno 1.1.	33 616,00	96 266,00
Lisäykset (+)	180 900,00	0,00
Vähennykset (-)	-44 530,00	-62 650,00
Hankintameno 31.12.	169 986,00	33 616,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	169 986,00	33 616,00
Muut lainasaamiset yhteensä	1 948 161,28	1 866 791,28
Muut saamiset		
Muut saamiset muilta		
Hankintameno 1.1.	0,00	0,00
Lisäykset (+)	3 000,00	0,00
Hankintameno 31.12.	3 000,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	3 000,00	0,00
Muut saamiset yhteensä	3 000,00	0,00
Sijoitukset	15 903 219,42	15 883 055,95
Omistuksia muissa yhteisöissä		
Olellaiset kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset		
Hollola-Lahden vesilaitoskuntayhtymä		
Tasearvo 1.1.	344 244,20	344 244,20
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	0,00	0,00
Tasearvo 31.12.	344 244,20	344 244,20
Kunnan osuus kuntayhtymän peruspääomasta	344 244,20	344 244,20
Ero	0,00	0,00

Hollolan kunta	2018	2017
Eteva kuntayhtymä		
Tasearvo 1.1.	193 577,33	193 577,33
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	0,00	0,00
Tasearvo 31.12.	193 577,33	193 577,33
Kunnan osuus kuntayhtymän peruspääomasta	96 044,01	96 044,01
Ero	97 533,32	97 533,32
Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymä		
Tasearvo 1.1.	3 913 521,39	3 913 521,39
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	0,00	0,00
Tasearvo 31.12.	3 913 521,39	3 913 521,39
Kunnan osuus kuntayhtymän peruspääomasta	3 913 525,37	3 629 948,11
Ero	-3,98	283 573,28
Päijät-Hämeen liitto		
Tasearvo 1.1.	24 208,41	24 208,41
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	0,00	0,00
Tasearvo 31.12.	24 208,41	24 208,41
Kunnan osuus kuntayhtymän peruspääomasta	24 208,41	24 208,41
Ero	0,00	0,00
Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä		
Tasearvo 1.1.	6 666 704,40	6 666 704,40
Lisäykset tilikaudella	0,00	0,00
Vähennykset tilikaudella	0,00	0,00
Tasearvo 31.12.	6 666 704,40	6 666 704,40
Kunnan osuus kuntayhtymän peruspääomasta	6 666 704,40	6 666 704,40
Ero	0,00	0,00
Omistukset muissa yhteisöissä		
Tytäryhteistöt		
Hollolan Asuntalot Oy, Hollola, 100%		
Kuntakonsernin osuus		
Omasta pääomasta	985	-232
Vieraasta pääomasta	13636	14369
Tilikauden voitto/tappio	97	-38
Hollolan Palveluasunnot Oy, Hollola, 100%		
Kuntakonsernin osuus		
Omasta pääomasta	1120	1121
Vieraasta pääomasta	352	706
Tilikauden voitto/tappio	0	0
Hämeenkosken Biolämpö Oy, Hollola, 100%		
Kuntakonsernin osuus		
Omasta pääomasta	49	13
Vieraasta pääomasta	1100	1127
Tilikauden voitto/tappio	36	-20
Asunto Oy Tervasmiihu, Hollola, 88,08%		
Kuntakonsernin osuus		
Omasta pääomasta	85	85
Vieraasta pääomasta	490	519
Tilikauden voitto/tappio	0	0
Kiint. Oy Harmaaleppä, Hollola, 61,40%		
Kuntakonsernin osuus		
Omasta pääomasta	593	593
Vieraasta pääomasta	1153	1273
Tilikauden voitto/tappio	0	0

Hollolan kunta	2018	2017
Hollolan Tilapalvelu Oy, Hollola, 100%		
Kuntakonsernin osuus		
Omasta pääomasta	56	56
Vieraasta pääomasta	1188	603
Tilikauden voitto/tappio	0	-44
Kuntayhtymät		
Hollolan-Lahden vesilaitos ky, Hollola, 60%		
Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
Omasta pääomasta	1141	1148
Vieraasta pääomasta	564	617
Tilikauden voitto/tappio	-7	-7
Koulutuskeskus Salpaus ky, Lahti, 8,82%		
Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
Omasta pääomasta	6548	5913
Vieraasta pääomasta	1833	1680
Tilikauden voitto/tappio	200	215
Päijät-Hämeen liitto, Lahti, 11,32%		
Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
Omasta pääomasta	445	370
Vieraasta pääomasta	822	539
Tilikauden voitto/tappio	75	42
Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä, Lahti, 11,01%		
Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
Omasta pääomasta	7018	6796
Vieraasta pääomasta	14047	14327
Tilikauden voitto/tappio	80	20
Eteva kuntayhtymä, Mäntsälä, 0,60%		
Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
Omasta pääomasta	100	91
Vieraasta pääomasta	298	304
Tilikauden voitto/tappio	9	3
Osakkuusyhteistöt		
Kiint. Oy Liikejalava, Hollola, 35,46%		
Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
Omasta pääomasta	1	39
Vieraasta pääomasta	0	0
Tilikauden voitto/tappio	1	0
VAIHTUVIEN VASTAAVIEN SAAMISET		
SAAMISET TYTÄRYHTEISÖILTÄ, KUNTAYHTY-		
MILTÄ JA OSAKKUUS- JA		
OMISTUSYHTEISYHTEISÖILTÄ		
Saamiset tytäryhteisöiltä		
Pitkäaikaiset		
Lainasaamiset	495 000,00	550 000,00
Pitkäaikaiset yhteensä	495 000,00	550 000,00
Lyhytaikaiset		
Myyntisaamiset	14 798,72	64 615,00
Muut saamiset	333,35	40 333,35
Lyhytaikaiset yhteensä	15 132,07	104 948,35
Saamiset tytäryhteisöiltä yhteensä	510 132,07	654 948,35

Hollolan kunta	2018	2017
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä		
Myyntisaamiset	40 737,20	173 317,55
Siirtosaamiset	1 109 468,00	1 608 694,00
Yhteensä	1 150 205,20	1 782 011,55
Saamiset yhteensä	1 660 337,27	2 436 959,90
SIIRTOSAAMISIIN SISÄLTYVÄT OLENNAISET ERÄT		
Lyhytaikaiset siirtosaamiset		
EU-tuet ja muut avustukset	118 458,14	99 890,60
Kelan korvaukset työterveyshuollosta	111 539,50	103 209,38
Leasing vuokrat	455 329,55	0,00
Lipeä vahinko Lahti Aqua	107 711,60	237 543,27
ELY palkkatuet	54 145,56	108 048,53
PHHYKY sairaanhoito	1 109 468,00	1 608 694,00
AVI, saatava Lemminkäinen Oy *)	247 604,29	247 604,29
KEVA varhearvio	32 501,15	39 301,61
Muut tulojäämät	49 138,63	136 860,03
Muihin siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	2 285 896,42	2 581 151,71

*) Lemminkäinen Oyj on tallettanut Etelä-Suomen aluehallintovirastolle 447.604,29 euroa Hollolan kunnan lukuun Helsingin käräjäoikeuden tuomion nro 13/65000 perusteella ensisijaisesti tuomitun korvauksen Hollolan kunnalle. Kunnan kirjanpidossa ko. saatava on kirjattu siirtosaamisiin ja korvauksen pääoma hankintamenon vähennykseksi, oikeudenkäyntikulujen korvaus palvelujen ostojen vähennykseksi sekä korot muihin rahoitustuottoihin. Korvattavaa summaa on piennetty 200.0000 eurolla varovaisuuden periaatteen mukaisesti.

Hollolan kunta	2018	2017
TASEEN VASTATTAVAA KOSKEVAT LIITETIEDOT		
OMAN PÄÄOMAN ERITTELY		
Peruspääoma		
Peruspääoma 1.1.	65 882 500,88	65 882 500,88
Peruspääoma	65 882 500,88	65 882 500,88
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) muutos		
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 1.1.	17 959 428,25	17 891 314,12
Siirrot	0,00	0,00
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 31.12.	17 959 428,25	17 891 314,12
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-2 109 331,17	68 114,13
OMA PÄÄOMA	81 732 597,96	83 841 929,13
ERITTELY POISTOEROSTA		
Investointivaraukseen liittyvä poistoero	22 323,81	28 221,40
Poistoero yhteensä	22 323,81	28 221,40
VELAT, JOTKA ERÄÄNTYVÄT MYÖH. KUIN 5V. KULUTTUA		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	9 643 182,62	14 183 993,96
Velat, jotka erääntyvät myöh. kuin 5 v. kuluttua	9 643 182,62	14 183 993,96
ERITTELY OLENNAISISTA PAKOLLISIIN VARAUKSIIN MERKITYISTÄ ERISTÄ		
Muut pakolliset varaukset		
Osuus Metsäkartellin oikeudenkäyntikuluista	0,00	204 184,49
Muut pakolliset varaukset	0,00	204 184,49
PAKOLLISET VARAUKSET	0,00	204 184,49
VELAT TYTÄRYHTEISÖILLE, KUNTAYHTYMILLE, JOISSA KUNTA ON JÄSENEÄ SEKÄ OSAKKUUS- JA OMISTUSYHTEISYHTEISÖILLE		
Velat tytäryhteisöille		
Lyhytaikaiset		
Ostovelat	1 097 469,98	45 615,58
Yhteensä	1 097 469,98	45 615,58
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä		
Pitkäaikaiset		
Siirtovelat - potilasvahinkovastuu	1 272 588,66	1 235 906,66
Lyhytaikaiset		
Ostovelat	6 141,21	3 090 085,61
Siirtovelat	0,00	150 000,00
Yhteensä	6 141,21	3 240 085,61
MUIDEN VELKOJEN ERITTELY		
Pitkäaikainen		
Liittymismaksut	10 655 880,57	10 494 000,67
Lyhytaikainen		
Muut velat	917 611,31	590 824,09
Muut velat yhteensä	11 573 491,88	11 084 824,76

Hollolan kunta	2018	2017
SIIRTOVELKOKIIN SISÄLTYVÄT OLENNAISET ERÄT		
Pitkäaikaiset siirtovelat		
Siirtovelat jäsenkuntayhtymille, potilasvahinkovastuu	1 272 588,66	1 235 906,66
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	3 642 925,74	3 473 294,32
Korkojaksotukset	101 221,18	126 094,41
Hämeenkosken Biolämpö SVOP sijoitus	0,00	150 000,00
Hyvinvointipalvelualueen käyttötaloushankkeiden saldon siirto v. 2018	77 448,48	129 193,61
Muut menojäämät	1 248 203,86	115 635,02
Muihin siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät	5 069 799,26	3 994 217,36
VUOKRAVASTUUT		
Leasingvastuut		
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	464 042,22	453 752,41
Myöhemmin maksettavat	813 277,87	941 063,48
Yhteensä	1 277 320,09	1 394 815,89
Kiinteistöleasingvastuut Kuntarahoitus Oy:ltä yhteensä		
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	1 287 331,06	1 203 523,74
Myöhemmin maksettavat	21 722 634,70	21 777 414,47
Yhteensä	23 009 965,76	22 980 938,21
VASTUUSITOUMUKSET		
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta		
Alkuperäinen pääoma	21 820 587,00	21 820 587,00
Jäljellä oleva pääoma	13 246 528,97	15 686 276,24
Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	1 985 906,26	1 985 906,26
Jäljellä oleva pääoma	126 992,76	212 425,15
VASTUU KUNTIEN TAKAUSKESKUKSEN TAKAUSVASTUISTA		
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	135 769 692,00	133 185 822,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	87 225,76	88 024,44
Lisäksi Hollolan kunta on antanut pankkitakauksen OP Yrityspankki OYJ:lle 525 000 euroa.		
MUUT TALOUDELLISET VASTUUT		
Maankäyttösopimusvastuut		
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	469 000,00	0,00
Myöhemmin maksettavat	2 000 000,00	469 000,00
Yhteensä	2 469 000,00	469 000,00

Hollolan kunta	2018	2017
Muut sopimusvastuut		
Seuraavalla tilikaudella maksettavat	6 408 111,00	6 418 111,00
Myöhemmin maksettavat	17 700 300,63	24 108 411,63
Yhteensä	24 108 411,63	30 526 522,63
Johdannaissopimukset		
Koronvaihtosopimus, Kuntarahoitus Oyj, no 34743 (talousjohtaja 2.7.2015, 1§21)		
Käypä arvo	-448 328,09	-408 007,96
Nimellisarvo	10 000 000,00	10 000 000,00
Sopimus on voimassa 3.7.2023 asti. Koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko 1,106 %-yksikkö p.a./6 kk euribor. Maksupäivät 3.1. ja 3.7. alkaen 3.1.2017		
Koronvaihtosopimus, Nordea Bank Ab, no 1625689 (talousjohtaja 8.1.2016, 1§21)		
Käypä arvo	-109 050,00	-154 009,00
Nimellisarvo	10 000 000,00	10 000 000,00
Sopimus on voimassa 12.1.2023 asti. Koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko 1,49 %-yksikkö p.a./3 kk euribor. Maksupäivät 12.1., 12.4., 12.7., ja 12.10.		
Johdannaissopimukset ovat koronvaihtosopimuksia. Kaikki johdannaissopimukset on tehty lainakan- nan suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisten lainojen vaihtuvan koron koronvaiht- tosopimuksilla kiinteään korkoon.		
Kunnanhallitus on 31.8.2015 ja yhdistymishallitus 14.9.2015 päättänyt, että korkoriskin hallinnassa kor- komenojen nousua vastaan suojatun osuuden (suojausaste) on oltava seuraavien rajojen mukainen: Hollolan kunnan lainasalkku suojataan siten, että vuosien 1-5 osalta suojattu osuus on vähintään 40 % ja enintään 60 %. Vuoden 5 jälkeen suojausaste on enintään 50 %.		
Kuntarahoituksen lainasalkkuanalyysin mukaan suojausaste 31.12.2018 on ollut 44,35 % (ilman kiin- teistö-leasing-hankkeita) ja leasing-sopimusten kanssa 39,33 %.		
Johdannaissopimuksia on tehty kaksi vuosina 2015-2016. Uusia johdannaissopimuksia ei ole tehty v. 2018. Tehdyt johdannaissopimukset kohdistuvat koko taseen vieraaseen pääomaan siten, että 20 milj. euroa lainasalkusta on suojattu johdannaisilla.		
1. Kuntarahoituksen kanssa v. 2015 tehty 10 milj. eur johdannaissopimus on koronvaihtosopimus, joka on tehty lainakannan suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisten lainojen vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimuksen alkamispäivä 3.7.2016. Sopimus on voimassa 3.7.2023 asti. Koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko 1,106 %-yksikköä p.a./6 kk euribor. Maksupäivät 3.1. ja 3.7.. Korot on kirjattu korkokuluihin. Johdannaissopimuksessa ei ole erillistä purkuehtoa. Sopimuksen lisäksi noudatetaan johdannaissopimuksen ehtoja. Sopimuksella on siirrytty 10 milj. tasesuojauksen osalta kiinteään korkoon, joten korkokustannukset ovat tältä osin olleet 69 182,22 euroa suuremmat kuin ilman johdannaissopimusta.		
2. Nordean kanssa v. 2016 tehty 10 milj. eur johdannaissopimus on lukkiutuva koronvaihtosopimus, joka on tehty lainakannan suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitoutunut pitkäaikaisten lainojen vaihtu- van koron koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimuksen alkamispäivä on 12.1.2016. So- pimus on voimassa 12.1.2023 asti. koronvaihtosopimuksessa maksettava kiinteä korko 1,49 % kun 3 kk:n euriborin kynnystaso 0,25 % ylittyy. Korkopäivät 12.1., 12.4., 12.7. ja 12.10. Korkoja ei ole realisoitunut, joten niistä ei ole aiheutunut kirjauksia. Johdannaissopimuksessa ei ole erillistä purkuehtoa. Sopimuk- sen lisäksi noudatetaan johdannaissopimuksen ehtoja. Johdannaissopimus ei ole toistaiseksi al- haisesta korkotasosta johtuen realisoitunut kynnysellisyysvuoksi.		
Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu	11 142 240,00	11 142 240,00

Hollolan kunnalle saattaa muodostua palautusvastuu 1.1.2006 alkaen uudisrakennusten ja perustamishankkeiden arvonlisäverosta, mikäli kiinteistöjä myydään tai niiden käyttötarkoitus muuttuu vähennykseen tai palautukseen oikeuttamattomaan käyttöön (AVL 11 luku 120§). Palautusvastuuta määriteltäessä otetaan huomioon kiinteistöt, joiden osalta vastuun toteutuminen on todennäköistä investointi- tai taloussuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan perustuen.

Koivukoto palveluasuminen, koivukuja 7 Hämeenkoski	456 658,49	528 202,88
Hämeenkosken kunnanvirasto+asuntosiipi, Koivukuja 3	4 182,95	8 365,89
Pyhäniemen vanhainkoti	62 221,39	83 118,71
Yhteensä	523 062,83	619 687,5

Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu	11 142 240,00	11 142 240,00

HENKILÖSTÖÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT

Henkilöstön lukumäärä 31.12.

Konsernipalvelut	38	37
Sivistys	577	551
Tekninen	61	140
Kunta yhteensä	676	728

Naisia	552	595
Miehiä	124	133
Yhteensä	676	728

Vakinaiset	550	610
Määräaikaiset ja sijaiset	105	91
Työllistetyt	21	27
Yhteensä	676	728

Henkilöstökulut

Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	31 084 829,35	31 036 071,88
Henkilöstökulut yhteensä	31 084 829,35	31 036 071,88

Luottamushenkilön palkkiosta perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut

Kokoomus/Hollola	4060,36	5 115,15
Kristillisdemokraatit	56,67	141,93
Keskusta	3920,95	4 164,43
Sosiaalidemokraatit	5256,81	3 936,28
Vasemmistoliitto	203,65	358,74
Vihreät	1879,5	1 269,45
Perussuomalaiset	2977,89	2 752,37
Sininen Tulevaisuus ry	31,3	10,00
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	18387,13	17 762,75

Tilintarkastajan palkkiot

BDO Audiator Oy

Tilintarkastuspalkkiot	19 907,76	19 823,10
Tilintarkastajan lausunnot	131,25	1 098,00
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	7 519,00	6 044,75
Muut palkkiot	4 459,00	1 868,22
Palkkiot yhteensä	32 017,01	28 834,07

Kunnan ja sen intressitahoihin kuuluva liitetieto

Kunnanjohtajan kanssa on vuonna 2017 (kv 35 §) solmittu kuntalain mukainen johtajasopimus, jossa on sovittu tietyissä tapauksissa vuoden palkkaa vastaavasta erokorvauksesta. Sopimus on edelleen ollut voimassa v. 2018.

Kunta ei ole vuonna 2018 päättänyt konserniyhteisöjä tai muita koskevista lainoista, lainatakauksista tai muista järjestelyistä.

Uuden tytäryhtiön Hollolan Tilapalvelu Oy:n kanssa on tehty palvelusopimus kiinteistöhoitoa koskevista palveluista. Kiinteistöhoitoa koskevat palvelut ulkoistettiin yhtiölle vuoden 2018 alusta. Kunta on ostanut yhtiöltä palveluita 4 milj. euron arvosta.

Tytäryhtiö Hollolan Palveluasunnot Oy:ltä ja Hollolan Asuntotalot Oy:ltä ei ole ollut vuonna 2018 palveluostoa lainkaan.

Ostot tytäryhtiö Hämeenkosken Biolämpö Oy:ltä olivat yht. n. 228 t euroa.

Kunta on omistajana myös Provincia Oy:ssä sekä Lahden Työn Paikka Oy:ssä, joista kunta molemmista ostaa merkittävän määrän kunnan palvelutuotantoon liittyviä palveluita. Ostot vuonna 2018 Procvincia Oy:ltä olivat yht. n. 542 t euroa ja Lahden Työn Paikka Oy:ltä n. 337 t euroa. Kunta on osakkaana myös Työterveys Wellamo Oy:ssä, josta työterveyshuollon palveluita on ostettu 200 t eurolla. Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy:n palveluita on ostettu puolestaan 27 t eurolla.

Kunta on ollut osakkaana myös Päijät-Hämeen Tekstiilihuolto Oy:ssä. Pääosa osakkeista on myyty v. 2018. Palveluja on ostettu n. 24 t eurolla.

Muita intressitahoja (ja kuntakonserniin kuuluvia) ovat kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenkuntana. Näitä ovat Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä (ostot n. 69 milj. eur), Päijät-Hämeen liitto (maksut n. 2,4 milj. eur) ja Hollolan-Lahden Vesilaitoskuntayhtymä (ostot n.120 t eur).

Kunnalla on käytössään konsernitili, johon on liitetty Hollolan Tilapalvelu Oy. Tili sisältää Tilapalveluiden osalta 1 milj. euron limiitin.

Konsernin lähipiiriin/intressipiiriin kanssa ei ole ollut tavanomaisesta poikkeavia liiketoimia.

Tunnusluvut

Hollolan kunta

TUNNUSLUVUT	2018	2017
Tuloslaskelman tunnusluvut		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	11,5 %	13,2 %
Vuosikate/Poistot, %	85,3 %	146,4 %
Vuosikate, €/asukas	377	672
Asukasmäärä	23 591	23 789
Henkilöstön lukumäärä		728
Rahoituslaskelman tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, euroa	-9 042 532	-10 404 564
Investointien tulo-rahoitus, %	98,5 %	147,6 %
Lainanhoitokate	14,8	22,6
Kassan riittävyys, pv	24,6	35
Taseen tunnusluvut		
Oma-varaisuusaste, %	56,4 %	53,4 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	47,4 %	52,8 %
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, % *)	63,7 %	53,8 %
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	15 850	17 959
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	672	755
Lainakanta 31.12. €/asukas	1 914	2 236
Lainakanta	45 145 756	53 191 839
Lainakanta 31.12., 1000 €	45 145	53 192
Lainasaamiset 31.12., 1000 €	1 948	1 867

4.4 Vesihuoltolain edellyttämät liitetiedot

Arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintameno vähennykseksi.

TULOSLASKELMAN LIITETIEDOT

TOIMINTATUOTOT	2018	2017
Ulkoiset		
Vesimaksut	1 334 545	1 339 291
Jätevesimaksut	2 080 978	2 142 996
Perusmaksut	647 780	659 506
Yhteensä	4 063 303	4 141 793

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 25.9.2017 päivitetyn poistosuunnitelman käyttöön 1.1.2018 alkaen. Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioitun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat vuotuiset poistoprosentit sekä poistomenetelmät ovat:

Aineelliset hyödykkeet

Rakennukset ja rakennelmat

Hallinto- ja laitosrakennukset 20 vuotta Tasapoisto

Kiinteät rakenteet ja laitteet

Muut maa- ja vesirakenteet 20 % Menojäännöspoisto

Vedenjakelu- ja viemäriverkosto 30 vuotta Tasapoisto

Sähkö-, vesi yms. laitosten laitoskoneet ja laitteet 25 % Menojäännöspoisto

Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet 25 % Menojäännöspoisto

Koneet ja kalusto

Muut laitteet ja kalusteet 5 vuotta Tasapoisto

Vedenottamot ja jätevedenpuhdistamot

Rakennukset 8 % Menojäännöspoisto

Pumput 25 Menojäännöspoisto

Muut koneet 18 Menojäännöspoisto

Vesitorni 40 vuotta Tasapoisto

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kunnassa kirjattu vuosikuluiksi.

TASEEN VASTAAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

AINEETTOMAT JA AINEELLISET HYÖDYKKEET PYSYVIEN VASTAAVIEN MUUTOKSET

Aineelliset hyödykkeet	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet	Koneet ja kalusto	Keskeneräiset työt	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	188 965,58	572 340,59	25 537 685,92	32 963,59	686 390,13	27 018 345,81
Lisäykset tilikauden aikana	5 131,30	22 656,00	1 549 316,67		457 253,66	2 034 357,63
Rahoitusosuudet tilikaudella	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vähennykset tilikauden aikana	0,00	0,00	0,00	0,00	-1 661,10	-1 661,10
Siirrot erien välillä -/+	0,00	0,00	655 522,98	0,00	-655 522,98	0,00
Tilikauden poisto	0,00	-38 891,30	-1 473 209,99	-5 933,45	0,00	-1 518 034,74
Arvonalennukset ja niiden palautukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Poistamaton hankintameno 31.12.	194 096,88	556 105,29	26 269 315,58	27 030,14	486 459,71	27 533 007,60
Arvonkorotukset	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	194 096,88	556 105,29	26 269 315,58	27 030,14	486 459,71	27 533 007,60

SIIRTOSAAMISIIN SISÄLTYVÄT

OLENNAISET ERÄT

Lyhytaikaiset siirtosaamiset

Siirtosaamiset

	2018	2017
Lahti Aqua, lipeä vahinko	107 711,60	237 543,27
Muut siirtosaamiset	37,55	40,39
Siirtosaamiset yhteensä	107 749,15	237 583,66
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	107 749,15	237 583,66

TASEEN VASTATTAVIA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Oman pääoman erittely

Peruspääoma 1.1.

Peruspääoma 31.12.

Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.

Siirto edelliseltä tilikaudelta

Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.

Tilikauden ylijäämä/alijäämä

Oma pääoma yhteensä

	2018	2017
Peruspääoma 1.1.	9 302 673,01	9 302 673,01
Peruspääoma 31.12.	9 302 673,01	9 302 673,01
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	4 257 851,93	4 080 523,62
Siirto edelliseltä tilikaudelta	-66 989,14	177 328,31
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	4 190 862,79	4 257 851,93
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	-178 455,84	-66 989,14
Oma pääoma yhteensä	13 315 079,96	13 493 535,80

Erittely poistoerosta

Investointivaraukseen liittyvä poistoero

Poistoero yhteensä

	2018	2017
Investointivaraukseen liittyvä poistoero	22 323,81	28 221,40
Poistoero yhteensä	22 323,81	28 221,40

Pitkäaikaiset velat

Velat, jotka erääntyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua

Rahoitus- ja vakuutuslaitokset

Pitkäaikaiset velat yhteensä

	2018	2017
Rahoitus- ja vakuutuslaitokset	0,00	0,00
Pitkäaikaiset velat yhteensä	0,00	0,00

Vieras pääoma	2018		2017	
	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen
Velat kuntayhtymille, joissa kunta jäsenenä				
Ostovelat	0,00	0,00	0,00	0,00
Yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00

Muiden velkojen erittely	2018		2017	
	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen
Muut velat				
Muut velat				
Liittymismaksut	11 036 968,47	0,00	10 747 887,07	0,00
Muut velat	0,00	0,00	0,00	26 035,57
Muut velat yhteensä	11 036 968,47	0,00	10 747 887,07	26 035,57

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	2018	2017
Lyhytaikaiset		
Tuloennakot ja menojäämät		
Korkojaksotukset	11 283,07	14 414,40
Muut siirtovelat	95 432,96	126,83
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	106 716,03	14 541,23
Siirtovelat yhteensä	106 716,03	14 541,23

HENKILÖSTÖÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT

Henkilöstön lukumäärä 31.12.	2018	2017
Vesihuoltolaitos	1	1
Yhteensä	1	1

Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu

Hanke	Päätös	Vastuu päättyy	Myönnetty avustus
VESIHUOLTOLAITOS			
Herralan siirtovesijohto ja -viemäri (työllisyysperusteinen investointiavustus)	HÄMELY/0070/05.02.09/2010/ 6.8.2010	31.12.2025	793 000,00
Raaskantien I vaiheen ja Tynnyri- mäen tien vesihuolto	HÄMELY/2242/2014 ja HÄMELY/2246/2014/ 16.3.2015	31.12.2030	55 000,00

HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS

TULOSLASKELMA	Vesihuolto ilman huleveden viemäroinnin osuutta 01.01. - 31.12.2018	Vesihuoltolain edellyttämä laskennallinen eriytys, huleveden viemärointi 01.01. - 31.12.2018
Liikevaihto	4 063 302,92	0,00
Valmistus omaan käyttöön	0,00	0,00
Liiketoiminnan muut tuotot	500,00	0,00
Tuet ja avustukset		
Materiaalit ja palvelut	-2 352 552,84	0,00
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-157 251,98	0,00
Palvelujen ostot	-2 195 300,86	0,00
Henkilöstökulut	-40 611,04	0,00
Palkat ja palkkiot	-20 000,00	0,00
Henkilösivukulut	-20 611,04	0,00
Eläkekulut	-17 814,02	0,00
Muut henkilösivukulut	-2 797,02	0,00
Poistot ja arvonalentumiset	-1 413 433,41	-106 262,43
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 411 772,31	-106 262,43
Arvonalentumiset	-1 661,10	0,00
Liiketoiminnan muut kulut	-4 404,36	0,00
Liikelylijäämä	252 801,27	-106 262,43
Rahoitustuotot ja -kulut:		
Korkotuotot	0,00	0,00
Muille maksetut korkokulut	-24 950,16	-3 242,11
Korvaus peruspääomasta	-272 430,00	-30 270,00
Muut rahoituskulut	0,00	0,00
Ylijäämä (-alijäämä) ennen satunnaiseriä	-44 578,89	-139 774,54
Ylijäämä(alijäämä)ennen varauksia	-44 578,89	-139 774,54
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	5 484,76	412,83
Tilikauden ylijäämä (-alijäämä)	-39 094,13	-139 361,71

Erillisiä huleveden käyttömaksuja tai huleveden vuosittaisia perusmaksuja ei ole toistaiseksi käytössä. Hulevesiverkosto ei vaadi säännöllistä ennakkohuoltoa tai korjausta, josta aiheutuisi kuluja.

HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS

	Vesihuolto ilman huleveden viemäröinnin osuutta	Vesihuoltolain edellyttämä laskennallinen eriytys, huleveden viemäröinti
RAHOITUSLASKELMA	01.01. - 31.12.2018	01.01. - 31.12.2018
Toiminnan rahavirta		
Tulorahoitus	1 368 854,52	-33 512,11
Liikelyljäämä	252 801,27	-106 262,43
Poistot ja arvonalennukset	1 413 433,41	106 262,43
Rahoitustuotot ja -kulut	-297 380,16	-33 512,11
Investointien rahavirta	-1 947 043,97	-87 313,66
Investointimenot	-1 947 043,97	-87 313,66
Toiminnan ja investointien rahavirta	-578 189,45	-120 825,77
Rahoituksen rahavirta		
Lainakannan muutokset	-300 000,00	0,00
Pitkäaikaisen lainojen vähennys muilta	-300 000,00	0,00
Lyhytaikaisten lainojen muutos kunnalta	0,00	0,00
Muut maksuvalmiuden muutokset	998 917,96	0,00
Saamisten muutos kunnalta	0,00	0,00
Saamisten muutos muilta	67 502,52	0,00
Korottomien velkojen muutos kunnalta	460 734,60	0,00
Korottomien velkojen muutos muilta	470 680,84	0,00
Rahoituksen rahavirta	698 917,96	0,00
Rahavarojen muutos	120 728,51	-120 825,77
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	0,00	0,00
Rahavarat 1.1.	-97,26	-97,26

Hollolan vesihuoltolaitoksella on hulevedelle käytössä liittymismaksu, joka on ollut käytössä 1.3.2003 alkaen alueilla, joilla on vesihuoltolaitoksen omistama huleveden keräilyverkosto. Ainoat kustannukset hulevesiverkostosta ovat investointeja (uudis- tai peruskorjausinvestointeja).

HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS

	Vesihuolto ilman huleve- den viemäroin- nin osuutta 31.12.2018	Vesihuoltolain edellyttämä laskennallinen eriytys, huleveden viemärointi 31.12.2018
TASE		
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT		
II AINEELLISET HYÖDYKKEET		
1. MAA- JA VESIALUEET	194 096,88	0,00
2. RAKENNUKSET	556 105,29	0,00
3. KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	24 156 663,58	2 112 652,00
4. KONEET JA KALUSTO	27 030,14	0,00
6. ENNAKKOMAKSUT JA KESKENERÄISET HAN- KINNAT	486 459,71	0,00
AINEELLISET HYÖDYKKEET	25 420 355,60	2 112 652,00
PYSYVÄT VASTAAVAT	25 420 355,60	2 112 652,00
C VAIHTUVAT VASTAAVAT		
II SAAMISET		
LYHYTAIKAISET SAAMISET		
1. MYYNTISAAMISET	235 879,98	0,00
4. MUUT SAAMISET	61 294,11	0,00
5. SIIRTOSAAMISET	107 749,15	0,00
LYHYTAIKAISET SAAMISET	404 923,24	0,00
SAAMISET	404 923,24	0,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT	404 923,24	0,00
VASTAAVAA	25 825 278,84	2 112 652,00
VASTATTAVAA		
A OMA PÄÄOMA		
I PERUSPÄÄOMA	-8 372 405,71	-930 267,30
IV EDELLISTEN TILIKAUSIEN YLIJÄÄMÄ/ ALIJÄÄMÄ	-4 618 903,48	428 040,69
V TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	39 094,13	139 361,71
OMA PÄÄOMA	-12 952 215,06	-362 864,90
B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET		
1. POISTOERO	-20 091,43	-2 232,38
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	-20 091,43	-2 232,38
E VIERAS PÄÄOMA		
I PITKÄAIKAINEN		
2. LAINAT RAHOITUS- JA VAKUUTUSLAITOK- SILTA	-663 750,00	-86 250,00
9. MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA MUUT VE- LAT	-9 767 717,10	-1 269 251,37
PITKÄAIKAINEN	-10 431 467,10	-1 355 501,37
II LYHYTAIKAINEN		
2. LAINAT RAHOITUS- JA VAKUUTUSLAITOK- SILTA	-265 500,00	-34 500,00
3. LAINAT KUNNALTA	-1 807 728,07	-234 902,52
7. OSTOVELAT	-322 327,60	-41 884,38
10 SIIRTOVELAT	-106 716,03	0,00
LYHYTAIKAINEN	-2 502 271,70	-311 286,90
VIERAS PÄÄOMA	-12 933 738,80	-1 666 788,27
VASTATTAVAA	-25 906 045,29	-2 031 885,55

4.5 Konsernitilinpäätöksen liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kunnan tytäryhtiöt sekä kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä, kuin myös osakkuusyhteisöt.

Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä		
	Yhdistelty konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty (kpl)	Ei yhdistelty (kpl)
Tytäryhteisöt		
Kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöt	4	-
Osakeyhtiö	2	-
Kuntayhtymät	5	-
Osakkuusyhteisöt	1	-
Yhteensä	12	-

Konsernitilinpäätöksen poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset on jaettu v. 2015 alkaen uuden konsernitilinpäätösohjeen mukaisesti konsernituloslaskelmassa laskennallisten verojen muutokseen ja tilikauden yli- tai alijäämään sekä konsernitaseessa omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Kuntayhtymien keskinäiset tapahtumat on eliminoitu pienemmän omistusosuuden mukaan. Se osa sisäisistä eristä, jotka sisältyvät molempien osapuolten tilinpäätökseen, eliminoidaan. Kiinteistövero ja ei ole eliminoitu, koska niitä eivät kaikki ilmoittaneet. Olennaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kunnan ja kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu. Omistuksen eliminoinnissa syntynyt ero on kirjattu kokonaisuudessaan hankintatilikaudelle.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisöjen ja asunto-osakeyhtiöiden aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi yhteisöjen omien ilmoitusten perusteella ja jäännösarvojen ero kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi.

Kuntayhtymät

Kuntayhtymät on yhdistelty konsernitilinpäätökseen peruspääomaosuuden suhteessa.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhtiöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

Poikkeavat arvostus- ja jaksotusperiaatteet sekä menetelmät

Konsernitilinpäätöstä laadittaessa on noudatettu samoja arvostus- ja jaksotusperiaatteita kuin kunnan tilinpäätöksessä.

Konsernirakenteet muutokset tilikaudella

Hollolan kunta on perustanut uuden 100% omistaman tytäryhtiön Hollolan Tilapalvelu Oy:n tilikaudella 2017 ja yhtiön toiminta on virallisesti alkanut 1.1.2018. Hollolan palveluasunnot Oy ja Hollolan Asuntotalot Oy ovat fuusioituneet 31.12.2018.

Edellisen tilikauden vertailukelpoisuus

Edellisen tilikauden tasekirjan konsernin pysyvien vastaavien, rakennusten ja osakkeiden arvonnkorotusten, osalta virheelliset liitetiedot on korjattu kuluneen vuoden tasekirjaan.

Oikaisut edellisen tilikauden tietoihin

Edellisen tilikauden tulos/tase tietoja on muutettu vastaamaan kuluneen tilikauden jaottelua.

HOLLOLA-KONSERNI

Konsolidoidut liitetiedot	2018	2017

Konsernituloslaskelman liitetiedot Toimintatuotot tehtäväkokonaisuuksina

Sosiaali- ja terveystoimintat	73 259 669,75	71 548 552,88
Opetus- ja kulttuuripalvelut	4 929 354,29	5 121 796,60
Yhdyskuntapalvelut	8 227 490,90	10 018 732,90
Asumis- ja kiinteistöpalvelut	4 191 103,16	4 143 455,94
Muut palvelut	5 945 754,41	5 705 123,56
	96 553 372,51	96 537 661,88

Satunnaiset tuotot ja kulutMuut satunnaiset tuotot

Muut satunnaiset tuotot	656 939,27	155 883,74
Muut satunnaiset tuotot	656 939,27	155 883,74

Muut satunnaiset kulut

Muut satunnaiset kulut	-588 391,16	-3 461,65
Muut satunnaiset kulut	-588 391,16	-3 461,65

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot Luovutusvoitot

Luovutusvoitot, Maa- ja vesialueet	629 325,75	487 733,18
Luovutusvoitot, Rakennukset	643 602,07	1 478,08
Luovutusvoitot, Muut	95 542,29	70 422,52
Luovutusvoitot	1 368 470,11	559 633,78

Luovutustappiot

Luovutustappiot, Maa- ja vesialueet	0,00	-168,53
Luovutustappiot, Muut	0,00	0,00
Luovutustappiot	0,00	-168,53

Pakollisten varausten muutokset Muut pakolliset varaukset

Muut pakolliset varaukset 1.1.	1 558 996,57	1 415 705,62
Lisäykset	215 218,37	322 505,96
Vähennykset	-376 354,38	-179 215,01
Muut pakolliset varaukset 31.12.	1 397 860,56	1 558 996,57

HOLLOLA-KONSERNI

Konsernitaseen liitetiedot

2018

2017

Taseen vastaavaa koskevat liitetiedotMaa- ja vesialueet erittely

Kiinteistöjen liittymismaksut	734 365,85	753 842,24
Muut maa- ja vesialueet	24 376 330,78	24 114 822,28
Maa- ja vesialueet yhteensä ilman arvonkorotuksia	25 110 696,63	24 868 664,52
Arvonkorotukset	20 381,28	20 381,28
Maa- ja vesialueet	25 131 077,91	24 889 045,80

Rakennusten arvonkorotukset

Rakennusten arvonkorotukset 1.1.	1 193 518,13	1 657 513,29
Kuntayhtymäosuusien lisäykset	0,00	57 302,83
Vähennykset	-43 538,03	-521 297,99
Rakennusten arvonkorotukset	1 149 980,10	1 193 518,13

Osakkeiden arvonkorotukset

Osakkeiden arvonkorotukset 1.1.	3 655,90	8 121,07
Kuntayhtymäosuusien lisäykset	0,00	635,32
Vähennykset	-1 832,51	-5 100,49
Osakkeiden arvonkorotukset	1 823,39	3 655,90

Pitkäaikaiset saamiset

Myyntisaamiset	1 106 217,07	1 204 349,55
Muut saamiset	0,00	543 016,91
Siirtosaamiset	3 249,44	1 920,35
Pitkäaikaiset saamiset	1 109 466,51	1 749 286,82

Lyhytaikaiset saamiset

Myyntisaamiset	5 103 673,67	5 696 279,56
Muut saamiset	3 185 737,83	3 518 070,66
Siirtosaamiset	2 537 508,11	2 636 908,23
Lyhytaikaiset saamiset	10 826 919,61	11 851 258,45

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

Lyhytaikaiset siirtosaamiset		
Siirtyvät korot	0,00	835,81
Jaksotetut henkilöstökulut	796,13	484,45
Valtionapu- ja EU-tukisaamiset	106 335,99	16 592,71
Kelan korvaukset työterveyshuollosta	341 104,73	151 805,33
Muut siirtosaamiset	2 092 520,69	2 468 861,55
Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	2 540 757,54	2 637 744,04

HOLLOLA-KONSERNI

Konsernitaseen liitetiedot

2018

2017

Taseen vastattavia koskevat liitetiedotOman pääoman erien muutokset**Peruspääoma**

Peruspääoma 1.1.

65 882 500,88

65 882 500,88

Peruspääoma**65 882 500,88****65 882 500,88****Arvonkorotusrahasto**

Arvonkorotusrahasto 1.1.

1 320 632,32

1 814 065,47

Kuntayhtymäosuuksien lisäykset

0,00

61 486,26

Vähennys

-45 370,54

-554 919,41

Arvonkorotusrahasto**1 275 261,78****1 320 632,32****Muut omat rahastot**

Muut omat rahastot 1.1.

72 661,51

72 661,51

Lisäykset

357,53

0,00

Muut omat rahastot**73 019,04****72 661,51**Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) muutos

Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) 1.1.

23 158 391,61

18 250 994,92

Yritysmyyntit

185 012,58

0,00

Aikaisempiin tilikausiin liittyvät korjaukset

7 426,21

0,00

Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)**23 350 830,39****18 250 994,92**Tilikauden ylijäämä**-1 867 195,75****4 907 396,69****Muut pakolliset varaukset**

Hollolan kunta

0,00

204 184,49

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä

1 386 895,12

1 329 158,23

Koulutuskeskus Salpaus ky

10 965,44

25 653,86

Pakolliset varaukset yhteensä**1 397 860,56****1 558 996,58****Maksuvalmiuden kannalta merkittävä sekkitalilimiitti**

Luotollisen sekkitalin limiitti

2 814 911,13

2 814 911,13

Pitkäaikaiset velat

Muut velat

530 531,05

484 975,00

Siirtovelat

1 132 442,44

1 279 015,10

Pitkäaikaiset velat**1 662 973,49****1 763 990,10****Lyhytaikaiset velat**

Saadut ennakot

59 416,06

50 183,11

Ostovelat

7 530 426,29

12 122 488,80

Muut velat

2 234 699,83

2 545 374,35

Siirtovelat

13 153 633,36

10 346 354,21

Lyhytaikaiset velat**22 978 175,54****25 064 400,47**Liittymismaksut ja muut velat

Muut velat muille

1 132 442,44

1 099 800,09

Liittymismaksut

10 665 068,87

10 504 466,72

Liittymismaksut ja muut velat**11 797 511,31****11 604 266,81**

HOLLOLA-KONSERNI

Konsernitaseen liitetiedot

2018

2017

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

Pitkäaikaiset siirtovelat		
Potilasvahinkovastuut	193 324,47	179 215,01
Muut siirtovelat jäsenkuntayhtymille	939 117,71	1 099 800,09
Muut siirtovelat	0,26	0,00
Pitkäaikaiset siirtovelat yhteensä	1 132 442,44	1 279 015,10
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Verovelat	312,45	332,31
Jaksotetut henkilöstökulut	9 143 813,90	8 584 310,23
Valtionosuus- ja EU-tukiennakot	141 132,98	96 974,85
Korkojaksotukset	14 729,57	0,00
Muut siirtovelat	3 853 644,46	1 843 951,83
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	13 153 633,36	10 346 354,21

HOLLOLA-KONSERNI

Konsernin vakuudet ja vastuusitoumukset

2018

2017

Velat, joiden vakuudeksi on annettu kiinnityksiä ja osakkeita

Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta, vakuutena kiinteistökiinnityksiä	16 475 847,67	3 154 883,24
Velat, joiden vakuudeksi on annettu kiinnityksiä ja osakkeita	16 475 847,67	3 154 883,24

Lainojen vakuudeksi annetut kiinnitykset ja osakkeet

Rahoitus- ja vakuutuslaitoslainojen vakuudeksi annetut kiinteistökiinnitykset	12 440 332,58	3 497 842,12
Lainojen vakuudeksi annetut kiinnitykset ja osakkeet	12 440 332,58	3 497 842,12

Muut omasta puolesta annetut vakuudet

Kiinteistökiinnitykset	12 544 515,67	0,00
Takaukset	525 000,00	0,00
Muut omasta puolesta annetut vakuudet	13 069 515,67	0,00

Leasingvastuut

Alle vuoden sisällä erääntyvät leasingvastuut	2 246 869,40	1 740 479,60
Myöhemmin erääntyvät leasingvastuut	23 089 596,71	22 848 400,84
Leasingvastuut	25 336 466,11	24 588 880,44

Muut vuokravastuut, voimassa 31.12.2061 asti

Alle vuoden sisällä erääntyvät leasingvastuut	12 576 576,89	0,00
Myöhemmin erääntyvät leasingvastuut	21 630 807,33	0,00
Muut vuokravastuut	34 207 384,22	0,00
Vuokravastuut	59 543 850,33	24 588 880,44

Kunnan vastuusitoumukset

Alkuperäinen pääoma, takaukset tytäryhtiöiden puolesta	21 820 587,00	21 820 587,00
Jäljellä oleva pääoma, takaukset tytäryhtiöiden puolesta	13 246 528,97	15 686 276,24

Alkuperäinen pääoma, takaukset muiden puolesta	2 003 424,99	2 003 424,99
Jäljellä oleva pääoma, takaukset muiden puolesta	140 496,78	226 659,11
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	135 769 692,00	133 185 822,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuk- sen rahastosta 31.12.	87 225,76	88 024,44

HOLLOLA-KONSERNI

Konsernin vakuudet ja vastuusitoumukset	2018	2017
<u>Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt</u>		
Sopimusvastuut *)	820 986,78	16 186,92
Johdannaissopimukset nimellisarvo	20 000 000,00	20 000 000,00
Johdannaissopimukset käypä arvo	-557 378,09	-562 016,96
Vuokravastuut	30 340,13	26 587,65
Sopimukseen sisältyvät palautusvastuut	235 863,03	235 255,88
Arvonlisäveron palautusvastuu **)	523 062,83	619 687,50
Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu ***)	11 142 240,00	11 142 240,00
Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt	32 468 732,42	31 477 940,99

*) Kunnan omista sopimusvastuista löytyy tarkempi erittely kunnan liitetietojen kohdalta.

***) Arvonlisäveron palautusvastuu

Hollolan kunnalle ja konserniyhtiöille saattaa muodostua palautusvastuu 1.1.2006 alkaen uudisrakennusten ja perusparantamisen hankintamenojen arvonlisäveroista, mikäli kiinteistöjä myydään tai niiden käyttötarkoitus muuttuu vähennykseen tai palautukseen oikeuttamattomaan käyttöön (AVL 11 luku 120§). Palautusvastuuta määriteltäessä otetaan huomioon kiinteistöt, joiden osalta vastuun toteutuminen on todennäköistä investointi- tai taloussuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan perustuen.

****) Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu

Perustamishankkeeseen saatua valtionosuutta tai -avustusta vastaava suhteellinen osa hankitun omaisuuden käyvästä arvosta voidaan kokonaan tai osaksi määrätä palautettavaksi valtiolle, jos hankittu omaisuus luovutetaan toiselle taikka jos toiminta lopetetaan tai omaisuuden käyttötarkoitusta muutetaan pysyvästi eikä omaisuutta käytetä muuhun valtionosuuteen oikeuttavaan toimintaan. Jos omaisuus luovutetaan toiselle, joka käyttää omaisuutta valtionosuuteen oikeuttavaan toimintaan, tästä luovutuksesta johtuva palautus voidaan jättää määräämättä, jos luovuttaja omaisuuden luovutuksen yhteydessä sitoutuu vastaamaan palautusehdoista myös luovutuksen jälkeen tai jos luovutuksen saaja sitoutuu vastaaviin omaisuuden luovuttajaa koskeviin palautusehtoihin. Palautusta ei määrätä suoritettavaksi, jos valtionosuuden myöntämisestä on kulunut yli 15 vuotta. Vastuu perustuu lakiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 29.12.2009/1705, 7:53§ sekä lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 3.8.1992/733, 4:30§.

Tarkempi erittely kunnan perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuista löytyy kunnan liitetietojen kohdalta.

HOLLOLA-KONSERNI

Konsolidoidut tunnusluvut	2018	2017
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	44,7 %	45,8 %
Vuosikate/Poistot, %	85,9 %	131,2 %
Vuosikate, €/asukas	499	794
Asukasmäärä	23 591	23 789
Investointien tulo-rahoitus, %	98,00 %	103,4 %
Lainanhoitokate	6,6	8,9
Kassan riittävyys, pv	30,5	37,6
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta, 1 000 €	2 593	-9 929
Omavaraisuusaste, %	46,5 %	44,2 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	44,3 %	48,9 %
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	70,4 %	49,6 %
Kertynyt ylijäämä, 1 000 €	21 484	23 158
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	911	973
Konsernin lainakanta 31.12., 1 000 €	65 624	75 250
Konsernin lainat, €/asukas	2 782	3 163
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	1 713	1 576
Henkilöstön lukumäärä	1 587	881

5. Taseyksiköiden erillistilinpäätöslaskelmat

5.1 Vesihuoltolaitos

HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS

TULOSLASKELMA	1.1. - 31.12.2018	1.1. - 31.12.2017
Liikevaihto	4 063 302,92	4 134 904,54
Valmistus omaan käyttöön	0,00	6 888,00
Liiketoiminnan muut tuotot	500,00	0,00
Materiaalit ja palvelut	-2 352 552,84	-2 282 868,06
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-157 251,98	-108 070,12
Palvelujen ostot	-2 195 300,86	-2 174 797,94
Henkilöstökulut	-40 611,04	-18 220,92
Palkat ja palkkiot	-20 000,00	6 545,67
Henkilösivukulut	-20 611,04	-24 766,59
Eläkekulut	-17 814,02	-22 744,75
Muut henkilösivukulut	-2 797,02	-2 021,84
Poistot ja arvonalentumiset	-1 519 695,84	-1 590 722,75
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 518 034,74	-1 590 722,75
Arvonalentumiset	-1 661,10	0,00
Liiketoiminnan muut kulut	-4 404,36	-4 102,47
Liikelylijäämä	146 538,84	245 878,34
Rahoitustuotot ja -kulut:		
Muille maksetut korkokulut	-330 892,27	-318 765,07
Korvaus peruspääomasta	-28 192,27	-15 949,63
Muut rahoituskulut	-302 700,00	-302 700,00
Muut rahoituskulut	0,00	-115,44
Ylijäämä (-alijäämä) ennen satunnaiseriä	-184 353,43	-72 886,73
Ylijäämä(alijäämä)ennen varauksia	-184 353,43	-72 886,73
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	5 897,59	5 897,59
Tilikauden ylijäämä (-alijäämä)	-178 455,84	-66 989,14
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	1,8 %	3,1 %
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	1,5 %	3,1 %
Voitto, %	-4,5 %	-1,8 %

HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS

TASE	31.12.2018	31.12.2017
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT		
II AINEELLISET HYÖDYKKEET		
1. MAA- JA VESIALUEET	194 096,88	188 965,58
2. RAKENNUKSET	556 105,29	572 340,59
3. KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	26 269 315,58	25 537 685,92
4. KONEET JA KALUSTO	27 030,14	32 963,59
ENNAKKOMAKSUT JA KESKENERÄISET		
6. HANKINNAT	486 459,71	686 390,13
AINEELLISET HYÖDYKKEET	27 533 007,60	27 018 345,81
PYSYVÄT VASTAAVAT	27 533 007,60	27 018 345,81
C VAIHTUVAT VASTAAVAT		
II SAAMISET		
LYHYTAIKAISET SAAMISET		
1. MYYNTISAAMISET	235 879,98	224 202,09
3. SAAMISET KUNNALTA	0,00	0,00
4. MUUT SAAMISET	61 294,11	10 640,01
5. SIIRTOSAAMISET	107 749,15	237 583,66
LYHYTAIKAISET SAAMISET	404 923,24	472 425,76
SAAMISET	404 923,24	472 425,76
IV RAHAT JA PANKKISAAMISET	0,00	97,26
VAIHTUVAT VASTAAVAT	404 923,24	472 523,02
VASTAAVAA	27 937 930,84	27 490 868,83

HOLLOLAN VESIHUOLTOLAITOS

VASTATTAVAA

31.12.2018

31.12.2017

A OMA PÄÄOMA

I PERUSPÄÄOMA	-9 302 673,01	-9 302 673,01
EDELLISTEN TILIKAUSIEN YLIJÄÄMÄ/ ALI- IV JÄÄMÄ	-4 190 862,79	-4 257 851,93
V TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	178 455,84	66 989,14
OMA PÄÄOMA	-13 315 079,96	-13 493 535,80

B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET

1. POISTOERO	-22 323,81	-28 221,40
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	-22 323,81	-28 221,40

E VIERAS PÄÄOMA

I PITKÄAIKAINEN		
LAINAT RAHOITUS- JA VAKUUTUSLAITOK-		
2. SILTA	-750 000,00	-1 050 000,00
MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA MUUT		
9. VELAT	-11 036 968,47	-10 747 887,07
PITKÄAIKAINEN	-11 786 968,47	-11 797 887,07

II LYHYTAIKAINEN

LAINAT RAHOITUS- JA VAKUUTUSLAITOK-		
2. SILTA	-300 000,00	-300 000,00
3. LAINAT KUNNALTA	-2 042 630,59	-1 581 895,99
7. OSTOVELAT	-364 211,98	-248 751,77
8. KOROTTOMAT VELAT KUNNALTA	0,00	0,00
MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA MUUT		
9. VELAT	0,00	-26 035,57
10 SIIRTOVELAT	-106 716,03	-14 541,23
LYHYTAIKAINEN	-2 813 558,60	-2 171 224,56

-14 600

VIERAS PÄÄOMA

527,07 -13 969 111,63**-27 937**

VASTATTAVAA

930,84 -27 490 868,83

TASEEN TUNNUSLUVUT

Omavaraisuusaste, %	47,7	49,2
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	359,3	337,8
Kertynyt ylijäämä, 1000 eur	4 012	4 191
Lainakanta 31.12., 1000 eur	1 050	1 350

5.2 Toimitilapalvelut

HOLLOLAN TOIMITILAPALVELUT

TULOSLASKELMA	1.1. - 31.12.2018	1.1. - 31.12.2017
Liikevaihto	14 051 474,57	15 530 182,08
Valmistus omaan käyttöön	0,00	31 000,00
Liiketoiminnan muut tuotot	2 493 179,24	3 521 069,39
Muut tuet ja avustukset	0,00	0,00
Materiaalit ja palvelut	-7 459 428,80	-6 563 520,18
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 097 656,51	-3 555 158,94
Palvelujen ostot	-4 361 772,29	-3 008 361,24
Henkilöstökulut	-2 155 893,34	-3 362 725,59
Palkat ja palkkiot	-1 537 633,50	-2 539 634,76
Henkilösivukulut	-618 259,84	-823 090,83
Eläkekulut	-551 382,79	-707 920,94
Muut henkilösivukulut	-66 877,05	-115 169,89
Poistot ja arvonalentumiset	-4 547 352,58	-6 741 179,82
Suunnitelman mukaiset poistot	-4 547 352,58	-6 741 179,82
Arvonalentumiset	0,00	0,00
Liiketoiminnan muut kulut	-1 668 424,27	-1 503 432,32
Liikelylijäämä	713 554,82	911 393,56
Rahoitustuotot ja -kulut:		
Korkotuotot	-17 635,93	-69,97
Kunnalle maksetut korkokulut	55,96	99,76
Muut rahoituskulut	-17 544,44	0,00
Muut rahoituskulut	-147,45	-169,73
Ylijäämä ennen satunnaiseriä	695 918,89	911 323,59
Satunnaiset tuotot ja kulut:		
Satunnaiset kulut	-583 863,25	0,00
Ylijäämä ennen varauksia	112 055,64	911 323,59
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	0,00	0,00
Tilikauden ylijäämä	112 055,64	911 323,59
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	1,9 %	2,4 %
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	0,2 %	1,4 %
Voitto, %	0,8 %	5,9 %

HOLLOLAN TOIMITILAPALVELUT

RAHOITUSLASKELMA	1.1. - 31.12.2018	1.1. - 31.12.2017
Toiminnan rahavirta		
Tulorahoitus	4 601 931,28	7 652 503,41
Liikelyljäämä	713 554,82	911 393,56
Poistot ja arvonalennukset	4 547 352,58	6 741 179,82
Satunnaiset erät	-583 863,25	0,00
Tulorahoituksen korjauserät	-57 476,94	0,00
Rahoitustuotot ja -kulut	-17 635,93	-69,97
Investointien rahavirta	3 185 806,48	-1 589 542,59
Investointimenot	-1 113 337,52	-1 589 542,59
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	4 299 144,00	0,00
Toiminnan ja investointien rahavirta	7 787 737,76	6 062 960,82
 Rahoituksen rahavirta		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-7 787 737,76	-8 022 953,23
Saamisten muutos kunnalta	-7 972 009,68	-8 680 503,77
Saamisten muutos muilta	-498 441,09	1 828 256,98
Korottomien velkojen muutos kunnalta	0,00	0,00
Korottomien velkojen muutos muilta	682 713,01	-1 170 706,44
Rahoituksen rahavirta	-7 787 737,76	-8 022 953,23
 Rahavarojen muutos	0,00	-1 959 992,41
 Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	0,00	0,00
Rahavarat 1.1.	0,00	1 959 992,41

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 2 vuodelta, eur	14 524 136,48	6 736 399
Investointien tulorahoitus, %	-164,6	481,4
Pääomamenojen tulorahoitus, %	-146,3	481,4
Quick Ratio	6,3	4,3
Current Ratio	6,3	4,3

HOLLOLAN TOIMITILAPALVELUT

TASE	31.12.2018	31.12.2017
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT		
II AINEELLISET HYÖDYKKEET		
1. MAA- JA VESIALUEET	952 954,20	984 298,96
2. RAKENNUKSET	49 226 697,02	56 651 013,46
3. KIINTEÄT RAKENTEET JA LAITTEET	864 108,56	1 151 569,89
4. KONEET JA KALUSTO	102 597,04	134 794,83
6. ENNAKKOMAKSUT JA KESKENERÄISET HANKINNAT	145 764,66	46 126,46
AINEELLISET HYÖDYKKEET	51 292 121,48	58 967 803,60
PYSYVÄT VASTAAVAT	51 292 121,48	58 967 803,60
C VAIHTUVAT VASTAAVAT		
II SAAMISET		
LYHYTAIKAISET SAAMISET		
1. MYYNTISAAMISET	21 150,87	184 595,61
3. SAAMISET KUNNALTA	17 013 668,06	9 041 658,38
4. MUUT SAAMISET	411 344,98	118 079,11
5. SIIRTOSAAMISET	477 620,36	109 000,40
LYHYTAIKAISET SAAMISET	17 923 784,27	9 453 333,50
SAAMISET	17 923 784,27	9 453 333,50
VAIHTUVAT VASTAAVAT	17 923 784,27	9 453 333,50
VASTAAVAA	69 215 905,75	68 421 137,10
VASTATTAVAA		
A OMA PÄÄOMA		
I PERUSPÄÄOMA	-37 171 894,22	-37 171 894,22
IV EDELLISTEN TILIKAUSIEN YLIJÄÄMÄ/ ALIJÄÄMÄ	-801 065,09	110 258,50
V TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-112 055,64	-911 323,59
OMA PÄÄOMA	-38 085 014,95	-37 972 959,31
E VIERAS PÄÄOMA		
I PITKÄAIKAINEN		
3. LAINAT KUNNALTA	-28 271 545,11	-28 271 545,11
PITKÄAIKAINEN	-28 271 545,11	-28 271 545,11
II LYHYTAIKAINEN		
3. LAINAT KUNNALTA	-1 029 598,40	-1 029 598,40
5. SAADUT ENNAKOT	-5 204,08	-5 673,41
7. OSTOVELAT	-1 477 910,21	-768 129,42
9. MUUT VELAT/LIITTYMISMAKSUT JA MUUT VELAT	-49 651,06	-48 934,19
10 SIIRTOVELAT	-296 981,94	-324 297,26
LYHYTAIKAINEN	-2 859 345,69	-2 176 632,68
VIERAS PÄÄOMA	-31 130 890,80	-30 448 177,79
VASTATTAVAA	-69 215 905,75	-68 421 137,10
TASEEN TUNNUSLUVUT		
Omavaraisuusaste, %	55,0	55,5
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	188,1	159,8
Kertynyt ylijäämä, 1000 eur	913	801
Lainakanta 31.12., 1000 eur	29 301	29 301

6. Konserniyhtiöt

Talousarviossa on hyväksytty konserniyhtiöille seuraavat yleiset ja yhtiökohtaiset tavoitteet:

Yleiset tytäryhteisöjä koskevat tavoitteet

- Tytäryhtiöiden tulee toimia kunnanvaltuuston hyväksymän strategian mukaisesti ja konserniohjetta noudattaen
- Kaikilta yhtiöiltä edellytetään tervettä pitkäjänteistä taloudenpitoa ja kannattavuutta
- Tytäryhteisöjen tulee mahdollisuuksien mukaan hyödyntää tukityöllistämisen
- Konsernin sisäiset palveluostot on keskitettävä tarkoituksenmukaisesti koko konsernin etu huomioiden

Yhtiö	Tavoite v. 2018	Toteuma 31.12.2018
Hollolan Asuntotalot Oy	Asiakaspalautteet hyvää tasoa Kiinteistönhoitoon liittyvien palveluiden hankintojen siirtämisen konsernin sisäisesti vuoden loppuun mennessä, vähintään selvitys Täyttöaste 98 % Vuokrataso kilpailukykyinen (vrt. Lahden seutu) Pitkän tähtäimen korjaus- ja kehityssuunnitelman laatiminen Strategian laatiminen Asuntojen markkinoinnin vahvistaminen	Asiakaspalautteet ei toteutettu vuoden aikana sulautumisen vuoksi. Toteutetaan 2019 vuoden aikana. Hallinnon yhtenäistyminen toteutui 1.6.2018 alkaen toimitusjohtajuuden vaihtuessa. 1.5.2019 toteutuu isännöitsijäpalveluiden myynti yhtiölle Hollolan Tilapalvelu Oy:ltä. Yhtiön toimihenkilöstö eläköityy kokonaisuudessaan vuoden 2019 aikana, jonka seurauksena kirjanpito siirtyy tilitoimistolle ja uusi henkilö palkataan vuokrakoordinaattoriksi. Yhtiön ICT-ratkaisut uusitaan vuoden 2019 aikana. Sähköinen huoltokirja otetaan myös käyttöön alkuvuodesta. Kiinteistöjen ylläpitosopimus kilpailutetaan yhdessä kunnan Vesikansan kohteiden kanssa vuoden 2019 aikana. Täyttöaste oli vuoden aikana 94,5 - 96,6%. Tavoitetta ei saavutettu vaihtuvuuden, asuntojen saneeraus- ja isojen asuntojen heikon kysynnän vuoksi. Yhtiön vuokrataso oli 2018 10,95€/m²/kk. Yksityisten vuokrantarjoajien keskiarvovuokra Hollolan kuntakeskuksen alueella on noin 10,96€/m²/kk. Lahden Talojen keskivuokra Lahden alueella on noin 10,50€/m²/kk vastaavan ikäisissä kohteissa, riippuen myös asuntojen sijainnista. PTS- suunnitelma on laadittu ja hyväksytty hallituksessa 5 vuodelle 22.12.2019. Liitteenä suunnitelma. Ei ole toteutunut. Vaatii omistajaohjausta. Selvitettiin vuokraohjelman käytettävyyttä markkinointiin, ei ollut mahdollista vuoden 2018 aikana. Vaihtoehdoksi tehtiin markkinointisopimus Vuokraoven kanssa ja markkinointi alkaa 03/2019 palvelun kautta.
Hollolan Palveluasunnot Oy	Asiakaspalautteet hyvää tasoa Kiinteistönhoitoon liittyvien palveluiden hankintojen siirtämisen konsernin sisäisesti vuoden loppuun mennessä, vähintään selvitys Täyttöaste 98 % Vuokrataso kilpailukykyinen (vrt. Lahden seutu) Pitkän tähtäimen korjaus- ja kehityssuunnitelman laatiminen Strategian laatiminen	Yhtiö on sulautunut Hollolan Asuntotalot Oy:ön, ja tavoitteiden toteumat on raportoitu osana Hollolan Asuntotalot Oy:n tavoitteita.

	Asuntojen markkinoinnin vahvistaminen Palvelutuotannon pitkän tähtäimen suunnitelma ja riskien arviointi ml. sote-uudistuksen vaikutukset	
Hämeenkosken Biolämpö Oy	Yhtiön talouden tasapainottaminen, tulos positiivinen Kiinteistöhoitoon liittyvien palveluiden hankintojen siirtämisen konsernin sisäisesti vuoden loppuun mennessä, vähintään selvitys	Yhtiö on toteuttanut yhtiön talouden tasapainottamiseen liittyviä toimenpiteitä ja tulos on saatu positiiviseksi tarkastelujakson aikana, siitä huolimatta, että kunta peri lämpölinjan vuokran. Yhtiön palveluiden hankinta on toteutettu Hollolan Tilapalvelu Oy:n toimesta.
Hollolan Tilapalvelut Oy (ent. Kiinteistönhallintapalvelut Oy)	Palvelusopimuksen ja vastuunjakotaulukon mukainen toiminta, tapaamiset tilaajan kanssa sopimuksen mukaisesti Haahtela-järjestelmän aktiivinen seuranta ja hyödyntäminen Asiakaspalautteisiin vastaaminen sovitusajassa Kiinteistöjen salkutusmalli, riskikiinteistöjen tunnistaminen ja pitkän tähtäimen kiinteistökehityssuunnitelman laatiminen Kiinteistökokonaisuuden kehittäminen ja tilojen kunnossapidosta huolehtiminen palvelusopimuksen mukaisesti Aktiivinen ja asiakkaiden tarpeita joustavasti palvelevan toimintatavan jatkuva kehittäminen	Omistajalle on toteutettu tilannekatsauksia seuraavasti: Konserni- jaostolle 19.3, 4.6, 13.8, 10.9 ja 12.11. Yhteistyöjohtoryhmälle 4.6, 27.8, 24.9, 22.10 ja 17.12. Lisäksi kunnan taloushallinnon ja elinvoiman kanssa on pidetty yhteistyöpalavereita 18.1, 20.2, 12.4, 15.5, 10.8, 20.8, 23.8, 28.8 ja 17.12. Palvelusopimuksen mukainen toiminta on toteutunut ennakoitusti ja tapaamiset elinvoimajohtajan kanssa ovat toteutuvat kuukausittain. Järjestelmä on aktiivisessa käytössä. Asiakaspalautteisiin ja vikailmoituksiin vastaaminen on toteutunut resurssien puitteissa. Kunnan kiinteistösalikutuksen osalta toteuma on ennakoitua paremmassa tilanteessa. Kiinteistökokonaisuuden kehittäminen ja tilojen kunnossapidosta huolehtiminen on toteutunut odotetusti PTS-korjausten ja investointien osalta. Asiakastarpeita palvelevan toimintatavan osalta on toteutettu yhteistyötä sivistystoimen ja Hykyn kanssa yhteisten palaverien muodossa.

7. Käytetyt kirjanpitokirjat ja tositelajit

Kirjanpidon osa	Tosite-laji	Numero-sarja		Kirjanpitojärjestelmien keskinäiset yhteydet	Miten ja missä säilytetään
Tilinpäätös				Yrityksen tasekirjassa on esitetty kirjanpidon edellyttämä tilinpäätös, toimintakertomus sekä luettelo kirjanpidoista ja aineistosta	Yrityksessä paperilla
Pääkirjanpito			Pää- ja Päiväkirjat	Pääkirjanpitoon kootaan yhteenveto esijärjestelmien tapahtumista	Tapahtumat säilytetään sähköisenä DA-arkistossa
Käyttöomaisuus					
	AA	01	Käyttöomaisuuskirjaus	KOM osa SAP-järjestelmää, joka on integroitu suoraan pääkirjanpitoon	SAP kirjanpitojärjestelmässä
	AF	03	Poistokirjaukset		
	AP	03	AA kausiajo		
	PU	77	Pääkirjat. (purku)		
Kirjanpitotosite - Tasaustosite					
	AB	01	pankin, myyntireskontran, ostoreskontran välitilien tasaukset	osa SAP-järjestelmää, joka on integroitu suoraan pääkirjanpitoon	SAP kirjanpitojärjestelmässä
Pääkirjatilitosite					
	SA	01	oikaisumuistio	Pääkirjatositteet viedään pääkirjanpitoon manuaalisesti	SAP kirjanpitojärjestelmässä liitteinen
	SE	01	oikaisumuistio, excel sisäänajo		
	SB	12	Pääkirjatilikirjaus, jaksotus		
	JP	12	jaksotustositteen purku		
	KU	07	Muistio, sisäinen		
	KT	08	Muistio, toistuvais-suoritus		
	Y1	06	Yritysten välinen kirjaus		
	SK	21	Kassatosite		
Alv-vero kauden vaihteessa					
	SV	01	alv saatava- ja velkatilien netotus	osa SAP-järjestelmää, joka on integroitu suoraan pääkirjanpitoon	SAP kirjanpitojärjestelmässä, sähköisessä DA arkistossa
Liittymät					
	L1	02	FK Palkkaliittymä	Tapahtumat siirretään liittymän kautta pääkirjanpitoon tapahtumakohtaisesti	Palkkakirjanpito ja siihen liittyvät erittelyt ja laskelmat säilytetään sähköisenä DA-arkistossa
	L2	02	TEM Matkalaskuliittymä		
	L4	02	CPU-kassapankki		
	L8	02	FK Palkkaliittymä - lomapalkkavaraukset		

Rahoituskirjanpito

R2	04	Rahoitus - Maksatus, pankin välitili	SAP järjestelmä	Tapahtumat säilytetään sähköisenä DA-arkistossa
Myyntireskontra				
RV	98	Laskun siirto	Myyntireskontran tapahtumat ovat osa SAP-järjestelmää, joka on integroitu suoraan pääkirjanpitoon	Tapahtumat säilytetään sähköisenä DA-arkistossa
DZ	14	Asiakkaat - maksu		
DA	16	Asiakastosite		
DG	16	Asiakkaat - hyvitys		
DR	18	Asiakkaat - lasku		
LT	11	Luottotappiokirjaus		
Ostoreskontra				
KR	19	Toimittajat - lasku	Tositteet siirtyvät Basware IP:n kautta SAP järjestelmään	Tapahtumat säilytetään sähköisenä DA-arkistossa
KG	17	Toimittajat - hyvit.		
KM	15	Manuaalinen ostolaskun mitätöinti	Ostoreskontran tapahtumat ovat osa SAP-järjestelmää, joka on integroitu suoraan pääkirjanpitoon	Tapahtumat säilytetään sähköisenä DA-arkistossa
KZ	15	Toimittajat - maksu		
KA	13	Toimittajatosite, Manuaalinen		
KM	15	Manuaalinen ostolaskun mitätöinti		
KZ	15	Toimittajat - maksu		
Tiliotteet				
ZP	20	Maksukirjaus	Basware maksuliikenneohjelmasta liittymien kautta SAP kirjanpitojärjestelmään	Tapahtumat säilytetään sähköisenä DA-arkistossa
ZR	20	Pankki - täsmäytys		
ZV	20	Maksuselvitys		
COFI-täsmäytys				
SC	78	sisäinen laskenta		SAP kirjanpitojärjestelmässä
Avaava tase				
X1	94	Migraatio - avaava tase	viedään manuaalisesti	SAP kirjanpitojärjestelmässä

Korkolasku käyttää numerosarjaa K1 (numerosarja 96)

Toistuvaistosite (pohjatosite) käyttää numerosarjaa X1 (91)

8. Tunnuslukujen laskentakaavat

Tuloslaskelma

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista
 = $100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Vuosikate prosenttia poistoista
 = $100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot} + \text{Arvonalentumiset}$

Vuosikate € / asukas
 = $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä}$

Rahoituslaskelma

INVESTOINNIT

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä, €
 = toiminnan ja investointien rahavirta –välituloksen tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymä

Investointien tulo-rahoitus, %
 = $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Pääomamenojen tulo-rahoitus, %
 = $100 * \text{Vuosikate} / (\text{Investointien omahankintameno} + \text{Antolainojen nettolisäys} + \text{Lainanlyhennykset})$

LAINANHOITO

Lainanhoitokate
 = $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

MAKSUVALMIUS

Rahavarat 31.12.
 = Rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset

Kassasta maksut kootaan seuraavista eristä:

Tuloslaskelmasta:
 Toimintakulut – Valmistus omaan käyttöön

Korkokulut

Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot

Antolainojen lisäys

Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Kassan riittävyys (pv)

= $365 \text{ pv} * \text{Rahavarat 31.12.} / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Tase

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

= Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= $[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$

Omanvaraisuusaste, %

= $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

= $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista

$$= 100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot} + \text{Vuokravastuut}) / \text{Käyttötulot}$$
Lainakanta 31.12.

$$= \text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$$
Lainat € / asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätös-
vuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainasaamiset 31.12.

$$= \text{Sijoituksiin merkityt joukkovelkakirjasaamiset ja muut lainasaamiset}$$
Taseyksikön tunnusluvut**Tuloslaskelma****Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %**

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalla maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$$
Sijoitetun pääoman tuotto, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalla maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$$
Voitto, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto})$$
Rahoituslaskelma**Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä, €**

=toiminnan ja investointien rahavirta –välituloksen tilinpäätös- ja neljän edellisen vuoden kertymä

Investointien tulorahoitus, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / \text{Investointien omahankintameno}$$
Pääomamenojen tulorahoitus, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / (\text{Investointien omahankintameno} + \text{Antolainojen nettolisäys} + \text{Lainanlyhennykset})$$
Lainanhoito Lainanhoitokate

$$= (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} + \text{Korkokulut} - \text{Tuloverot}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$$
Maksuvalmius**Current ratio**

$$= (\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$
Quick ratio

$$= (\text{Rahat ja pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$
Kassan riittävyys (pv)

$$= 365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat 31.12.} / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$$

Tase	Kertynyt yli- / alijäämä = Edellisten tilikausien yli- / alijäämä + Tilikauden yli- / alijäämä
	Omavaraisuusaste, % = $100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$
	Suhteellinen velkaantuneisuus, % = $100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$
	Lainakanta 31.12. = Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)
	Lainasaamiset 31.12. = Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Konsernin tunnusluvut

Tuloslaskelma

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista
= $100 \times \text{Toimintatuotot} / \text{Toimintakulut}$

Vuosikate prosenttia poistoista
= $100 \times \text{Vuosikate} / (\text{Poistot} + \text{Arvon alentumiset})$

Vuosikate € / asukas
= $\text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä}$

Asukasmäärä

Rahoituslaskelma

INVESTOINNIT

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä viideltä vuodelta, €

Investointien tulorahoitus, %
= $100 \times \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

LAINANHOITO

Lainanhoitokate
= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

MAKSUVALMIUS

Kassan riittävyys (pv)
= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat 31.12.} / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Kassasta maksut kootaan seuraavista eristä:

Konsernituloslaskelmasta:

Toimintakulut

Korkokulut

Muut rahoituskulut

Konsernin rahoituslaskelmasta:

Investointimenot

Antolainasaamisten lisäykset

Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Tase

Omavaraisuusaste (%)
= $100 \times (\text{Oma pääoma} + \text{Vähemmistöosuus} + \text{Konsernireservi} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %
= $100 \times (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista

= $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot} + \text{Vuokravastuut}) / \text{Käyttötulot}$

Kertynyt yli / alijäämä (1 000) €

= $\text{Edellisten tilikausien yli- / alijäämä} + \text{Tilikauden yli- / alijäämä} / 1000$

Kertynyt yli / alijäämä € / asukas

= $(\text{Edellisten tilikausien yli- / alijäämä} + \text{Tilikauden yli- / alijäämä}) / \text{Asukasmäärä}$

Konsernin lainakanta (1000) € 31.12.

= $\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Konsernin lainat (1000) € / asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla konsernin lainakanta tilinpäätös-
vuoden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Konsernin lainasaamiset (1000) € 31.12.

= Sijoituksiin merkityt joukkovelkakirjasaamiset ja muut lainasaamiset

Konsernin henkilöstömäärä 31.12.

= Kunnan ja sen tytäryhteisöjen palveluksessa olleiden henkilöiden lukumäärä 31.12.

8. Tilinpäätöksen allekirjoitukset ja merkinnät

Hollolan kunta

Kunnanhallituksen ja kunnanjohtajan allekirjoitukset:

Hollolassa _____ 25 / 3 2019

Tilintarkastajan merkintä:

Olemme antaneet suorittamastamme tilintarkastuksesta tänään kertomuksen.

Hollolassa _____ / _____ 2019

BDO Audiator Oy, JHTT-yhteisö

Tuulikki Tuononen, CIA, JHT, KHT

Hollolan kunta
PL 66, (Virastotie 3), 15870 Hollola
Puh. (03) 880 111
Faksi (03) 880 3474
www.hollola.fi, kirjaamo@hollola.fi
sähköposti: etunimi.sukunimi@hollola